

Onsdagen den 14 mars

Kl. 10.00

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

§ 1 Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner
nr 21 till civilutskottet,
nr 27 till trafikutskottet och
nr 75 till försvarsutskottet.

§ 3 Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets betänkande nr 2, utbildningsutskottets betänkanden nr 5 och 6 samt inrikesutskottets betänkanden nr 2 och 3.

§ 4 Anslag till presstödjande ändamål

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 11 med anledning av dels propositionen 1973:1 såvitt gäller anslag under finansdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1973/74 till presstödjande ändamål, dels motioner.

I propositionen 1973:1 bilaga 9 punkterna E 7 och E 8 samt fonden för låneunderstöd punkten 6 (s. 93--94 och 108--109) hade Kungl. Maj:t föreslagit att riksdagen för budgetåret 1973/74 anvisade till Produktionsbidrag för dagstidningar ett förslagsanslag av 67 000 000 kronor, till Samdistributionsrabatt för dagstidningar ett förslagsanslag av 22 000 000 kronor samt till Pressens lånefond ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1973:63 av fru Marklund m. fl. (vpk),

1973:237 av herrar Ahlmark och Molin (fp) vari hemställdts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tilläggsdirektiv till 1972 års pressutredning så att denna utredning också fick till uppgift att lägga fram förslag som begränsade den nuvarande diskrimineringen av vissa veckotidningar,

1973:370 av herr Helén m. fl. (fp) vari yrkats att riksdagen hemställde till Kungl. Maj:t om tilläggsdirektiv till 1972 års pressutredning, så att

1) skattefrågor inte undantogs från utredningsområdet, att förslag till generella stödåtgärder lades fram samt att också hänsyn i övrigt togs till de problem som berörts i motiveringen i motionen,

2) de i motionen angivna problemen för lokala tidningar som hotades

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

av närliggande storstadstidningar togs upp med förtur,

3) utredningen under 1973 lade fram förslag till provisorisk ändring av presstöds-kungörelsen, så att regeringen till årets höstriktsdag kunde föreslå riksdagen förändring av bidragsreglerna för att uppnå ökad rättvisa i de fall där förstättidningen endast hade en obetydligt större total upplaga än andratidningen,

1973:547 av herrar Wirmark och Carlström (fp) vari föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga om sådana preciseringar av reglerna för statligt stöd till dagstidningar att produktionsbidrag för tidningar på annat språk än svenska kunde utgå fr. o. m. innevarande år samt

1973:962 av herr Carlström m. fl. (fp).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. avslå motionerna

- a) 1973:63,
- b) 1973:237,
- c) 1973:370,
- d) 1973:547,
- e) 1973:962,

2. till Produktionsbidrag för dagstidningar för budgetåret 1973/74 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 67 000 000 kronor,

3. till Samdistributionsrabatt för dagstidningar för budgetåret 1973/74 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 22 000 000 kronor,

4. till Pressens lånefond för budgetåret 1973/74 under sjunde huvudtiteln anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar Ahlmark (fp) och Molin (fp) vilka ansett att utskottet under 1 b bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:237 hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om tilläggsdirektiv till 1972 års pressutredning så att denna utredning också fick till uppgift att lägga fram förslag som begränsade den nuvarande diskrimineringen av vissa veckotidningar,

2) av herrar Ahlmark (fp), Werner i Malmö (m), Schött (m) och Molin (fp) vilka ansett att utskottet under 1 c bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:370 skulle anhänga hos Kungl. Maj:t om tilläggsdirektiv till 1972 års pressutredning så att

1) skattefrågor inte undantogs från utredningsområdet, att förslag till generella stödåtgärder lades fram samt att också hänsyn i övrigt togs till de problem som berörts i motiveringen i motionen,

2) de i motionen angivna problemen för lokala tidningar som hotades av närliggande storstadstidningar togs upp med förtur,

3) utredningen under 1973 lade fram förslag till provisorisk ändring

av presstödskungörelsen, så att regeringen till årets höstriksdag kunde föreslå riksdagen förändring av bidragsreglerna för att uppnå ökad rättvisa i de fall där förstatidningen endast hade en obetydligt större total upplaga än andratidningen,

3) av herrar Ahlmark (fp), Werner i Malmö (m), Schött (m) och Molin (fp) vilka ansett att utskottet under 1 d bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:547 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådana preciseringar av reglerna för statligt stöd till dagstidningar att produktionsbidrag för tidningar på annat språk än svenska kunde utgå fr. o. m. innevarande år.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Det är nu tredje året som riksdagen skall anvisa medel till produktionsbidrag för dagstidningar. Första året – 1971 – var det ett belopp om 36 miljoner kronor. Förra året höjdes det till 67 miljoner kronor, och samma belopp föreslås nu i år. Utöver de här beloppen utgår sedan tidigare anslag till distributionsrabatt för dagstidningar och för lån ur Pressens lånefond med avsevärda belopp. De belopp för presstödjande ändamål som riksdagen i dag skall ta ställning till uppgår sammanlagt till 114 miljoner kronor. Det är ett stort belopp även om det utgör en ringa andel av en budget på 66 000 miljoner kronor. Frågan kan naturligtvis ställas, om det i ett ekonomiskt läge som kännetecknas av knapphet och brist, där i och för sig många angelägna behov måste ställas åt sidan, här rör sig om en sektor som bör prioriteras framför åtskilliga andra. Emellertid råder det väl en allmän enighet i dag om att det är nödvändigt med stödåtgärder till svensk dagspress för att vi i det här landet skall kunna bibehålla en differentierad opinionsbildning. Betydelsen av en vital och mångfasetterad press för en fri opinionsbildning och informations-spridning i en modern demokratisk stat kan knappast överskattas. Statliga insatser i presstödjande syfte har visat sig erforderliga. Man kan ur vissa synpunkter beklaga att de inte har satts in tidigare.

Om det i dag råder enighet om att ett presstöd behövs så när enigheten kanske inte så långt som till utformningen av detta presstöd. Möjligen, men jag är inte alldeles säker, föreligger enighet om att de nuvarande reglerna för presstöd – eller för att vara mer konkret: för produktionsbidrag till dagstidningar – inte är utformade på ett rättvist och rimligt sätt. Sedan nu riksdagen två gånger begärt översyn av dessa regler har Kungl. Maj:t föranstaltat om detta i och med tillkallandet av 1972 års pressutredning. Jag skall inte gå in på direktiven för utredningen annat än i ett avseende, nämligen det förhållandet att skattefrågor skall undantas från utredningens kompetens. Men hänsyn till att presstödet och annonskatten på ett olyckligt sätt redan från början har kopplats samman kan det måhända försvåra för pressutredningen att i sinom tid nå ett vettigt resultat att skattefrågorna inte skall behandlas av utredningen. Den här frågan tas upp och utvecklas närmare i reservationen 2 i konstitutionsutskottets betänkande nr 11.

Ett av de problem som diskuterades mest i fjolårets debatt i kammaren gällde de s. k. 17 §-frågorna, – dvs. frågor som har att göra

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

med 17 § i presstödskungörelsen. Problemet var att ge ett något så när rättvist stöd när det gäller första- och andratidningar som befinner sig i en upplagemässigt och ekonomiskt likartad situation. Det problemet har nu hänskjutits till pressutredningen för att där eventuellt behandlas med förtur. Men detta torde inte betyda, att någon ändring kan ske beträffande de produktionsbidrag som skall beslutas för år 1973 och knappast heller för år 1974.

Det blir väl ingen överraskning för kammaren om jag upplyser om att 17 §-frågorna har orsakat presstödsnämnden minst lika mycket grubbel och problem under det sist förflutna året som tidigare. I t. ex. ett 17 §-fall som behandlades vid nämndens senaste sammanträde – det hölls så sent som i går – visade det sig att det bland nämndens åtta ledamöter fanns inte mindre än fem olika meningar i frågan om en tidning skulle ha produktionsbidrag och storleken av detta. Det är väl, herr talman, ett slående exempel på hur vitt 17 § i presstödskungörelsen kan tolkas och svårigheten att nå ett resultat som kan uppfattas som något så när rimligt. Vi har också problemet med tidningar som är formellt förstaidningar men som är i svår konkurrenssituation med närliggande storstadstidningar. Dessa frågor tas upp under punkterna 2 och 3 i reservationen 2.

Reservationen 3 behandlar en principiellt mycket viktig fråga, nämligen den om produktionsbidrag kan utgå till dagstidning som skrivs på annat språk än det svenska. Det här problemet har i presstödsnämnden varit aktuellt i ett par fall, men jag skall, herr talman, bl. a. av respekt för 90 § regeringsformen inte gå in på dessa konkreta fall. Enligt min mening utgör nu gällande författningstext inget hinder för att tidning som eljest är berättigad till stöd skall undandras detta endast av det skälet att tidningen inte kommer ut på svenska. Denna tolkning har i presstödsnämnden biträtts av kammarens ärade fru andre vice talman medan nämnden i övrigt ansett, att produktionsbidrag inte kan utgå till tidningar som inte är skrivna på svenska.

Konstitutionsutskottet gör i den här frågan en intressant deklARATION när utskottet säger:

”Utskottet kan för sin del ansluta sig till uppfattningen att produktionsbidrag i princip bör kunna utgå även för tidning som utkommer på annat språk än svenska om den i övrigt uppfyller förutsättningarna härför.”

Utskottet avstyrker emellertid yrkandet om precisering av reglerna, därför att utskottet antar att pressutredningen kommer att ta upp den här frågan. Jag kan emellertid av direktiven för utredningen inte se något klart belägg för att så skall bli fallet. Men även om pressutredningen skulle behandla den här frågan, lär det ställningstagande i sakfrågan som utskottet alltså ansluter sig till inte kunna genomföras under de närmaste åren. Det skulle däremot kunna bli fallet om kammaren biföll den mening som moderater och folkpartister enat sig om i reservationen 3.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3 vid förevarande utskottsbetänkande.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! I år har vi fört en intensiv och viktig debatt om pressens läge. Den har gällt centrala frågor i vår demokrati. Den har handlat om hur man skall skydda pressen mot obehöriga ingrepp och hur man skall stärka den när de ekonomiska resurserna tryter.

I remissdebatten ironiserade statsministern över att vi liberaler varit så aktiva i den diskussionen. Det var, verkade det, nästan något löjligt att folkpartister i alla generationer engagerat sig så för tidningarnas uppgift och svårigheter.

Men Olof Palme borde veta att det har liberaler gjort i mer än 100 år i det här landet. Oavbrutet har liberala politiker och journalister under 1800- och 1900-talen diskuterat frågor som gällt tryckfriheten och journalistikens uppgift, som rört den tredje statsmakten och hur den fritt skall kunna granska regering, riksdag och andra maktcentra. Oavsett vad den politiska debatten i övrigt har handlat om genom årtiondena har liberaler funnit tid att ge sin syn på tidningarnas frihet och uppgift.

Det har betytt mycket för vårt samhälles utveckling. I kampen mot indragningmakten och mot de åtal som en gång duggade över pressen var det viktigt att *en* politisk rörelse aldrig gav upp. Och ett sekel senare har det varit viktigt att *ett* av riksdagspartierna alltid försökt se förslag om pressen i ljuset av tryckfrihetsförordningens krav och idéer.

Hoten mot tidningarna har varit av olika slag och försetts med skilda ideologiska förtecken. Men vare sig de kommit från en överhet som inte tålt kritik eller från ekonomiska krafter som tystat röster i presskören har den liberala rörelsen i Sverige varit på sin vakt.

Det är därför inget konstligt att regeringen försöker misstänkliggöra vårt intresse för pressfrågor; det har statsministrar gjort förr i svensk historia. Det är lika naturligt att t. ex. de tre reservationer som vi nu skall diskutera alla bygger på motioner från folkpartiet och att folkpartiet i stort sett är det enda parti som motionerat om pressstödet utformning och framtid.

Den liberala pressyn som vi utgått från har vi försökt sammanfatta i folkpartiets nya partiprogram. "Fria tidningar är omistliga i en demokrati. — — Ekonomiskt starka tidningar blir i regel mer självständiga — mot statsmakter, ägare, annonsörer och organisationer. — — Liberalismen slår vakt om tryckfrihetsförordningen som en av grundlagarna därför att den ökar skyddet för det tryckta ordet när påfrestningarna är stora." Det är några meningar i programmet. På dem kan vi bygga våra konkreta förslag.

Vi är mot annonsskatten. Den gröper ur intäkterna för de flesta tidningar, gör dem svagare och mer beroende av subventioner. Att säga nej till annonsskatten är därför självklart utifrån en liberal pressyn. Att socialdemokraterna, kommunisterna och centern ändå drivit igenom denna skatt på tidningar visar att de i grunden har en annan inställning än vi till idén om starka, självständiga tidningar. Det finns ingen anledning att hymla om den skillnaden.

Vi är för ett rättvist och rimligt utformat pressstöd. Det finns de som i stället menar att de ekonomiska lagarna skall få verka fritt. Vi kan inte se det så. Om pressstödet hotar mångsidigheten i debatten är det viktigt att

söka hejda pressdöden. Folkpartiet har därför lagt fram förslag både till generella reformer och till förbättringar av det selektiva stödet. Här har vi sällan fått hjälp av något annat parti. Det finns ingen anledning att hymla om det heller.

Vi tycker illa om bestämmelser som är så vaga att de inbjuder till godtycke eller så illasinnade till sitt syfte att de leder till diskriminering av vissa tidningar. Därför har vi velat få fram mer enhetliga regler för veckopressen. Och därför har vi vänt oss mot att en viss tidning på en ort får stora statsbidrag, medan en annan tidning med nästan samma upplaga inte får något alls.

Att den tidning som privilegieras är socialdemokratisk och den som diskrimineras är liberal är naturligtvis ingen tillfällighet - regeringen har avsiktligt byggt sina regler så. Vi avstår självfallet inte från att kräva rättvisa bara för att några demagoger vill utmåla det som tal i egen sak.

Vi tycker illa om den blandning av kohandel och självtillräcklighet som präglat spelet kring presstödet och annonsskatt under enkammarriksdagens år. Ingenting fick utredas innan propositionen för två år sen drevs igenom. Och nu får ingenting ändras i avvaktan på just en utredning. I båda fallen är det hyckleri som bestämmer socialdemokraternas och centerns hållning.

Första gången gjorde de upp om annonsskatt och ett presstödet som på några punkter gav orimliga favörer åt de egna medan man diskriminerade andra. En sådan uppgörelse tål inte utredningsljuset, och därför blev det ingen utredning.

Nu har man långt senare tillsatt en statlig pressutredning som *inte* får ta upp t. ex. annonsskatten men som ändå kan användas för att motivera en förhållning av angelägna reformer. Det är ganska smart tänkt, men vi liberaler är inte imponerade. Pressens styrka och självständighet bör inte vara en lekboll för myglare. Utan en vital press får vi ingen vital demokrati, och därför skall man sträva efter samlande lösningar.

Det här var hårda ord, kommer man nog att klaga i den här debatten. Våra motståndare avvisar väl nu som tidigare indignerat allt tal om deras taktiska manövrer. Ta t. ex. de här Gävlefallen, alltså tidningar som ligger varandra utomordentligt nära i total upplaga. Mellan Arbetarbladet (s) och Gefle Dagblad (lib) skiljer det bara drygt 1 500 exemplar. Men Arbetarbladet får 2,5 miljoner kronor och Gefle Dagblad har hittills inte fått någonting.

När vi kritiserade det systemet 1971 svarade utskottet att paragraf 17 i presstödsåtgörelsen skulle få en "generös" tillämpning. Men Gefle Dagblad fick avslag på sin begäran om produktionsstöd.

När vi 1972 fortsatte att kritisera orättvisorna föreslog utskottet att presstödsnämnden skulle få dela ut "reducerade bidrag" och på det viset klara de s. k. Gävlefallen. Vi kritiserade den tanken som oklar och godtycklig. Fram till i går hade ännu inget reducerat bidrag delats ut. Men i går lär presstödsnämndens majoritet efter votering ha beslutat om mindre belopp till ett par förstaidningar, som har en upplaga som ligger nära andraidningens. Dessa reducerade bidrag är mycket små i jämförelse med de anslag som andraidningen får. Men beslutets motivering är ännu inte offentliggjord, och bedömningen av den måste därför anstå. Herr

Winberg har redan gett exempel på godtycket i presstödsnämndens handlande.

I år, 1973, fortsätter folkpartiet att begära ökad rättvisa. Utskottet svarar oss med att hänvisa till den sittande utredningen.

Under alla dessa tre år har det varit Olle Svensson i Eskilstuna som främst fört socialdemokraternas talan i utskott och i kammare. Som en presspolitisk oskuld har han varje år förklarat hur intresserad han varit av att få en lösning på just det här problemet. Det har han naturligtvis inte varit alls. Herr Svensson i Eskilstuna är nämligen part i målet. För att han inte skall kunna säga att jag överraskande riktar ny kritik mot honom vill jag ordagrant upprepa vad jag förra året sade från den här talarstolen om Olle Svenssons uppträdande.

"I Eskilstuna arbetar två dagstidningar i vital konkurrens. Eskilstuna-Kuriren (lib) är inte mycket större än Folket (s). Men Folket skall nu få 2,5 miljoner kronor per år, Eskilstuna-Kuriren ingenting. Två och en halv miljon är ett mycket stort bidrag till en tidning med en upplaga på drygt 20 000 ex. Det blir mer än 100 kronor per exemplar och år!

Det är då besvärande att den främst ansvarige på tidningen Folket ingenting begriper av just detta. Chefredaktör Olle Svensson är också riksdagsman och ledamot av konstitutionsutskottet. Det förvånar mig inte att det utbrutit en debatt i pressen om herr Svenssons agerande på just det område där han i sin yrkesverksamhet är så starkt inblandad. I stället för att lämna bordet i utskottet när denna sak behandlades eller åtminstone iakttå passivitet, har Olle Svensson varit den dominerande bland de socialdemokratiska ledamöterna i konstitutionsutskottet. Med stor energi har han upprepade gånger argumenterat för varför folkpartiets förslag till ökad rättvisa mellan tidningar med likartad total upplaga inte kan godtas.

Han har alltså vägrat inse att också om han formellt inte är jävig i målet så är han det reellt. Som chefredaktör för Folket har han intresse av att Folket får en ökad subvention och att Eskilstuna-Kuriren inte får någonting. Det är ledsamt att han missbrukar sin riksdagsplats för att värna om det intresset.

Att övriga socialdemokrater i utskottet inte lagt band på herr Svenssons ogenerade inlägg i egen sak är ännu ett tecken på den relativa demoralisering som regeringspartiet präglas av i tidningspolitiken."

Jag har i år ingenting att lägga till eller dra ifrån i det omdömet från 1972.

Till bilden av majoriteten i utskottet kan vi nu lägga diskrimineringen av Estniska Dagbladet. Den kommer ut två gånger i veckan och har en upplaga på drygt 2 500 exemplar. Enligt bestämmelserna borde den vara berättigad till produktionsstöd på 200 000 kronor. Men den har fått avslag på sin begäran av en majoritet i presstödsnämnden. Cecilia Nettelbrandt och herr Winberg har där reserverat sig.

Vi hade regeringsrådet Lundell, ordförande i presstödsnämnden, för utfrågning i konstitutionsutskottet. Det framgick då klart att man inom majoriteten i presstödsnämnden anfört som skäl för avslag att Estniska Dagbladet var skrivet på estniska! Ordföranden själv ansåg inte att det var något avgörande argument, men det hade anförts mot tidningen inom

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

nämnden.

Från liberalt håll har vi naturligtvis motionerat för att Estniska Dagbladet skall likställas med andra tidningar som skrivs på svenska. Det är ju en oerhörd kulturell diskriminering att säga nej till en tidning för svenskar med baltiskt ursprung bl. a. därför att den inte är skriven på svenska. Men varken socialdemokraterna eller centern har kunnat rösta för bifall till motionen av David Wirmark och Valdo Carlström (båda fp). Fortfarande skall man alltså kunna fortsätta – med statsrådet Carl Lidboms goda minne – att diskriminera Estniska Dagbladet.

Min besvikelse över centerns hållning är särskilt stor. En lång rad av de veckotidningar som privilegieras här i landet är centerns veckotidningar. De får 200 000 kronor vardera. Några har en upplaga på 2 000–3 000 exemplar. Deras subventionering är betydande: i vissa fall betalar staten omkring 1 krona per tryckt exemplar av tidningen!

Folkpartiet har inte motsatt sig det stödet. Vi gläds åt att man också genom veckopressen kan få en mer mångsidig debatt och nyhetsförmedling. Men vi tycker att det är förbluffande att inte centern i ett fall som Estniska Dagbladet röstat för ökad rättvisa. Estniska Dagbladet utkommer *två* gånger per vecka och får ingenting. Blekinge-Posten (c), Nord-Sverige (c) och andra av centerns veckotidningar utkommer *en* gång per vecka och får 200 000 kronor.

Jag vill därför fråga majoriteten i konstitutionsutskottet: Känner ni ingenting alls av blygselns rodnad när ni utan betänkligheter gör upp om stora bidrag till tidningar som står er nära, medan ni utan betänkligheter hindrar bidrag till en annan tidning som utkommer oftare men som ni inte känner någonting för? Kan ni inte fatta att det här av många balter i Sverige upplevs som kulturell diskriminering? Kan ni förstå den indignation som vi liberaler känner när vi finner att presstödet fått så starka inslag av godtycke och maktfullkomlighet?

Jag är inte säker på att majoriteten i utskottet riktigt förstår innebörden i de frågorna. De har en annan syn på pressen än vi liberaler. För oss är pressen *den tredje statsmakten* inte bara i retoriken utan också i praktiken. Tidningar skall helst stå fria från partier och institutioner. De skall på ledarplats fritt kunna kritisera också de politiska riktningar som de står närmast. De bör på nyhetsplats opartiskt redovisa åsikter och handlingar också från partier som de i andra spalter tar avstånd från.

Socialdemokraterna har här en annan pressetik än vi. För dem är det naturligt att se tidningarna främst som språkrör för partierna. Därför drev den socialdemokratiske partisekreteraren Sten Andersson i partistödsutredningen månad efter månad tanken att partistöd och presstöd skulle kopplas samman på något sätt. Om det hade herr Andersson och jag ett meningsutbyte i remissdebatten.

Därför har socialdemokratin ännu inte tagit avstånd från Harry Scheins omvälvande idéer om en starkare styrning av pressens innehåll. Så här sade Schein i Dagens Nyheter: "Vi har redan bestämmelser för hur Sveriges Radio-TV åsiktsmässigt skall drivas. Vi måste få det också för pressen."

Vi borde alltså få, enligt den socialdemokratiske massmedieutredaren, bestämmelser för hur tidningarna "åsiktsmässigt skall drivas". Gång på

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

gång har vi begärt att få veta om det också är den socialdemokratiska uppfattningen. Lika ofta har man vägrat att svara.

Jag ställer därför än en gång frågan, nu till socialdemokraterna i konstitutionsutskottet: Vad är *er* syn på Harry Scheins tankegångar om en styrning av pressens innehåll? Förslag och konstruktioner om presstödet kan ju inte stå fria från en ideologisk hållning. Vill man överföra de regler vi har för radio-TV till tidningarna får presstödet en helt annan funktion än om vi skall bygga på nuvarande tryckfrihetslagstiftning. Herr Svensson i Eskilstuna: anser också Ni i likhet med herr Schein att vi i Sverige bör få regler om hur pressen "åsiktsmässigt skall drivas"?

Låtsas inte att den debatten inte är aktuell. Majoriteten i utskottet har velat avslå alla motioner från folkpartiet med hänvisning till 1972 års pressutredning. Sekreteraren i just den utredningen, Stig Hadenius, trädde fram med en programartikel i Dagens Nyheter den 14 februari i år. Den är ganska sensationell. Liksom Schein vidgar han frågan – den "gäller om den ideologi som varit grunden för presspolitiken här i landet under nästan hela den tid vi haft en modern press är giltigt längre. Är den liberala pressideologin så aktuell som debattörerna på Expressens kultursida tycks anse?"

Hadenius kommer fram till att man nu måste ställa nya krav som gäller "både åsiktsmaterial och nyhetsbevakning. — — — Hur långt dessa rekommendationer skall gå och om de skall kompletteras med någon form av sanktioner är omöjligt att säga i dag."

Det är ju älskvärt av sekreteraren i en statlig utredning att han lämnar någonting över för utredningens ledamöter att ta ställning till. Men för sin egen del har herr Hadenius alltså gjort upp räkningen med det som han med rätta kallar "den liberala pressideologin".

Den ideologin utgår från att det är tidningarna själva som inom ramen för tryckfrihetsförordningen bestämmer hur de vill redigera sina produkter. Den innebär en förhoppning att pressen skall stå fri och oberoende av partier, organisationer och institutioner. Den rymmer en stark vilja att med automatiskt verkande regler för presstödet se till att man stärker pressens ekonomiska läge, framför allt för de tidningar som inte bär sig.

Men den liberala pressideologin avvisar varje tanke på att staten i någon form skall gå in och föreskriva tidningarna vilket material de skall publicera. Sådana regler kommer alltid till slut att missbrukas. Det är i krislägen som tidningarna fyller sin allra viktigaste uppgift. När partier hukar och tiger skall pressen säga sanningen också om sanningen stöter de maktavande. De tidningar och journalister från andra världskriget som de flesta svenskar i dag är stolta över är knappast de som sade ja och amen till regeringen. De vi minns eller läst om med glädje är opponenter, framför allt Torgny Segerstedt i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning. De kunde fördöma nazismen och eftergifter mot Tyskland just därför att statsmakterna inte hade tillräckligt många möjligheter till påtryckning mot dem.

Staten bör därför inte ha möjlighet att ens i krislägen tvinga pressen till likriktning. Det är en avgörande del i den liberala pressideologi som aningslösa debattörer nu anser föråldrad. Och därför avvisar vi alla tankar på att styra pressens innehåll genom regler eller villkor för presstödet. Mot

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

Harry Schein, Sten Andersson, Stig Hadenius och andra socialdemokratiska massmediefilosofier kommer folkpartiet att fortsätta att resa motstånd. Utan vitala tidningar kan vi inte få och behålla en vital demokrati. Jag yrkar bifall till de tre reservationerna.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag tillät mig vid förra årets remissdebatt om presstödet konstatera att vi i utskottet nått en nära nog fullständig enighet om stödpaketet till pressen. I år liksom i fjol tillstyrker samtliga partier finansministerns förslag att riksdagen för nästa budgetår anvisar till produktionsbidrag 67 miljoner kronor, till samdistributionsrabatt 22 miljoner kronor samt till pressens lånefond ett investeringsanslag av 25 miljoner kronor.

För den som har minnen från de våldsamma diskussioner som fördes i riksdagens båda kamrar och i den offentliga debatten, då ett presstöd först aktualiserades i början av 1960-talet, framstår detta som en närmast otrolig utveckling av tänkesätten och från en tidigare snarast manchesterliberal pressideologi. Tidigare såg man i staten det nära nog enda hotet mot pressfriheten. Denna har ensidigt uppfattats som tidningarnas eller redaktörernas frihet. Vad vi alla under intryck av pressdödens härjningar och hotet om ytterligare död, inte minst inom storstadspressen – och där drabbas stora borgerliga tidningar och ”regeringsätare” –, har insett är att pressfriheten har en annan, minst lika viktig sida. Till slut blir det läsarnas rätt till sin tidning som delvis kommer i strid med annonsmarknadens koncentrationstendenser som är det viktigaste värdet att försöka bevara. Det är pressfriheten uppfattad som läsarnas frihet att välja inom en väl differentierad press som statsmakterna genom de förslag som vi i dag behandlar har velat hävda.

Jag behöver inte tillägga att även om den liberala pressideologin inte har förblivit orubbad – det kan inte ens herr Ahlmark hävda – utan tvärtom genom samhällets åtgärder de senaste åren starkt modifierats, förtjänar den namnet liberal i meningen att den står i klar motsättning till den auktoritära ideologin. Pressen får aldrig bli ett redskap i de styrandes hand. Den måste bevara sin roll som watchdog och samhällsrevisor. Det kan med skäl hävdas att de former som valts för presstödet inte inneburit något hot mot den fria kritikrätt som varje tidningsman värd namnet måste slå vakt om. Jag protesterar mot att herr Ahlmark vill monopolisera denna demokratiska grundinställning hos våra partier för det liberala partiet.

I förra årets KU-debatt och i det betänkande som förelåg från utskottet enades socialdemokrater, centerpartister och moderater om uttalandet ”– – – flera dagstidningar med sammanlagt mycket stor läsekrets skulle fått läggas ned, om stödåtgärder inte satts in så snabbt som skedde”. Ännu ett år har nu gått utan att tidningsdöden skördat något nytt offer. Utan den ökning av produktionsbidraget framför allt för storstädernas andratidningar som genomfördes i fjol hade detta inte varit fallet.

Jag citerade i fjol ett uttalande från Svenska Dagbladets chefredaktör Sven Gerentz av innebörd att om företagskoncentrationen inom tidnings-

branschen går mycket långt, kan risker tänkas uppkomma för det demokratiska styrelsesättet. På det lokala planet får då tidningar utan konkurrenter mer eller mindre monopol på nyhetsförmedlingen, vilket kan leda till ensidighet eller partiskhet. Samtidigt blir den politiska debatten, på lokalplanet såväl som på rikspanet, mindre mångstämmig. Shawcrosskommissionen, 1961–1962 års engelska pressutredning, formulerade problemet på följande sätt: "Den verkliga faran behöver inte ligga i den effektiva spridningen av ensidiga synpunkter utan i det medvetna eller omedvetna undertryckandet av åsiktsnyanser som borde komma till uttryck." Detta upplevdes som en allvarlig fara även av liberaler i England. Herr Ahlmark tycks inte känna någon oro på den punkten.

Med detta har jag inte sagt att 1971 och 1972 års låt mig kalla dem ambulansutryckningar från riksdagens sida till förmån för allsidighet i tidningsdebatten har gett någon lösning av hur ett presstöds slutgiltigt bör utformas. Förslagets karaktär av provisorium betonades av konstitutionsutskottet redan i 1971 års betänkande, där det står: "Ett direkt presstöds utgör en stödåtgärd som ännu inte prövats och vars verkningar därför ej är helt överblickbara. Erfarenheten bör relativt snart kunna utvisa om stödet i alla avseenden fyller syftet — —." Både 1971 och 1972 års riksdag uttalade sig för tillsättande av en parlamentarisk kommitté med företrädare för pressen som skulle kunna utföra en mera noggrann beredning av ärendet.

Motioner och reservationer i årets KU-betänkande tar helt sikte på denna 1972 års pressutrednings uppläggning av sitt arbete och anför synpunkter på utredningens tidtabell och arbetsuppgifter.

I vad först gäller reservationen 1 vill jag hänvisa till att veckotidningarna faller under pressutredningens uppdrag. Det är en ganska vildvuxen flora tidningar det här rör sig om. I utredningsdirektiven heter det i det avsnitt som behandlar utvecklingen på massmediefältet: "Utredningens förslag bör i första hand avse dagspressen. I anslutning till sin bedömning av utvecklingen på massmediaområdet bör utredningen även ta upp förhållanden för pressorgan som ges ut av ideella och fackliga organisationer samt fackpress och populärpress." I direktiven heter det vidare beträffande stöd till tidskrifter att det nuvarande stödet till dessa främst tillgodoser kulturtidskrifter. "Jag förordar därför — efter samråd med utbildningsdepartementet — att frågan om formerna för tidskriftstödet vid behov tas upp till bedömning i särskild ordning mot bakgrund av de analyser och förslag som den nu ifrågavarande utredningen kan komma att framlägga."

Det är alltså uppenbart att utredningen skall göra både en bedömning av läget och en prognos för framtiden i vad gäller tidskrifterna. Den kan vidare — i vad gäller pressorgan som ges ut av ideella och fackliga organisationer — komma med förslag till stödjande åtgärder. Därmed tillgodoses de önskemål som utskottet och riksdagen uttalade förra året.

Med detta har jag också besvarat fru Marklunds motion, som behandlade en annan typ av tidskrift.

När det gäller reservationen 3 tycks det — att döma av hur skribenten går upp i falsett, då han skriver att behandlingen av Estniska Dagbladet är

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

en upprörande kulturell diskriminering -- vara herr Ahlmark som hållit i pennan för både moderater och folkpartister. Om herr Ahlmark skall återge vad som hände vid utskottets utfrågning av en företrädare för en institution, så bör han ge rätt version av vad som inträffat bakom slutna dörrar. Enligt den utskrift jag tagit del av var regeringsrådet Lundells personliga uppfattning att Eesti Päevaleht kunde betecknas som en allmän nyhetstidning av dagspresskaraktär. Men tidningen är enligt honom inte en sådan andratidning som enligt presstödskungörelsens bestämmelser är berättigad till presstödet. Såvitt jag kunde uppfatta var det denna tolkning av presstödskungörelsen och inte uppfattningen att stöd inte skulle utgå till icke svenskspråkig tidning som underställdes statsrådet Lidbom, varom talas i reservationen. Utskottsmajoriteten anser, i nära anslutning till reservationen och till vad herr Winberg nyss sade samt i anslutning till vad en centerpartistisk ledamot i presstödsnämnden anfört, att produktionsbidrag i princip kan utgå även för tidningar på annat språk än svenska.

Jag kan nämna att pressutredningen har fått en skrivelse från Estniska Dagbladet med begäran om att den här frågan skall behandlas. Utredningen är beredd att behandla frågan men har inte ansett det vara riktigt att förtursbehandla just den här tidningens önskemål om bidrag. Och om den ordningen har alla -- såvitt jag vet även folkpartiets och moderaternas företrädare i utredningen -- varit ense.

I början av mitt anförande uttryckte jag optimism beträffande möjligheterna att motverka monopoliseringstendenserna inom pressen med anledning av den breda anslutningen till det provisoriska presstödet. Låt mig tillägga att mina intryck från pressutredningens arbete hittills och de intryck jag fått av samtal med kolleger i branschen har styrkt mig i uppfattningen att det håller på att växa fram en ökad förståelse för pressfrågorna. Man ser arbetet på utformningen av ett lämpligt stöd som en elementär demokratisk fråga, där alla partier allvarligt bör eftersträva att i största möjliga enighet söka lösningar på svåra problem.

Jag tycker att herr Ahlmarks stridsfanfarer passar särskilt illa i den debatten, och de bryter mot den anda som i dag präglar tidningarnas syn på dessa frågor. Där finns det en helt annan förståelse för att man här sysslar med demokratins grundfrågor och att man bör sträva efter samlande lösningar i stället för att redan i förväg, just när en utredning har startat, komma med stridssignaler och försöka splittra opinionen.

Jag tror att de kammarkolleger som i likhet med mig sitter i pressutredningen håller med mig om att utredningen har fått en snabb och fin start. Utredningen tillsattes i somras. I slutet på januari beslöt den i enlighet med uppgifter som offentliggjorts att skapa fyra referensgrupper för att arbeta med ekonomi och teknik, massmediernas marknader, rationalisering och samverkan samt att kartlägga pressens funktioner. I dessa grupper ingår ett 30-tal representativa företrädare för tidningsbranschen inom journalistik, teknik, tidningsekonomi, reklam m. m. Till detta kommer att pressutredningen har uppdragit åt ekon. lic. Karl-Erik Gustavsson, Göteborg, att göra en djupgående utvärdering av statens stöd till pressen. Inom ett representativt urval tidningar kommer intervjuer att göras med företagens ekonomiskt ansvariga.

Onsdagen den
14 mars 1973*Anslag till press-
stödjande ändamål*

Det är mot den bakgrunden jag tycker att reservationen 2 kommer mycket olyckligt med dess beställning av en provisorisk ändring av presstödskungörelsen redan i höst. Jag skall emellertid inte av herr Ahlmarks nya indignationsnummer lockas att förstöra den fina samsambetsatmosfär som vi hittills har haft mellan partierna i pressutredningen och som i dag finns i förhållandet mellan statsmakterna och branschen. Jag vet att herr Ahlmarks anklagelser mot mig inte har ett spår av trovärdighet inom den bransch där jag har jobbat aktivt i nära 30 år. Att tillskriva en meningsmotståndare smutsiga motiv kan, herr Ahlmark, återvända som bumeranger till den som kastat i väg invektiven. Att vi har fått en repris på förra årets föreställning visar bara tomheten i angreppet.

Jag anser fortfarande, att om man skall täcka in så mycket som möjligt med automatiskt verkande regler för stöd till pressen och inte få en diskretionär prövning i varje fall, så är det riktigt som gjorts i propositionen att utgå från läget på utgivningsorten vid fastställande av bidragsberättigade andratidningar. Det stämmer med vad man inom branschen erfarenhetsmässigt har bedömt vara riktigt då det har gällt att fastställa olika tidningars konkurrensposition. Men det är klart att automatiska regler inte ger någon millimeterrättvisa. Riksdagen har kämpat länge med tröskelfallen. Kan vi inte komma överens om, herr Ahlmark, att vi alla har gjort det arbetet med goda avsikter?

Förra året ägnade jag mycken tid åt att bevisa att herr Ahlmarks matematiska regler för vad vi kallar nos-vid-nos-fallen – alltså tidningar som ligger nära varandra i konkurrenshänseende – gav tämligen omöjliga utslag, exempelvis i Malmö. I år för han själv inte fram förslaget i annan form än som en tänkbar konstruktion bland andra. Det betraktar jag som en vinning för förnuftet eller som ett uttryck för att folkpartiets branschsakkunskap äntligen har hittat fram till dess KU-ledamöter.

Då Ahlmark själv varit så föga framgångsrik när det gällt att hitta en bra metod för att lösa problemet med tröskelfallen kan jag inte förstå att han är så ironisk mot och indignerad över de förslag som riksdagsmajoriteten stannade för i fjol. I reservationen talas om att regeln om rätten för presstödsnämnden att utge reducerade bidrag ”ger stort utrymme för allsköns godtycke”. Bakom den meningen står till min överraskning även herrar Werner och Schött, vilka båda moderater i fjol var med om att förorda ändringen i 17 §. Men det är väl att betrakta som en olyckshändelse att Ahlmark fått hålla i pennan även för dem. Då presstödsnämndens ordförande var i utskottet omtalade han, att med regeln som utgångspunkt fick nämnden möjlighet att skaffa fram ett bedömningsmaterial som underlag för ett avgörande av frågan, om produktionsbidragen gav orättvist utslag i två av de tidningsstäder, som förekommit i debatten – Gävle och Falun. Och i går fattade presstödsnämnden, som herr Ahlmark antydde, beslut att bevilja ett bidrag på 500 000 kronor till vardera Falu-Kuriren och Gefle Dagblad. Så bestämmelsen var kanske inte så tokig för dessa folkpartitidningar som herr Ahlmark i fjol och t. o. m. i år med en sådan frenesi i ett stort antal inlägg gjort gällande.

Riksdagen begärde vidare i fjol att utredningen, om uppläggningsen av arbetet medgav detta, med förtur skulle behandla frågor som rör

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

tillämpningen av 17 §. Finansministern har i direktiven medgett en sådan förtursbehandling men har – vilket jag tycker är klokt – understrukit angelägenheten av "att frågan inte tas upp helt isolerat utan att eventuella förslag kan ske mot bakgrund av en samlad bedömning av effekterna av systemet med produktionsbidrag".

Enligt den uppgjorda tidtabellen för utredningarna – referensutredningarna med branschens folk och den ekonomiska effektstudien – kommer dessa att vara färdiga först i början av nästa år. Det vore att åsidosätta branschens företrädare och övriga tillkallade experter, om riksdagen i dag beställde ett provisorium utan hörande av denna sakkunskap. Det är väl en helt orimlig ordning.

Det vore också föga meningsfullt för pressutredningen att ägna sig åt skattetekniska frågor. Att man i så måtto kommer att beröra dem – detta vill jag också gärna erinra herr Winberg om – som att exempelvis reklamskatterna givetvis kommer att finnas med som en synlig post vid de företagskalkyler som kommer att göras, finner jag självklart. Men att överlåta rent skattetekniska frågor på pressutredningen med den sammansättning den fått vore allt annat än rationellt.

Till slut måste jag reagera mot den del av reservationen, där man vill binda pressutredningen vid förslag om generella åtgärder, vilka enligt reservanterna skulle framstå som överlägsna de selektiva. Min personliga uppfattning är att ett selektivt presstöd är en grundläggande förutsättning för att ett samhällsstöd över huvud taget skall få åsyftad verkan. Ett generellt stöd säkrar inte mångfald och differentiering inom pressen, det hindrar inte en fortsatt tidningsdöd och skapandet av regionala tidningsmonopol. Här hjälper inga gammalliberala principer av den typ som herr Ahlmark med sådan emfas har framfört. Man kan inte uteslutande utlämna pressen till de s. k. marknadskrafterna. Då får man just den utarmning av debatt- och nyhetsförmedling i pressen som skulle förhindras och en fortsättning av den pressdöd som det är presstödet uppgift att förhindra.

Med det anförda yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets hemställan i dess helhet.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först med anledning av herr Svenssons historieskrivning möjligen påpeka det förhållandet att, i vart fall när det gäller landsortstidningarna, intresset från socialdemokratisk sida att införa ett presstöd uppkom sedan ett stort antal konservativa och liberala landsortstidningar hade måst läggas ned och de återstående visade sig vara tämligen bärkraftiga, medan det började bli aktuellt att lägga ned socialdemokratiska tidningar. Jag tycker att man bör nämna det om man gör en beskrivning av bakgrunden till presstödet.

Vad beträffar de tidningar som inte kommer ut på svenska har dessa, som herr Svensson sade, diskuterats i presstödsnämnden. Skälet till att majoriteten inte ville ge dessa tidningar bidrag var, som det formulerades, att de icke var andratidningar, berättigade till presstöd. Det ställnings-tagandet berodde på att det var fråga om tidningar som utkom på annat språk än svenska – så uppfattade jag i varje fall diskussionen i

presstödsnämnden när det gällde den aktuella estniska tidningen.

Vad beträffar "17 §-fallen" kan jag hålla med om att den förändring i presstöds-kungörelsen som gjordes i fjol var en förändring till det bättre; den gav möjlighet att utjämna och minska orättvisorna. Men det var inte en förändring som var helt tillfredsställande. Jag anser att man fortfarande bör eftersträva mer klara och fasta regler för dessa tidningar och det vore önskvärt att åstadkomma sådana regler redan innan presstödsutredningen är färdig – orättvisan kommer annars att bestå ett par år till.

Herr Ahlmark sade att folkpartiet var det enda parti som motionerat om presstöd. Det var väl inte alldeles korrekt. Moderata samlingspartiet hade partimotioner i ärendet 1971 och 1972, och båda dessa år förekom det också enskilda motioner från moderat håll.

Herr Ahlmark sade vidare att jag hade anfört exempel på godtycke i presstödsnämnden. Får jag, för att det inte skall uppstå något missförstånd, påpeka att jag därmed inte vill göra gällande att enskilda ledamöter har gjort godtyckliga bedömningar – jag tror att var och en tagit ställning mycket seriöst – men jag anser att reglerna är sådana att det blir mycket egendomliga resultat.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag talade, herr Winberg, om 1973 års motioner. Och i år har i stort sett bara folkpartiet motionerat.

Grundläggande för Olle Svenssons inlägg var att jag inte var orolig för pressdöden utan hade en gammalliberal uppfattning, att marknadskrafterna skulle slå blint, osv.

Gång på gång i mitt inlägg betonade jag tvärtom att vi är oroliga för pressdöden och därför positiva till presstödet. Jag citerade ur vårt partiprogram där detta står. Jag vände mig mot synen att de ekonomiska lagarna här skall få spela fritt. Jag visade också att vi ständigt i vårt riksdagsarbete verkat för generella reformer när det gäller pressen, för förbättring av det selektiva stödet och för en ökning av presstödet i jämförelse med vad Olle Svensson själv förordat. Det är alltså en *totalt falsk beskrivning* av folkpartiets hållning som Olle Svensson gjorde.

Hycklande försöker han sedan säga att man bör sträva efter "enighet" och att jag bryter enigheten. Men om ni var så angelägna om enighet, varför drev ni då igenom både annonnsskatt och presstöd utan någon som helst prövning? Varför förvägrade ni minoriteten i utskottet en granskning av grundlagsenligheten av den kombinationen? Ni önskade inte ett ögonblick enighet, när ni skulle driva igenom orättvisorna. Men nu vill ni använda enigheten som ett skydd, när orättvisorna kritiseras.

Det är klart att det har blivit allsköns godtycke när det gäller dessa reducerade bidrag. Herr Svensson i Eskilstuna säger själv att 0,5 miljoner kronor skall gå till ett par tidningar. Jämför de 0,5 miljoner kronor som Gefle Dagblad får med de 2,5 miljoner kronor som Arbetarbladet får. Fastän Gefle Dagblad bara är obetydligt större än Arbetarbladet, får det endast en femtedel av det stöd som Arbetarbladet får. Det förekom, som herr Winberg sade, en mängd voteringar i presstödsnämnden om detta. Regeringsrådet Lundell medgav att det var omöjligt att objektivt göra

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

sådana här bedömningar. Därför bör vi ha automatiskt verkande regler och därför bör presstödsnämnden lägga fram sådana förslag.

Beträffande Estniska Dagbladet förklarade Olle Svensson att det inte hade någon betydelse att det var skrivet på estniska. Jovisst! Jag kan direkt citera regeringsrådet Lundell, ordförande i presstödsnämnden. "Inom majoriteten har därvid framförts olika skäl" – skäl för avslag till Estniska Dagbladet. "Man har dels anfört den synpunkten att begreppet 'allmän nyhetstidning' förutsätter att alla svenskar kan ta del av innehållet i tidningen, dvs. att den kommer ut på svenska språket." Lundell personligen ansåg inte så; han hade andra skäl. Men inom majoriteten har det argumentet anförts, vilket jag klart sade i mitt första anförande.

Estniska språket diskrimineras. Estniska Dagbladet får inte pengar. Det ser balterna i detta land som en upprörande kulturdiskriminering, och folkpartiet håller med dem.

Herr Svensson i Eskilstuna! Grundläggande för vår debatt om presstödet är vår syn på pressens självständighet och frihet. Därför vill jag upprepa min fråga till herr Svensson: Vad är er syn på herr Scheins massmediefilosofi? Delar Ni den socialdemokratiska massmedieutredarens uppfattning om att vi skall få regler för hur pressen "åsiktsmässigt skall drivas"?

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Winberg gärna säga att jag när det gäller historieskrivningen inte tycker att vi skall utgå från att det socialdemokratiska intresset varit betingat av utvecklingen enbart för den socialdemokratiska pressen. Jag skulle tro att förra årets mycket kraftiga höjning av produktionsbidraget, som bl. a. gällde storstadspressen, skedde av omsorg framför allt om två stora borgerliga tidningar av stor betydelse för opinionsbildningen i detta land.

När det gäller Eesti Päevaleht har jag i utskottet – det vet herr Ahlmark – anslutit mig till vad centerpartisten Arne Pettersson framfört i en reservation i presstödsnämnden. Jag har även anslutit mig till vad regeringsrådet Lundell framfört. Han har sagt att man inte kan ta hänsyn till om tidningen utkommer på svenska eller på annat språk. Vad som gjorts att denna tidning inte fått bidrag är helt enkelt att den inte har rätt till bidrag enligt presstöds-kungörelsens bestämmelser. Pressutredningen kommer senare att pröva om man kan finna andra former för stöd. En sådan prövning gäller även svenska tidningar.

Beträffande Gävlefallet vill jag gärna klara ut vad regeringsrådet Lundell där sagt. Gefle Dagblad har fått ett bidrag, vilket jag tycker är värdefullt. Det tyder på en generositet och en riktig bedömning och vilja att undanröja svårigheter som kan uppstå när man har automatiskt verkande regler. Regeringsrådet Lundell sade beträffande denna tidning att den knappast i det aktuella fallet har sådana svårigheter, som motiverar att man uppehåller en sådan indignation som herr Ahlmark här givit uttryck för. Tidningen har en relativt god ekonomi. Jag tycker detta beslut ändock är värdefullt för en utjämning mellan två tidningar på en ort. Man kan påstå att det speciella konkurrensläget motiverar en insats

av detta slag. Denna paragraf har också möjliggjort detta.

Sedan vill jag ytterligare påstå att det inte är så, herr Ahlmark, att presspolitiken är föga generös mot de stora liberala tidningarna, som i och för sig gör en väsentlig insats. Det sammanlagda stödet uppgår i dag till 290 miljoner kronor. Av detta är produktionsbidraget 67 miljoner kronor, men det finns också 25 miljoner kronor i subventionerade tidningstaxor, och det utgår 150 miljoner kronor i form av befrielse från moms. Man för alltså en positiv presspolitik även när det gäller de stora tidningarna.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara för balansens skull påpeka att när det gällde den rätt ordentliga ökningen av bidraget till storstadstidningarna förra året var det en stor socialdemokratisk tidning i Malmö som också fick del av det.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste återkomma till diskrimineringen av Estniska Dagbladet. Majoriteten har anfört två skäl, varav det ena är att tidningen är skriven på estniska. Jag anser det vara en upprörande kulturell diskriminering att använda estniska språket till ett motiv för avslag.

Nu säger Olle Svensson att detta inte alls är skälet. *Hans* skäl är att Estniska Dagbladet inte är en allmän nyhetstidning, som skulle kunna få produktionsstöd. Jag vill uppmana herr Svensson i Eskilstuna att läsa Estniska Dagbladet, som jag har här – gärna med hjälp av tolk, eftersom det är skrivet på estniska. Tidningen utkommer *två* gånger i veckan. Det framgår mycket klart att den är en allmän nyhetstidning, t. o. m. i högre grad än en rad av de veckotidningar som redan får 200 000 kronor. Detta är en kulturell diskriminering av balterna i Sverige! Det anser de själva, och folkpartiet står bakom dem.

Herr Svensson säger att det skulle vara "generositet" att Gefle Dagblad får en halv miljon kronor. Arbetarbladet, som har nästan samma upplaga, får två och en halv miljoner. Gefle Dagblad får alltså bara en femtedel av den summan – det visar hur herr Svensson ser på de här frågorna. Det framgick också alldeles klart av vad regeringsrådet Lundell sade att det fanns *tre* fall i landet, där tidningar låg varandra nära i total upplaga: nämligen i Gävle, Falun och Eskilstuna.

Den liberala pressideologin är grunden för vår kritik av socialdemokraterna och centern i presstödsfrågorna. Vi vill inte gröpa ur ekonomin för pressen, vare sig tidningarna är starka eller svaga, och därför är vi emot annonsskatten. Vi vill stödja pressen vare sig den går bra eller inte med generella reformer och speciellt tidningar som inte bär sig genom selektiva stödformer. Vi vill slå vakt om tryckfrihetsförordningen. Vi motsätter oss alla regler för hur pressen skall redigeras och alla typer av villkor för presstödet.

Vi ser pressen som den *tredje statsmakten*, som fritt skall kritisera maktcentra i samhället. Vi vill föra en presspolitik som mer än i dag gör att tidningarna står fria från riksdag, regering och andra maktcentra. Därför är det viktigt att få reda på hur socialdemokraterna ser på denna

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

grundläggande ideologiska fråga. Socialdemokratins ledande massmedia-utredare Harry Schein har sagt att vi redan har regler för hur radio och TV "åsiktsmässigt skall drivas" och att vi bör få sådana regler också för pressen.

Gång på gång - till herr Palme, till herr Sten Andersson, till herr Olle Svensson och andra socialdemokrater - har vi ställt frågan: Delar ni den dirigistiska uppfattning som herr Schein har lagt fram? Står ni bakom hans förslag om att man bör uppställa regler för hur pressen "åsiktsmässigt skall drivas"? Vi har icke fått något svar. Tystnaden från herr Svensson i Eskilstuna i dag på den punkten är talande.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ahlmark har här fört in en debatt helt vid sidan om konstitutionsutskottets betänkande. Jag hoppas att mångsidigheten inom pressen skall kunna upprätthållas genom ett så stort antal tidningar som möjligt. Jag hoppas att man inte skall behöva gå emot regionala monopol som på det här sättet skall tvinga fram en diskussion om huruvida vi skall behöva ha regler för en public service-funktion inom pressen på samma sätt som man har inom Sveriges Radio. Jag är inte så pessimistisk, därför att jag vet att den doktrinära inställning som herr Ahlmark här redovisat i fråga om generella bidrag och selektiva bidrag inte delas inom pressen. Man har förståelse för främjande av allsidighet genom åtgärder från statsmakternas sida.

Vidare kan sägas att samhällets pressideologi måste utgå från önskemålet att främja debatt och nyhetsförmedling. Då måste man även från tidningarnas egen sida eftersträva att markera pressens särställning genom att söka komma ur det kommersiella greppet. Inriktningen bör då vara att sträva bort från en konventionell totalkonkurrens inom detta område. Samarbetet på distributionsområdet måste fullföljas på det tekniska området och - vilket är än mer viktigt - på intäktsidan med sikte på att information via annonser inte begränsas till förstetidningarna. Saneringsåtgärder, samarbetsåtgärder och selektivt presstöd gör att man kan åstadkomma allsidighet utan dirigering och utan särskilda regler. Men jag är rädd för en utveckling, där kapitalägarna skall bestämma hur allsidigheten skall se ut. Jag är rädd för Bonniers statsbärande tidning. Jag vill ha mångsidighet genom en väl åsiktsdifferentierad press.

Vi skall inte diskriminera några tidningar på grund av att de utkommer på det eller det språket. Det är heller inte konstitutionsutskottets uppfattning. Vi betraktar också Estniska Dagbladet som en dagstidning men anser den tidningen inte vara berättigad till bidrag enligt presstöds-kungörelsens bestämmelser.

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Jag kommer att hålla mig till frågan om presstöd och lämna herr Ahlmarks utflykter vid sidan om åt sitt öde.

Dagspressens arbetsuppgifter är ju unika. Tidningarna svarar för opinionsbildningen och håller samhällsdebatten och den politiska debatten levande. Därigenom fyller tidningarna en livsviktig funktion i det demokratiska samhället. Talet om pressen som den tredje statsmakten

innehåller en realitet. Men för att den viktiga funktionen skall fungera är det nödvändigt att presskören innehåller många röster. Nedläggning av tidningar som har skett under senare år – och ännu fler nedläggningar måste befaras komma att ske – i en utsträckning, som gjort ordet tidningsdöd aktuellt, blir därigenom ett allvarligt samhällsproblem.

Vad beror då denna utveckling på? Som alla vet måste tidningarna basera sin ekonomi och därmed sin existens på annonsintäkter. Hur detta lyckas beror i hög grad på den lokala konkurrensen. Upplagans storlek spelar då en viktig roll. De mindre tidningarna råkar lätt i ett underläge som blir förödande för deras ekonomi och därmed för deras existens. Tidningsdöden illustrerar detta sakförhållande. Många har befarat att det så småningom skulle leda till att presskören skulle komma att bestå av ett fåtal storstadstidningar.

En sådan utveckling kan samhället inte stillatigande åse. År 1971 kom därför det statliga presstödet. Hittills har stödet utformats ganska schablonmässigt, huvudsakligen som ett stöd till andratidningar. Det säger sig självt att utformningen gav anledning till kritik, och till berättigad kritik. Motionsfloden vid fjolårets riksdag vittnar om den saken. Men de olika uppslagen talar också om hur svårt det är att utforma ett bra presstöd. Problemen måste alltså benas ut genom en utredning, och vi fick ju i fjol 1972 års pressutredning.

Ett mindre antal motioner tar ändock upp presstödsfrågorna även i år. Mestadels är det samma frågor som aktualiserades vid fjolårets riksdag och då avvisades, delvis med tanke på utredningen. Det kan knappast bli fråga om att inta en annan ståndpunkt nu.

Trots sina brister har presstödet hittills fyllt den väsentliga uppgiften – att hejda tidningsdöden. Nu måste pressutredningens resultat avvaktas innan det går att åstadkomma en mer funktionell utformning av stödet till dagspressen. Jag tror inte att saken främjas av att man nu hänger på nya provisorier på det nuvarande stödet eller ger sig in på nya tolkningar av de gällande bestämmelserna.

Man kan ha olika meningar om presstödsnämndens avslag på Estniska Dagbladets ansökan om presstöd. Ändamålet är i hög grad behjärtansvärt. Om stödet skall utgå som presstöd, tidskriftsstöd eller i annan ordning måste klaras ut av pressutredningen. Inte heller här finns det anledning att föregripa utredningsresultatet.

Estniska Dagbladet är väl en dagstidning, men närmast är det ett pressorgan för att bevara estniskt språk och estnisk kultur. Även som sådant bör det vara angeläget med statligt stöd till tidningen i adekvat ordning. Efter utskottets ställningstagande bör det väl vara alldeles klart att det förhållandet att Estniska Dagbladet utkommer på estniska inte bör diskriminera tidningen för ett presstöd. Utskottet stöder genom sitt nu framlagda betänkande den reservation i presstödsnämnden som där anförts av herr Allan Pettersson i detta avseende. Visst är det angeläget att vi kommer fram till generellt verkande regler när det gäller presstödet, och det är ju vad vi alla vill ha genom pressutredningen.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det förbryllar mig verkligen nu att inte *hela* kammaren skulle kunna sluta upp bakom reservationen som handlar om Estniska Dagbladet. I replik efter replik visar det sig att alla de argument som anförts mot Estniska Dagbladet tidigare, vågar ni inte stå upp för här i kammaren. Det gäller inte språket. Det är inte fel att Estniska Dagbladet skrivs på estniska, får vi höra nu. I presstödsnämndens majoritet har man visserligen sagt det tidigare, men det vågar ingen stå för här. Det är dessutom en "dagstidning", förklarar herr Svensson i Eskilstuna. Det är inte det det gäller. Det är inte något slags tidning som handlar om någonting annat än framför allt nyheter.

Men vad är det då för skäl som gör att ni vägrar Estniska Dagbladet de pengar som man har begärt och som man rätteligen bör få enligt presstödskungörelsen? Har herr Svensson i Eskilstuna och herr Larsson i Luttra försökt titta på vad Estniska Dagbladet innehåller? Drygt 2 500 exemplar kommer två gånger i veckan. Vad finns det för skäl att diskriminera Estniska Dagbladet?

Herr Larsson i Luttra säger att tidningen bör få stöd i "adekvat form". I adekvat form! Herr Larssons parti har en hel rad tidningar som kommer ut *en* gång i veckan. Flera av dem har betydligt mindre av nyhetskaraktär än vad Estniska Dagbladet har. De får 200 000 kronor per år.

Estniska Dagbladet utkommer dubbelt så ofta och är ofta mer av en nyhetstidning än vad centerns veckotidningar är. Den får ingenting. Är det "adekvat form" att ge Nord-Sverige och Sjuhäradsbygdens Tidning m. fl. 200 000 men icke adekvat form att ge Estniska Dagbladet något? Här tror jag att kammaren gärna vill ha en förklaring av herr Larsson i Luttra.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag har ju gång på gång försökt förklara den här saken för herr Ahlmark. Han åberopar något slags majoritet i presstödsnämnden. Men det är ju helt unikt att föra en sådan debatt. Vad man skall debattera är vad konstitutionsutskottets majoritet tycker – som alltså i det här läget består av centerpartister och socialdemokrater. Vi instämmer i vad regeringsrådet Lundell sade inför konstitutionsutskottet, nämligen att hans uppfattning var att Eesti Päevaleht kunde betecknas som en allmän nyhetstidning av dagspresskaraktär, men tidningen är inte en sådan andratidning som man vill stödja enligt presstödskungörelsen. Den befinner sig inte i en andratidnings position i förhållande till en försttidning. Den konkurrerar inte med någon annan tidning. De svårigheter som tidningen har att t. ex. få annonser beror sannolikt på att den vänder sig till en alltför liten språkgrupp för att annonsörerna skall finna det lönsamt att annonsera i tidningen.

Det är därför man måste hänskjuta den här frågan till presstödsutredningen. Det finns en rad andra tidningar som inte automatiskt kan få bidrag, utan man måste diskutera om man skall behöva göra om presstödskungörelsens bestämmelser. Så enkelt är det. Det är ingen diskriminering av den här tidningen på grund av att den utkommer på estniska språket. Tidningen befinner sig i precis samma predikament som

många andra tidningar som utkommer på svenska språket.

Presstödsutredningen har sagt att i och för sig kan man inte tycka – och däri har folkpartisten herr Wikström instämt – att det finns anledning att i utredningen förtursbehandla denna fråga, utan den får behandlas i samband med den ingående analys som man gör i dessa frågor.

Det är inte bra att sprida sådana här uppfattningar om att vi diskriminerar tidningar på andra språk, då det inte förhåller sig på det sättet. Vad har vi för intresse av att sådana missuppfattningar sprids här i kammaren, herr Ahlmark?

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! I utskottsbetänkandet säger man ju att utskottet kan för sin del ansluta sig till uppfattningen att produktionsbidrag i princip bör kunna utgå även för tidning som utkommer på annat språk än svenska, om den i övrigt uppfyller förutsättningarna härför.

Vad jag menar med adekvat form är att pressutredningen även har att utreda frågan om tidskriftsstödet. Jag tycker att det finns mycket som talar för att det är en kulturgärning som Estniska Dagbladet utför och att det då kan vara tänkbart att man t. o. m. kan få ett bättre stöd i den form som är adekvat i så fall.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Man kan väl inte säga nej till Estniska Dagbladets ansökningar om produktionsbidrag med hänvisning till att tidningen utför en "kulturgärning" och därför i stället kanske kan få mer pengar längre fram på annat sätt. Det finns en stor mängd tidningar som får produktionsbidrag och som också utför "kulturgärningar". En hel rad av dagstidningarna gör det, och de får ändå produktionsstöd. Det är väl litet väl magstarkt när ni vill fortsätta att avslå ansökningar från Estniska Dagbladet med denna hycklande motivering.

Herr Svensson i Eskilstuna säger att vi inte skall debattera presstödsnämnden utan vad konstitutionsutskottets majoritet anser. Ja, men det är ju i presstödsnämnden som man beslutar om dessa bidrag! Där har majoriteten anfört det förhållandet att tidningen utkommer på estniska språket som ett argument för avslag. Herr Olle Svensson tycker inte så i dag. Presstödsnämnden har anfört att Estniska Dagbladet inte är någon nyhetstidning. Herr Olle Svensson går inte med på det heller. Nu säger han i stället att det inte är fråga om en "andratidning" i vanlig mening.

Men om Estniska Dagbladet inte är någon "andratidning", vad är det då? Någon "förstatidning" är det väl ändå inte med sin upplaga på 2 500 exemplar? Den konkurrerar med en rad större tidningar. Den är väl liksom en rad av veckotidningarna som får 200 000 kronor i produktionsbidrag – Sjuhäradsbygdens Tidning, Skaraborgs-Bygden, Smålandsbygdens Tidning, Sörmlandsbygden, Värmlands-Bygden, Västerbygden m. fl. – just en andratidning, som bör få sina 200 000 kronor.

Vad har ni för skäl kvar för att fortsätta att diskriminera Estniska Dagbladet?

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Det är inte fråga om någon diskriminering. Läs definitionen av begreppet "andratidning" i presstödskungörelsen, herr Ahlmark, så får herr Ahlmark klart för sig att Estniska Dagbladet inte svarar mot denna definition med nuvarande utformning av presstödskungörelsen. Det är alltså inte en andratidning i presstödskungörelsens bemärkelse. Så enkelt ligger det till.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jo, om man läser definitionen av begreppet "andratidning" i presstödskungörelsen, finner man att den passar utomordentligt väl in också på Estniska Dagbladet. Därför bör Estniska Dagbladet få sina 200 000 kronor liksom de andra tidningarna, som bara utkommer *en* gång per vecka. Därför förblir det en diskriminering att säga nej till en tidning som utkommer på estniska språket men ja till en rad svenska tidningar som utkommer mera sällan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1 a

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 1 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Ahlmark och Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 1 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Ahlmark och Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	266
Nej	— 52
Avstår	— 4

Punkten 1 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Ahlmark m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 1 c röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Ahlmark m. fl.

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

*Anslag till press-
stödjande ändamål*

Vid omröstning genom upprensning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	231
Nej	–	89
Avstår	–	2

Punkten 1 d

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Ahlmark m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 1 d röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Ahlmark m. fl.

Vid omröstning genom upprensning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	226
Nej	–	92
Avstår	–	4

Punkten 1 e

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 5 Föredrogs inrikesutskottets betänkanden:

Nr 4 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor

Nr 5 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till vissa allmänna centrala ämbetsverk m. m. jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 6 Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 6 i anledning av i propositionen 1973:1 bilaga 13 gjorda framställningar rörande invandringsspolitiken jämte motioner.

Punkterna C 1 och C 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten C 3

Anpassningsåtgärder för invandrare

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Under 1960-talet skedde en omfattande import av utländsk arbetskraft till Sverige. Vid årsskiftet 1969-1970 var antalet utländska medborgare över 18 år inte mindre än 240 000.

Med denna kraftiga invandring följer givetvis sociala kostnader för att de människor det här är fråga om skall kunna fungera. De skall kunna fungera inte endast som arbetskraft ute på de olika företagen utan de skall även kunna känna sig som människor i det nya land dit de har kommit – inte utstötta och vid sidan om. Här kommer de rent mänskliga och humanitära synpunkterna in i bilden.

Det har kommit på samhällets lott att klara de sociala följdkostnader som är förknippade härmed. Företagen, som med lätthet kunde ordna importen av denna mänskliga arbetskraft, har inte tagit på sig dessa kostnader. Inte ens då det gällt att hjälpligt lära dessa invandrare svenska språket har företagen haft en mer positiv inställning. De har inte ens förstått att de genom denna sin negativa inställning har skapat svårigheter för sig själva.

Får man tro en ordförande för en av landets större verkstadsklubbar så var den s. k. vilda strejk som utbröt vid detta företag för kort tid sedan ett resultat av att företagen här i landet visat sig liknöjda till kravet om undervisning i svenska språket. En stor del av invandrarna vid detta företag förstod fortfarande inte svenska.

Självfallet var inte orsaken till denna s. k. vilda strejk att invandrarna i företaget inte kunde svenska. I botten låg givetvis helt andra orsaker. Men lika fullt kvarstår att liknöjdheten från företagets sida när det gäller att ordna svenskundervisningen bidragit till att förvärra situationen för såväl företagsledningen som verkstadsklubbens ledning, som båda var på samma linje under dessa händelsemättade dagar vid detta företag. Man förstår verkstadsklubbens ordförandes reaktion: att företagen inte ens förstått sitt eget bästa och visat en positiv syn på svenskundervisningen för invandrare.

I motionen 1524, som behandlar frågan om information till invandrare angående deras rättigheter och skyldigheter i Sverige, yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag att information om invandrarers fackliga, sociala och politiska rättigheter utbygges, att katastroflarmet och landstingets sjukvårdsupplysning förses med tolkservice samt att vid polisiär behandling av utlänning denne på sitt modersmål ges information om sina rättigheter.

Inrikesutskottet anför i sitt betänkande att det i allt väsentligt kan

instämna med motionärerna och hänvisar till en rad åtgärder som anses angelägna att vidta. Hit hör bl. a., menar utskottet, att invandrarbyråer bör inrättas i samtliga kommuner som har en relativt stor andel utlänningar. Utskottet anför att frågan om förmedling av tolkar sannolikt kommer att behandlas i samband med departementsbehandlingen av invandrarutredningens betänkande och att 1969 års radioutredning prövar frågan om information till invandrare via radio och TV och redan under våren kommer att framlägga förslag härom.

Den positiva syn som utskottet redovisar i anslutning till vår motion 1524 gör att jag, herr talman, i denna fråga inte har något yrkande. Men jag vill ändå uttala den förhoppningen att de åtgärder som inrikesutskottet redovisar kommer att genomföras utan något större dröjsmål.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Som framgår bl. a. av herr Lorentzons anförande har vi i utskottet kunnat ena oss i detta betänkande.

Som framgår av första sidan i betänkandet fick vi 1972 för första gången på mycket länge i stället för ett invandringsöverskott en nettoutvandring på över 6 600 personer. För kategorin nordbor uppgick nettoutvandringen till 8 600.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att vi i utskottet är helt eniga om att det förhållandet att invandringen vänds till en utvandring inte får innebära att våra insatser minskar för de utlänningar som vi har i landet – vi har fortfarande samma ansvar för dem. Ett bevis på utskottets eniga inställning på denna punkt är att vi har tillstyrkt två motioner, en av herr Svensson i Kungälv m. fl. och en av herr Strömberg m. fl., och föreslagit ökat anslag med 175 000 kronor till anpassningsåtgärder för invandrare.

Med denna korta kommentar ber också jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Förvärv av svenskt medborgarskap

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 10 i anledning av motion angående förvärv av svenskt medborgarskap.

Herr CARLSTRÖM (fp):

Herr talman! I inrikesutskottets betänkande nr 10 behandlas en folkpartimotion av herr Strömberg m. fl. angående förvärv av svenskt medborgarskap. I ärendet föreligger i år ingen reservation, men herr Eriksson i Arvika och jag har i ett särskilt yttrande velat markera vikten av att spørsmålet snarast bringas till en lösning.

Nu gällande bestämmelser föreskriver bl. a. att utlänning måste stadigvarande vistas i landet under en tid av sju år -- vilken tid vad gäller nordiska medborgare regelmässigt avkortas till tre år -- innan man kan bli

Onsdagen den
14 mars 1973

Slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet

svensk medborgare. Vi har från folkpartihåll sedan flera år motionerat om en avkortning av tiden till fyra år för utomnordiska invandrare och till två år för personer från annat nordiskt land. Ett av skälen till en avkortning anger vi vara önskemålet från invandrarnas sida att få utöva rösträtt i sitt nya hemland. Då grundlagberedningen i sitt år 1972 avgivna betänkande beträffande rösträttsfrågan och medborgarskapslagen icke stannat för tankegången att utlänning må utöva någon form av *kommunal* rösträtt, utan menar att frågan i stället skall lösas genom avkortning av väntetiden, anser vi att detta önskemål bör förverkligas utan ytterligare dröjsmål.

Självfallet anser även vi från folkpartihåll att man bör lösa frågan inom Nordiska rådet för att uppnå en viss enhetlighet, men det önskemålet får icke fördröja frågans lösning. Redan nu har Finland andra bestämmelser än övriga Norden, men bäst vore ju om man kunde uppnå enhetlighet.

Invandrarverkets chef, Kjell Öberg, har vitsordat att invandrarnas primära önskemål är att få utöva kommunal rösträtt. Då detta enligt grundlagberedningens uppfattning kan möjliggöras endast genom lättnader i medborgarskapsreglerna förutsätter vi att sådana åstadkommes så snart sig göra låter.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Föredrogs finansutskottets betänkanden:

Nr 6 i anledning av i propositionen 1973:1 gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1973/74 för kungl. hov- och slottsstaterna

Nr 7 i anledning av i propositionen 1973:1 behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor i vad avser programbudgetering

Nr 8 i anledning av i propositionen 1973:1 gjord framställning om anslag för budgetåret 1973/74 till oförutsedda utgifter

Nr 9 i anledning av i propositionen 1973:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1973/74 till riksgäldskontoret

Nr 10 i anledning av i propositionen 1973:1 gjord framställning om anslag för budgetåret 1973/74 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 8 i anledning av motioner om slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:128 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c) vari hemställdes att

riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag angående sådan ändring i skattelagstiftningen att fritt bränsle från egen fastighet inte blev beskattat samt

1973:1012 av herr Eriksson i Arvika m. fl. (fp) vari hemställdt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde revidering av riksskatteverkets anvisningar innebärande att bränsle från egen skog ej beskattades.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå
1. motionen 1973:128,
2. motionen 1973:1012.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Olof Johansson i Stockholm (c), Hörberg (fp) och Björk i Gävle (c) vilka ansett att utskottet bort hemställa.

att riksdagen med anledning av motionerna 1973:128 och 1973:1012 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring i kommunalskattelagen (1928:370) att förmån av fritt bränsle till bostad på jordbruksfastighet undantogs från beskattning.

Herr BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 8 behandlas en fråga som de senaste åren i riksdagen föranlett ett litet meningsutbyte. Frågan gäller slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet.

Enligt kommunalskattelagen 42 § är det som bekant så, att värdet av skogsprodukt som skattskyldig tillgodogjort sig för sig eller sitt hushåll skall tas upp till beskattning, baserat på ortens pris. I den mån man får bränslet från en allmänning är det ju allmänningen som beskattas, och då föreligger inte skatteplikt för den enskilde.

Normalvärdet som man skall ta upp varierar i olika delar av vårt land. Det är lägst i södra Sverige och högst i Norrland, vilket får ses som en klassificering av skogens kvalitet i olika landsändar.

Riksdagen har vid tidigare behandling av det här ärendet haft en viss benägenhet att avslå de motioner som krävt att beskattningen skall slopas. Bl. a. har majoriteten gjort gällande att det skulle innebära förmåner för vissa kategorier av skattskyldiga. Man kan kanske fråga sig vad utskottets majoritet menar med det.

I reservationen betonar vi att när man införde bestämmelserna var förhållandena helt annorlunda än de är i dag. Bl. a. med hänsyn till det minskade rotnettot på ett flertal skogsprodukter framstår den här beskattningen som ytterst otidsenlig. Man har också med denna beskattning bidragit till ökad olje- och eluppvärmning, vilket ur national-ekonomisk synpunkt kanske kan anses som diskutabelt. Det borde vara bättre att gynna användningen av inhemskt bränsle. Vi har dessutom i reservationen tagit upp det något orättvisa förhållande som gäller för den som anlitar anställd arbetskraft jämfört med den som gör arbetet själv.

Ur skogs- och miljövårdssynpunkt är det också angeläget att beskattningsreglerna är så utformade att nödvändig gallring och röjning av skog

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

Slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet

Onsdagen den
14 mars 1973

*Slopande av beskatt-
ningen av fritt
bränsle från egen
fastighet*

inte eftersätts. I allmänhet rör det sig om klenvirke, som inte går att sälja med någon som helst förtjänst.

Herr talman! Med de här motiven anser jag att det inte finns några skäl som talar för utskottets skrivning, utan jag vill i stället yrka bifall till reservationen till skatteutskottets betänkande nr 8 av representanterna för de icke-socialistiska partierna.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 8 behandlas motioner om slopande av beskattning av fritt bränsle från egen fastighet. Moderata samlingspartiet har inte i år någon egen motion i ärendet, men eftersom frågan kommit upp har vi anslutit oss till den reservation som föreligger.

Det är riktigt, som herr Björk i Gävle anförde här, att det i 42 § kommunalskattelagen finns stadgande om de naturaförmåner som skall tas upp till ortens pris och att värdet av bränsle från egen jordbruksfastighet skall tas upp till belopp som motsvarar vedens värde i upphugget och framkört skick. Sedan har riksskatteverket upprättat länsanvisningar, som anger normalvärdet i olika landsdelar.

Om bränslet har inköpts eller erhållits utan ersättning från någon annan skogsägare skall det inte beskattas. Jag kan då inte anse att det är rimligt att en skogsägare som själv samlar upp sitt bränsle eller sin röjningsved i sin egen skog bör beskattas för detta, då han i sammanhanget bevisligen också utför miljövårdande verksamhet. Det är även ur skoglig synpunkt angeläget att beskattningsreglerna är så utformade, att en nödvändig gallring och röjning inte eftersätts. Det sortiment som utvinnes på detta sätt har ingen eller ringa marknad utan används företrädesvis av skogsägaren själv.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Det finns inte så mycket att tillägga efter de inlägg som herr Björk i Gävle och herr Nilsson i Trobro har haft. Jag kan till stora delar instämma; det är bara på två punkter jag skulle vilja göra ett tillägg.

Stora skogsägare, som har anställda till hjälp med avverkning, hemtransport, kapning och huggning av ved, kan göra avdrag i sin bokföring för dessa lönekostnader. Dessa avdrag kan ofta bli mycket större än de belopp som vederbörande måste ta upp som intäkt för bränsle från egen skog. Det ligger en orättvisa i detta. Ägare till mindre skogsfastigheter kan nämligen inte göra motsvarande avdrag utan får alltså förhållandevis högre beskattning. Jag tycker att denna orättvisa kunde vara tillräckligt skäl till att man tog bort denna oformlighet i skattelagstiftningen.

Vidare ser jag, liksom de båda nyssnämnda talarna, denna fråga i någon mån som en skogs- och miljövårdsfråga. Skattefrihet för bränsle från egen skog skulle väl kunna göra sådan röjning och gallring i skogen mera attraktiv än vad den är med de bestämmelser som finns i dag.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Ondsdagen den
14 mars 1973

Slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet

Herr STADLING (s):

Herr talman! Denna fråga är ju en gammal bekant som varit föremål för riksdagens behandling i många år – vissa påstår att den är riksdagens längsta följetong. Det är i och för sig ingen stor fråga; det är väl närmast principerna vi strider om.

Reservanterna framhåller i likhet med motionärerna det oberättigade i att bränslet från egen fastighet beskattas och begär en översyn av riksskatteverkets anvisningar. Detta har ju varit kravet i många, många år. De åberopar bl. a. det stora behov av röjningar och miljövårdande åtgärder som föreligger.

Utskottsmajoriteten vidhåller å sin sida principen om att inte bara skogsprodukter utan även varor och andra naturaförmåner, som den skattskyldige tillgodogjort sig under beskattningsåret, skall beskattas.

Värdet av bränsle från egen fastighet skall enligt anvisningarna upptagas till belopp motsvarande vedens värde i upphugget och hemkört skick, som det heter. När det gäller det av reservanterna åberopade stora behovet av röjningar och gallringar i sådana bestånd som det här är fråga om torde – som utskottsmajoriteten också betonar -- motionärernas förslag inte i nämnvärd omfattning främja dessa ändamål.

Utskottsmajoriteten framhåller vidare att det eventuella stöd det här är fråga om – dvs. när det gäller röjningar och gallringar -- bör tillgodoses i annan form än genom lättnader i beskattningen. Det tycker jag är alldeles riktigt.

Herr talman! Jag delar utskottets synpunkter och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Man har sagt att det skulle kunna bli opåkallade förmåner för vissa kategorier skattskyldiga om beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet slopades. Men sanningen är ju den att det i dag förhåller sig just på detta sätt, eftersom den som får veden gratis utan att vara skogsägare inte behöver ta upp förmånen i sin deklaration, medan den som hämtar ved från egen skog är skattepliktig.

Det talas också om att man skall utgå från ortens pris. Är det då kutym på orten att man får ved gratis, så borde ju även skogsägaren kunna få veden gratis. Jag har svårt att förstå varför utskottsmajoriteten inte vill inse detta.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björk i Gävle begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Björk i Gävle begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 165
Nej — 148

§ 10 Avdrag för resor med egen bil

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 9 i anledning av motioner angående avdrag för resor med egen bil.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:17 av herr Winberg m. fl. (m) vari hemställdes

att riksdagen skulle anta i motionen framlagt förslag till lag om ändring av kommunalskattelagen (1928:370), innebärande att gällande regler om avdrag för kostnader för resor med egen bil mellan bostad och arbetsplats ändrades så att den, som hade en årlig körsträcka för sådana resor om minst 2 000 mil, skulle få högre avdrag än f. n. var fallet, samt 1973:127 av herr Enlund m. fl. (fp, c, m).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1973:17,
2. motionen 1973:127.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:17 skulle anta det vid motionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande nr 9 har moderaterna avgivit en reservation, som är grundad på en motion av herr Winberg m. fl. och som går ut på att gällande regler om avdrag för kostnader för resa med egen bil mellan bostaden och arbetsplatsen skall ändras så att den som har en årlig körsträcka på minst 2 000 mil om året skall få göra högre avdrag än som i dag är medgivet.

Nu gällande regler utgörs av en schablon, utfärdad av riksskatteverket, som bygger på en årlig körsträcka till och från arbetet på 1 000 mil och privat körning på 1 300 mil per år. Enligt denna schablon utgör avdraget för bilkostnaderna för 1 000 mil 3:40 kronor per mil, under det att körsträcka därutöver betalas med 2:10 kronor per mil. Med hänsyn till de långa körsträckor som i dessa dagar kan bli fallet, inte minst i landets norra delar, anser också vi reseranter att gällande bestämmelser bör ändras för dem som har så långa dagliga bilresor att körsträckan överstiger 2 000 mil om året.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Det är ganska svårt att i skatteutskottets betänkande nr 9 utläsa vad utskottet har för uppfattning om de problem som behandlas i motion nr 127. Det gäller avdrag vid inkomstbeskattningen för resor med egen bil.

Utskottet beskriver utförligt nu gällande regler. Men de frågor som vi tagit upp i motionen undviker utskottet omsorgsfullt att ge några svar på. Och de avsnitt i utskottets skrivning där man möjligen kan skymta en uppfattning i sakfrågorna finner jag något svårtolkade.

Det är av denna anledning, herr talman, som jag har begärt ordet. Att yrka bifall till motionen finner jag knappast meningsfullt, eftersom den avstyrks av ett enigt utskott. Men jag hoppas att här i kammaren från utskottets företrädare få ett förtydligande av den enligt min mening något dunkla skrivningen.

Nu gällande regler för avdrag vid inkomsttaxeringen för resor med egen bil framgår av följande tabell:

Körsträcka mil/år	Avdrag kr/mil					Skillnad mellan 4 och 5 kr/år
	Egen rörelse	Enskild tjänst	Statlig/ kommunal tjänst	Till och från arbetet	Skillnad mellan 4 och 5	
1	2	3	4	5	6	7
0 - 700	Enligt sär- skild ut- redning		4:90	3:40	1:50	1 050:-
701 - 1000			3:40	3:40	0:-	0:-
1001 - 1500			3:40	2:10	1:30	650:-
1501 - 2500			2:70	2:10	0:60	600:-

Eftersom rescersättningar till befattningshavare i statlig och kommunal tjänst inte redovisas till skattemyndigheterna, får denna kategori skattskyldiga i praktiken dra av hela den erhållna rescersättningen. För de första 700 milen betyder detta för närvarande 4:90 per mil enligt kolumn 4 i tabellen. Den som reser samma sträcka till och från arbetet får dra av 3:40 per mil enligt kolumn 5 i tabellen. Skillnaden per mil blir 1:50, och per år för de första 700 milen 1 050 kr. Ett litet stycke på vägen har man dock lyckats skapa rättvisa, eftersom båda kategorierna får samma avdrag, 3:40 per mil, för körsträckan mellan 700 och 1 000 mil.

Mellan 1 000 och 1 500 mil skiljer sig avdragen på nytt, denna gång med 1:30 per mil, vilket för hela året betyder en skillnad på 650 kr.

Sedan har jag i tabellen tagit med en sträcka på ytterligare 1 000 mil upp till sammanlagt 2 500 mil, eftersom den sträckan torde uppnås av ganska många som pendlar till och från arbetet och även av personer som reser i tjänsten. För dessa 1 000 mil är skillnaden 0:60 per mil, vilket för hela året betyder en skillnad på 600 kr.

Summan av beloppen i den högra kolumnen blir 2 300 kronor. En statlig eller kommunal befattningshavare som med sin egen bil kör 2 500 mil i tjänsten får alltså i sin deklaration dra av 2 300 kronor mer för bilkostnaderna än den som pendlar till och från arbetet samma sträcka. Därtill kommer att den förstnämnde gör sina körningar under betald

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

Avdrag för resor
med egen bil

arbetstid under det att den sistnämnde gör sina resor utanför ordinarie arbetstid och i regel utan ersättning från arbetsgivaren.

Skatteutskottets avstyrkande av vår motion måste väl tolkas så, att utskottet finner dessa avdragsregler riktiga och rättvisa. Detta ger mig, herr talman, anledning att till skatteutskottets företrädare ställa följande tre frågor:

1. Hur motiverar utskottet att resor till och från arbetet vid t. ex. 2 500 mils körning bör ge ett 2 300 lägre kostnadsavdrag än motsvarande körning i tjänsten?

2. Eftersom man redan nu har ett likartat avdrag på sträckor mellan 700 och 1 000 mil, vad är det som hindrar att man även på övriga sträckor åstadkommer rättvisa genom likartade regler?

3. Hur motiverar utskottet att en särskild kostnadsutredning avkrävs de skattskyldiga som yrkar avdrag för bilkostnader i egen rörelse eller för körning i enskild tjänst? Varför räcker det inte i dessa fall med att en körsträcka fastställs, för vilken schablonbelopp kan tillämpas?

Jag hoppas, herr talman, att utskottets företrädare vill ge svar på dessa tre frågor.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Enligt riksskatteverkets anvisningar kan skäligt avdrag för bilresor mellan bostaden och arbetsplatsen erhållas om vissa villkor uppfylls. Avståndet mellan bostaden och arbetsplatsen skall vara minst 5 kilometer, och den tidsvinst man erhåller genom att använda bilen framför annat kommunikationsmedel skall uppgå till en och en halv timme på fram- och återresa. Man kan också få rätt till bilavdrag om det inte finns allmänna kommunikationsmedel, och då räcker det att avståndet uppgår till endast 2 kilometer. Storleken på avdraget för kostnader för bilresor till och från arbetet fastställs med hjälp av schablonregler. Beloppen var vid innevarande års deklaration 3:40 per mil för de första 1 000 milen och 2:10 per mil för sträckor därutöver. Schablonen uträknas och fastställs av riksskatteverket enligt det beslut som riksdagen fattade 1969. Schablonen bygger på förutsättningarna att bilen i genomsnitt går 1 300 mil i privatkörning och 1 000 mil för resor till och från arbetet. Det avdrag på 3:40 per mil som får göras för de första 1 000 milen ger full kostnadstäckning under förutsättning att bilen körs 1 300 mil i privatresor. Bilägaren har alltså därmed fått alla fasta kostnader täckta vid 2 300 mil. Vad han därefter har rätt att göra avdrag för är de milbundna kostnaderna, dvs. 2:10 per mil.

I motionen 17 och i reservationen krävs en generösare behandling av vad man kallar långpendlarna. Nu är det ju ändå så att det saknar betydelse hur många mil man kör till och från arbetet. Avgörande är huruvida privatkörningen uppgår till schablonuppskattningen 1 300 mil. Om så är fallet har man täckt in de fasta kostnaderna, och därutöver får man alltså göra avdrag för kostnader för den sträcka man kör mellan bostaden och arbetsplatsen vare sig denna är 1 000 mil eller 2 000 mil — det saknar betydelse ur beskattningssynpunkt.

I motionen 127 av herr Enlund m. fl. krävs enhetliga regler för rätt till avdrag för kostnader för resor till och från arbetet och för resor i

tjänsten. Herr Enlund har här redogjort för skillnaderna i ersättning och beskattning när det gäller resor i tjänsten och resor till och från arbetet. Det finns väl i sak ingenting att erinra mot redogörelsen när det gäller de ersättningar som utgår för resor i tjänsten.

Herr Enlund ansåg tydligen att motionen 127 var något knapphändigt behandlad i utskottsbetänkandet, och han ville ha svar på en del frågor och en redogörelse för hur utskottet ser på frågan om rätt till avdrag för resor i tjänsten kontra avdrag för resor till och från arbetet.

Man måste ha klart för sig att det finns en rad skäl för att dessa kostnader behandlas olika. När det gäller kostnaderna för resorna till och från arbetet medger vi en viss avdragsrätt vid taxeringen om vederbörande uppfyller vissa villkor i fråga om körsträckor osv.

För resorna i tjänsten utgår ersättningar som man kommit fram till genom förhandlingar; det har träffats avtal med vederbörande om att han skall ställa sin bil till förfogande för resor i tjänsten. I det fallet har inte enbart kostnaderna för bilen varit avgörande, utan här har det gällt att åstadkomma en rationell lösning av ett transportproblem. Alternativet är att staten, kommunen eller företaget håller vederbörande förrättningsman med bil eller på annat sätt svarar för resekostnaderna. Det är möjligt att den uppgörelse som nu har träffats när det gäller ersättning för användande av egen bil i tjänsten ligger över de verkliga kostnaderna för bilen. Det är möjligt att den som har rätt till bil i tjänsten gör en viss förtjänst på detta och att kostnaderna snarare borde ligga vid de kostnader som medges enligt schablon för resor till och från arbetet. Men det är en förhandlingsuppgörelse, som man har kommit fram till samtidigt som man åstadkommit en rationell lösning av transportproblemet, en lösning som för arbetsgivaren innebär lägre kostnader än som varit fallet om arbetsgivaren skulle ha svarat för transporten.

Det kan också finnas anledning att ge en högre ersättning till den som skall hålla bil i tjänsten. Bl. a. ställer man i allmänhet större anspråk på att vederbörande fordonsägare verkligen skall hålla denna bil i tjänsten. Uppgörelsen innebär att man utgår från att bilen skall finnas tillgänglig och att vederbörande befattningshavare med hjälp av privatbilen skall klara de uppdrag han ställs inför. Sådana anspråk ställs inte på dem som använder bilen enbart till och från arbetet. Av flera skäl behandlas frågan om bilkostnaderna för resor i tjänsten på ett annat sätt än kostnaderna för resor till och från arbetet.

Utskottet har inte funnit anledning att ändra den ståndpunkt som det tidigare intagit i denna fråga, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Enlund hade visst ytterligare en fråga beträffande det förhållandet, att man för kommunala och statliga tjänster inte behöver ha en kontrollerad och fastställd reslängd, medan det är noga med den saken när det gäller enskilda företag. För statliga och kommunala tjänster förekommer ju en utomordentligt noggrann kontroll av hur bilen används i tjänsten; där finns utförliga bestämmelser om körjournaler och sådant. Och av företagen kräver man ju inte annat än att de skall redovisa i vad mån bilen gått i tjänsten. Men det är inte så stor skillnad mellan detta. I det ena fallet sker kontrollen inom det statliga verket eller den

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

*Avdrag för resor
med egen bil*

Onsdagen den
14 mars 1973

*Avdrag för resor
med egen bil*

kommunala institutionen. I det andra fallet sker kontrollen av taxeringsmyndigheterna.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Det är svårt att avgöra om herr Carlsteins inlägg skall karakteriseras som ett klarläggande eller som en ytterligare dimbildning beträffande utskottets uppfattning när det gäller de tre ställda frågorna. Herr Carlstein säger att det finns en rad skäl för olika behandling och redogör för de schabloner som gäller.

I utskottets betänkande står något om att arbetsresorna till en del skall anses som levnadskostnader. Även det är väl ett påstående som fordrar en motivering. Ingen ordnar väl frivilligt så att han eller hon får långa resor till arbetet. Oftast är det oundvikligt tvång. Man blir utan jobb på bostadsorten och är tvungen att börja pendla till närmaste tätort. Med de strävanden vi nu har att lätta trycket på tätorterna gör dessa människor samhället en tjänst så länge de fortsätter att pendla i stället för att flytta.

I vår motion har vi inte yrkat på att statligt och kommunalt anställda skall fråntas de relativt förmånliga reseersättningar som de enligt herr Carlstein förhandlat sig till. Jag känner inte till om de även förhandlat sig till avdragsbestämmelserna. Det kunde vara intressant att få upplysning på den punkten. Vi har yrkat på enhetliga avdragsregler för samtliga kategorier skattskyldiga, och detta kan åstadkommas genom en uppräknings av de lägsta avdragsbeloppen. Rättvisa råder för resten redan i fråga om sträckorna 700 och 1 000 mil.

När det gäller resor i tjänsten säger herr Carlstein att det innebär ett visst tvång för den anställde att hålla sig med bil och att det från kostnadssynpunkt är förmånligt för arbetsgivaren, stat eller kommun, att ordna det på detta sätt. Mot detta finns ingenting att invända, men det är ju inget försvar för att man sedan vid inkomsttaxeringen har olika schablonbelopp beträffande avdragen.

Vad den tredje frågan beträffar är det klart att man måste fastställa körsträckan, t. ex. den sträcka som den egna företagaren har använt bilen i företaget, och likaså när det gäller enskild tjänst, eftersom man där inte alltid har arbetsgivarens kontroll beträffande reseersättningarna. Men min fråga gäller: Sedan denna körsträcka är bestämd, vad är det då som motiverar ett lägre avdrag? I kostnadsredogörelsen kanske man kommer fram till en milkostnad på låt oss säga 2:50 eller t. o. m. så lågt som 2:30, som jag har stött på i en del fall. De låga kostnaderna beror ofta på att det är folk med låga inkomster som köper billiga bilar och får låga avskrivningskostnader.

Varför kan man inte här utgå från en fastställd körsträcka och sedan tillämpa samma schablonbelopp som för övriga kategorier? Det är det som den tredje frågan gäller.

Herr CARLSTEIN (s):

v

Herr talman! Jag är rädd för att jag kanske ökar dimbildningen om jag nu går upp i replik mot herr Enlund. Han tyckte inte förstå vad jag försökte redovisa. Jag försökte för honom reda ut skillnaden mellan att

använda bil vid resor till och från arbetet och att använda bil i tjänsten – det är ju den springande punkten. Därutöver kan jag inte ytterligare förklara mig, utan om herr Enlund inte nu har förstått det här, kan jag bara hänvisa till debattprotokollet i den delen.

Dessutom måste man, när man säger att vi skall räkna med höjda kostnader och ge bättre ersättningar, också ta hänsyn till alla de människor som inte har möjlighet att använda bilen vid resor till och från arbetet men som ändå har kostnader för att ta sig till arbetet. De allra flesta människor har ju inte denna möjlighet.

Jag menar att de bestämmelser som finns, både för resor till och från arbetet och för resor i tjänsten, är generösa och innebär täckning för en del av kostnaderna för den bil som man har glädje av i privatlivet. Vad vi har velat slå vakt om i utskottet är att generositeten inte ytterligare skall utökas gentemot dem som redan har en favör genom att få en viss del av sina kostnader täckta på grund av rätten att använda bilen i tjänsten eller för resor till och från arbetet.

Herr ENLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlstein menar nu att man av hänsyn till dem som inte har förmånen att använda egen bil vid resor till och från arbetet eller i tjänsten skulle bibehålla orättvisa regler för den grupp som måste använda egen bil för sådana resor. Den motiveringen kan jag inte begripa. Finns det allmänna kommunikationsmedel som ger billigare resor, måste alla de här kategorierna antingen använda dessa eller också vidkännas reducering av bilkostnadsavdraget.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Herr Carlsteins försvar i denna fråga är rätt egendomligt.

Jag kan i stort sett instämma i det herr Enlund tidigare har sagt, men herr Carlstein säger att frågan om resor i tjänsten gäller även frågan om en rationell lösning av vederbörandes transportproblem. Jag vill då fråga: Gäller inte det även dem som använder sin egen bil för resa till och från arbetet? För de människor som lever och bor på orter där man har dåliga allmänna kommunikationsmedel, kanske saknar buss- eller tågförbindelser eller har så pass dåliga sådana att man inte har möjlighet att använda dem för resor till och från arbetet, blir det en rationell lösning av vederbörandes transportproblem att kunna använda den egna bilen. Kan vi inte vara överens om det? Och är vi överens om detta, skulle vi väl också kunna vara överens om att det skall vara likartade regler när det gäller den ena eller den andra reseformen – resor i tjänsten eller resor till och från arbetet med egen bil. Jag tycker att detta är självklart.

Herr Carlstein säger sedan att vi inte skall visa någon ytterligare generositet gentemot dem som redan tidigare har en favör. Vill verkligen herr Carlstein påstå att de människor, som inte har möjlighet att använda allmänna kommunikationsmedel utan måste använda egen bil för resor till och från arbetsplatsen, har en favör i dagens Sverige? Är det en favör att få göra ett lägre avdrag än de som använder bilen för resa i tjänsten?

Onsdagen den
14 mars 1973

*Avdrag för resor
med egen bil*

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Ja, herr Åkerlind, det är här fråga om att lösa ett transportproblem rationellt även för de människor som reser till och från arbetet. Det har man gjort genom att ge dem möjlighet att vid taxeringen yrka avdrag för de kostnader de haft för resor till och från arbetet. Man betraktar alltså saken på ett rationellt sätt. Detta menar jag vara en generös behandling. Jämfört med de människor som inte använder bilen till och från arbetet kan det i vissa lägen till och med bli en skatteförmån att få utnyttja sin bil. Det är helt obestridligt därför att man i stor utsträckning genom schablonmetoden får täckning för de fasta kostnaderna för bilen. Detta kan inte den få som använder allmänna kommunikationsmedel.

Om man sätter sig ned och funderar igenom denna fråga, är den inte svårare än så, herr Åkerlind.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Om det inte är svårare än så, herr Carlstein, är det väl ganska enkelt att rätta till saken. Herr Carlstein jämför dem som har en sämre förmån och som använder egen bil till och från arbetet med dem som använder bil i tjänsten. Sedan jämför han dessa, som har en sämre förmån i och med att de använder egen bil till och från arbetet, med andra människor som har möjlighet att använda allmänna kommunikationsmedel och som är i en ännu sämre situation. Men även detta problem borde kunna lösas så att alla i största möjliga utsträckning behandlas på samma sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Trobro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	260
Nej	—	43
Avstår	—	1

§ 11 Avdraget för ökade levnadskostnader m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 10 i anledning av motioner angående avdraget för ökade levnadskostnader m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:252 av herr Mossberg m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t begära att motionen, som avsåg resekostnadsavdrag för s. k. pendlare, överlämnades till 1972 års skatteutredning,

1973:563 av herr Boo m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag till ändrade bestämmelser beträffande avdrag vid beskattningen för förhöjda levnadskostnader på annan ort och resekostnader i enlighet med vad som anförts i motionen,

1973:578 av herr Larsson i Umeå m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till ändrade regler i fråga om avdrag vid inkomstbeskattningen för ökade levnadskostnader, då skattskyldig tvingats ta arbete på annan ort än där han var bosatt samt

1973:581 av herr Magnusson i Kristinehamn m. fl. (vpk) vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om initiativ syftande till ändrade och mer klarläggande regler i fråga om avdrag vid inkomstbeskattningen för ökade levnadskostnader, då skattskyldig hade arbete på annan mera avlägsen belägen ort än där han var bosatt.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1973:252,
2. motionen 1972:563,
3. motionen 1973:578,
4. motionen 1973:581.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Olof Johansson i Stockholm (c), Hörberg (fp) och Björk i Gävle (c) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:252, 1973:563, 1973:578 och 1973:581 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag till ändrade regler i fråga om avdrag för ökade levnadskostnader i sådana fall, då skattskyldig hade arbete på annan ort än där han eller hans familj var bosatt.

Onsdagen den
14 mars 1973

*Avdraget för ökade
levnadskostnader
m. m.*

Herr SUNDKVIST (c):

Herr talman! Vi har redan tidigare avverkat två skatteutskottsärenden som man ingalunda kan säga innehöll några nyheter. Inte heller detta ärende är någon nyhet för riksdagen, men icke desto mindre rör det givetvis en angelägen fråga.

Den fråga som tas upp i de fyra motioner som ligger till grund för skatteutskottets betänkande nr 10 gäller avdragsrätt vid deklaration och taxering för ökade levnadskostnader till följd av att man tvingas arbeta på en ort och bor på en annan ort.

I dessa motioner tar man upp strukturomvandlingen, strukturrationaliseringen inom näringslivet som en grund för den folkomflyttning och den stora omvälvning på arbetsmarknaden som detta har medfört. Det är väl främst strukturrationaliseringen inom jordbruk och skogsbruk som har påverkat arbetsmarknaden i en sådan riktning att människornas möjligheter att få arbete i hemorten betydligt har försämrats. Vi vet att detta har medfört en stor folkomflyttning. Den har varit mycket kostsam för samhället – för de bygder som människor tvingats flytta ifrån för de bygder dit människor har tvingats flytta.

I den motion som centerpartiet har väckt i det här ärendet har man också redovisat samhällets kostnader för omflyttningen av människor, där man anger ett belopp av 150 000 kronor som kostnaden för samhället att flytta en anställd från en ort där det saknas arbete till en ort där det finns arbete. Det är alltså helt klart att det har varit en för samhället kostsam omflyttning. Det har naturligtvis dessutom för människorna som tvingats till den här flyttningen varit besvärliga problem av annan art. Vi kan tänka bara på trivselproblemen.

Det skulle alltså vara angeläget att i största möjliga omfattning få människor att bo kvar i sin hemort även om de måste söka arbete mer eller mindre långt ifrån den hemorten. Vi har också klara belägg för att människor i stor utsträckning försökt bo kvar i sina hemorter och pendlat, som det heter, mellan arbetsplats och hemort. I motionen 581 av herr Magnusson i Kristinehamn m. fl. ger man ett par strålande exempel på hur det förhåller sig just med pendlingen i ett par kommuner i Värmland.

Det är, som jag ser det, angeläget både för den enskilde och för samhället att åstadkomma möjligheter för människorna att fortsätta med den här pendlingen för att behålla sin bostad i hemorten. Det finns många grunder som skulle kunna anföras för det. En viktig faktor i det sammanhanget, som vi just nu behandlar och som vi verkligen bör ta ställning till, är frågan om att ge de här människorna en rättvis avdragsrätt vid beskattningen. I reservationen vid skatteutskottets betänkande nr 10 har vi just pekat på att de nuvarande bestämmelserna inte är tillräckliga för att en rättvis behandling skall kunna uppnås. Vi kräver i reservationen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära utredning och förslag som kan ge generösare avdragsregler för sådana här pendlare.

Frågan är i och för sig inte så omfattande att det behövs någon långvarig utredning för att åstadkomma ändring i detta fall. Jag är alldeles säker på att man på departementsnivå skall kunna klara av en utredning

av detta slag.

Har man den grundinställningen att det är fördelaktigt att motverka folkomflyttningen, att ge människorna en chans att bo kvar i sin hembygd även om de tvingas arbeta på annat håll, då måste man också försöka ästadkomma rättvisare och fördelaktigare skatteregler. Jag vill bestämt påstå att detta inte totalt blir dyrare för samhället. Jag har tidigare redovisat att också folkomflyttningen kostar stora pengar för samhället. Generösare skatteavdrag i detta fall skulle ingalunda ge större totalkostnader för samhället.

Till slut, herr talman, vill jag peka på att utskottsmajoriteten i sin skrivning nämnt att det finns en utredning, traktamentsbeskattningsutredningen, som behandlar dessa frågor. Det är sant och visst, och den utredningen kommer att under året lägga fram sitt förslag. Men utredningen behandlar bara en liten del av det frågekomplex som tas upp i motionerna, och därför ser jag som enda lösning att riksdagen, såsom föreslås i reservationen, i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning och förslag i ärendet.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Skatteutskottets majoritet säger i sin skrivning, att man har förståelse för att den som byter arbetsort kan vilja behålla sin tidigare bostadsort. Merkostnader som uppkommer när den skattskyldige av privata skäl väljer detta alternativ i stället för att flytta, är emellertid i princip att hänföra till ej avdragsgilla kostnader.

För de människor som tvingas lämna sina hemorter för att över huvud taget kunna erhålla ett arbete -- på grund av omständigheter över vilka de inte råder -- låter nog uttrycket "privata skäl" som ett håån. I samband med strukturrationalisering och koncentration av befolkningen till större tätorter får man helt enkelt ge sig i väg och ta arbete där det är möjligt att få. Att vederbörande sedan vill förbli sin hembygd trogen kan ha många orsaker, men de är också oftast väldigt allmängiltiga. Det kan ju röra sig om investeringar i egna hem, engagemang i föreningsrörelser av olika slag, kommunala och fackliga uppdrag eller rent allmänt en stark anknytning till hembygden. Att flytta till den nya verksamhetsorten kanske uppfattas som en omställning av så radikalt slag att det ter sig omöjligt. Allt detta kan visserligen anföras vara "privata skäl", men man kan nog inte förneka att de har en sådan tyngd att man måste ta hänsyn till dem.

Många människor är ju också så rotade i sin hembygd att de hellre åker långa vägar till ett arbete än flyttar. Man pendlar mellan bostadsorten och arbetet, även om detta är förlagt tiotals mil från hemorten. Detta pendlarliv kostar mycket i försaker och uppoffringar. Ändå förekommer det i stor utsträckning. Vi nämnde i vpk-motionen några exempel. Norra Ny kommun i Värmland hade 145 pendlare 1969. De flesta av dessa arbetade i Karlstad, men en del pendlade ända till Stockholm och Göteborg. Enligt färskta uppgifter har Norra Ny fortfarande över hundratalet pendlare i kommunen.

Enligt min uppfattning är den anknytning till hembygden som jag

Onsdagen den
14 mars 1973

*Avdraget för ökade
levnadskostnader
m. m.*

nämnt mycket förståelig. Det är ofta inte att förundra sig över att människor i den här situationen inte vill flytta. Bor man i natursköna trakter i norra Värmland, kan detta nog anföras som ytterligare ett argument för att bli hembygden trogen. Men denna strävan har enligt min mening också verkat positivt för glesbygdens möjligheter att överleva. Den har motverkat avfolkningen. Strukturomvandlingen har i vissa avseenden inte fått så katastrofala följder.

Sedan hör det också till saken att de yrkesgrupper pendlarna oftast tillhör är byggnads- eller anläggningsarbetare. Dessa yrkesgrupper saknar ju i allmänhet vad man menar med en fast arbetsplats, till skillnad mot dem som jobbar inom exempelvis industrin. Den som har sitt arbete inom dessa branscher vet följaktligen, att när det påbörjade arbetet är färdigt får han ge sig i väg till en ny plats, kanske fjärran från den där han senast arbetade. Är det inte förståeligt att en sådan person och hans familj behåller den fasta bostad de har i sin hemort?

Det finns åtskilliga exempel på att taxeringsmyndigheterna varit väldigt restriktiva i sin behandling av avdragsyrkanden vid dubbel bosättning. Detta gäller inte minst yrkanden om avdrag för resor mellan arbetsorten och hemorten. Enligt tidigare uppgifter har, i avsikt att nå så stor likformighet som möjligt, förste taxeringsintendenterna i flertalet län utfärdat den rekommendationen att avdrag bör medgivas för en resa per vecka vid avstånd upp till 10 mil, för två resor i månaden vid ett avstånd på 10–35 mil och en resa i månaden vid avstånd på över 35 mil. Kostnaden bör då beräknas efter billigaste färd sätt. Nämnda avdrag medgives i huvudsak skattskyldig med familj eller jämförbart hushåll, dvs. ensamstående skattskyldiga medgives avdrag för resor vid veckosluten endast om särskilda skäl härför anses föreligga. Det förekommer dock att sammanboende i s. k. samvetsäktenskap blivit vägrade avdrag för fördyrade levnadsomkostnader trots att de borde hänföras till begreppet ”jämförbart hushåll”.

Nu menar skatteutskottet att en viss liberalisering av tillämpningarna har skett och att enligt vad man inhämtat utvecklingen i vissa län gått i den riktningen att avdrag medges för minst två resor i månaden om avståndet inte överstiger 50 mil. Beträffande pendlare utan familj utgår utskottet ifrån att denna fråga liksom hittills bedöms med hänsyn till de omständigheter som föreligger i det enskilda fallet.

De rekommendationer jag nämnt, som väl mera får betraktas som tumregler, medför naturligtvis stora orättvisor, t. ex. att den som har sitt arbete förlagt längst bort från hemorten och därigenom har dyrare resor till denna också ges sämre möjlighet till avdrag i deklarationen. I brev till mig har man också tryckt mycket på svårigheterna för ensamstående att få avdrag för resorna till hemorten. Beträffande dessa menar vi i vår motion att man måste komma fram till en generösare behandling. Många av dessa är också med fasta band knutna till hembygden genom att t. ex. äga egna hem, relationer till äldre anhöriga eller engagemang i ortens samhällsliv.

De ensamståendes problem i det här avseendet har inte speciellt betonats i reservationen till detta betänkande. Trots detta yrkar jag bifall till reservationen, som begär utredning och förslag till ändrade regler i

fråga om avdrag för ökade levnadsomkostnader vid arbete på annan ort. I en sådan utredning bör också frågan om avdragsmöjligheterna för ensamstående kunna inrymmas.

Det är åtskilliga människor i vårt land som har sitt arbete förlagt till annan ort än bostadsorten, och för dem är frågan om avdraget för fördyrade levnadsomkostnader ingen liten fråga. Vi menar att avdrag skall kunna ges om det också kan ifrågasättas att flyttning kommer att ske till arbetsorten, att avdrag för resor till hemorten bör medges för varje veckoslut oavsett avståndet och att även ensamstående bör ges rätt till avdrag för resor. Det är nödvändigt att vi får klarare och positivare regler i dessa avseenden.

Herr MOSSBERG (s):

Herr talman! Vi är några stycken på Värmlandsbänken som har väckt en motion, nr 252, om veckopendlarnas resekostnadsavdrag. Nu har herr Magnusson i Kristinehamn redan berört den här frågan från värmländsk synpunkt och förekommit mig, och därför skall jag fatta mig kortare än jag tidigare hade räknat med att göra.

Man kan väl säga att det under alla år har varit begränsade möjligheter till avdrag för pendelresor, men nu förefaller det, enligt det besked som har lämnats till mig, ha skett en skärpning i fråga om dessa möjligheter, t. ex. på sådant sätt att en pendlare som arbetat utanför hemorten över fem år vägrats avdrag som tidigare har medgivits. Det är klart att det känns hårt för människor som nödgas pendla långa vägar, uppåt 50 mil från hemorten, år efter år.

Nu rekommenderar skattemyndigheter att vederbörande flyttar till arbetsorten. Ja, i vissa fall kan det vara möjligt – om det finns bostad på arbetsorten, men där finns inte alltid bostad att tillgå. Och även om det skulle finnas möjligheter för låt mig säga en person som pendlar mellan norra Värmland och Göteborg att skaffa bostad, får man också förstå vad det känslomässigt innebär för vederbörande att avyttra sin fastighet – ett hem som en familj tillsammans har byggt upp med mycken möda och umbäranden under åren – om det över huvud taget är möjligt att sälja en sådan fastighet i en glesbygd.

Men skall pendlarna flytta till respektive arbetsorter blir det mycket svåra ekonomiska konsekvenser för de kommuner varifrån pendlarna då kommer att avflytta. Och som en följd av en sådan avflyttning ökar kravet på stöd från statens sida, t. ex. i form av större skatteutjämningsbidrag, för att täcka de skatteförluster som utflyttningkommunerna ofrånkomligen i sådana lägen drabbas av. Jag tycker för min del att pendlarnas bosättnings- och skattefrågor är en del av den lokaliserings-, arbetsmarknads- och även regionalpolitik som vi för i det här landet. Därför bör, som jag ser på det, reglerna om pendlarnas reseavdrag tillämpas på ett generöst sätt och anpassas till den här politiken.

Motionerna 563, 578 och 581 samt reservationen i sin helhet går längre än vår motion genom att man i dessa motioner och i reservationen också talar om kostnader på arbetsorten, vilket vi inte berör i vår motion där vi bara talar om resekostnadsavdrag. Jag anser att den motion jag talar för, om den skulle bifallas, inte medför några kostnader för staten,

och vi hade hemställt att motionen skulle överlämnas till den pågående skatteutredningen. Det behöver alltså inte tillsättas någon skatteutredning heller, därför att utredningen redan finns.

Jag tycker att utskottsmajoriteten kunde ha bifallit yrkandena i vår motion. Nu har utskottsmajoriteten inte gjort det, och det får man kanske acceptera. Men då vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen i vad avser punkten 1 i utskottets hemställan, som gäller resekostnadsavdrag för s. k. veckopendlare. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkterna 2, 3 och 4.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Den här frågan har vi från folkpartiets sida drivit i många år, och vi har alltid mött samma motstånd från den socialdemokratiska majoriteten, numera i skatteutskottet och tidigare i bevillningsutskottet. Fördenskull är fortfarande förhållandena inte alls bra, och de har blivit mer och mer besvärande under senare år. Vi har fått en arbetslöshet som vi inte varit vana vid här i landet och den är, det vet vi alla, i verkligheten betydligt större än de officiella siffrorna redovisar. Det har gjort att fler och fler har fått ta tillfälliga jobb på olika platser och fått pendla mellan dessa platser och sin hemort.

Det har varit arbetsnedläggningar på orter där människor har skaffat sig egna hem och där de har räknat med att verka hela sitt liv. Plötsligt står man där utan arbete. Man har investerat i bostad och kan inte gärna bara lämna den utan försöker nyttja det kapital som man nedlagt i den egna bostaden så länge det går. Man åker alltså mellan hemmet och tillfälliga arbeten, som kanske bara räcker en kort tid – varefter man får byta arbete igen.

Då det gäller dessa frågor talar man om skatten och avdragsrätten. Jag vill påminna om att resorna är en ekonomisk belastning för familjen, och skatten på de avdragna beloppen utgör bara en liten del av vad resorna kostar. Men med den nuvarande tolkningen av reglerna blir denna ekonomiska belastning hundraprocentig. Vad vi begär och har begärt är att man skall ta hänsyn till detta och åtminstone se till att dessa människor inte också får skatta för pengar som de redan har betalat för resor.

Nu är man bunden vid bostaden på ett speciellt sätt, och jag tror att det också är ganska nödvändigt att människorna bor kvar på sin gamla bostadsort så länge det går. Frågan är om det inte i dessa speciella fall är bäst för samhället att ta ett eventuellt skattebortfall och slippa investera på nya platser. Och vilken möjlighet kommer många av dessa människor att ha att ta ett jobb på annan ort? Om det kostar så mycket att ha två bostadsorter kanske de inte har råd att ta ett anvisat arbete, och då förlorar samhället ännu mer.

Herr Mossberg var lämligen nöjd med att gå halvvägs i denna fråga. Han menade att man kan godkänna avdrag för resekostnader, men längre skall man inte gå. Det är dock levnadskostnaderna som är den stora

Onsdagen den
14 mars 1973

*Avdraget för ökade
levnadskostnader
m. m.*

posten, och vill man verkligen hjälpa dessa människor räcker det inte med en sådan halvmesyr som herr Mossberg föreslår. Den tycker jag är ett svek mot dessa människor. De begär inte förmåner utan rättvisa.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Under de 16 år som jag har tillhört tidigare bevillningsutskottet och nu skatteutskottet har jag aldrig blivit så förvånad som när jag i dag har lyssnat på de argument som anförts till stöd för reservationen. Man har nämligen som ett sakargument dragit in frågan om den trivsel som den enskilda människan kan känna av att bo på ett ställe och arbeta på ett annat ställe. Det kan naturligtvis diskuteras från fall till fall. Men, kära reservanter, är det en saklig grund att skattelagstifta på hur den enskilda människan trivs i sina olika situationer? Jag tror inte att vi kan få en sådan lagstiftning.

Den nu gällande lagstiftningen gör det ju möjligt för skattemyndigheterna att från fall till fall överväga om det är skäligt att en person är bosatt på en ort och har sin förvärvsverksamhet på annan ort. Det blir allt vanligare att båda makarna i en familj förvärvsarbetar, och då skall skattemyndigheterna ta hänsyn till om den ene eller den andre maken skall flytta. Det kan vara barns skolgång eller annan därmed likställd orsak som gör att man i det enskilda fallet inte kan kräva avflyttning från bostadsorten för bosättning på den nya verksamhetsorten. Om vi kräver en förändring bör den vila på mer sakliga grunder än att man trivs bättre här eller där.

Herr Sundkvist sade att det pågår en stor folkomflyttning i vårt land. Det är möjligt, men det får vi klara genom AMS eller något annat organ som kan hålla människor ekonomiskt skadeslösa för att förvärvsverksamheten på en ort minskar och det inte längre finns möjlighet för dem att där få sin utkomst.

Herr Sundkvist talade också mycket om trivsel och annat. Såvitt jag förstår trivs tydligen centerpartistiska direktörer med att bosätta sig i Stockholm och i andra tätorter. Hur skall man lagstifta för dem? De har i och för sig sin mantalsskrivningsort en bra bit utanför Stockholm. Hur skall de behandlas i skattehänseende?

Herr Magnusson i Kristinehamn säger att folk tvingas flytta. Skall skattemyndigheterna avgöra att den och den borde kunna bo kvar trots att han har sin förvärvsverksamhet på annan ort men är tvingad att flytta? Skall de sitta och avgöra om det har förelegat tvång i det enskilda fallet eller inte?

Utskottsmajoriteten har sagt ifrån att de gällande reglerna, rätt tillämpade, i det enskilda fallet ger möjlighet att pröva om yrkade avdrag är sakligt berättigade eller inte. Nu får vi snart en utredning klar – betänkandet kan förväntas om några månader – men reservanterna begär en ny utredning. Det kommer ju bara att fördröja hela ärendets handläggning, om man skall vänta på ytterligare en utredning.

För att vara litet politisk i detta skatteresonemang kan jag konstatera, att när de borgerliga partierna och kommunisterna har yrkat bifall till

Onsdagen den
14 mars 1973

*Avdraget för ökade
levnadskostnader
m. m.*

reservationen kommer vi socialdemokrater naturligtvis att förlora i voteringen. Det är ju det politiska spelets regler. Vi är i minoritet om inget annat parti röster med oss. Men vi har genom vår partisekreterare hävdat att både vi och väljarna har rätt att kräva att ett borgerligt regeringsprogram redovisas före den 16 september. I den här frågan går de borgerliga och kommunisterna samman, och vi får kanske uppleva flera sådana fall under vårriksdagen. Det är möjligt att väljarna och vi kommer att säga att det bör redovisas ett borgerligt-kommunistiskt valprogram före den 16 september.

Jag yrkar bifall, herr talman, till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Jag blev litet förvånad över herr Kristensons argumentering. Han börjar blanda in direktörer som flyttar till Stockholm osv.; jag vet inte vilka han avser. Men vi talar inte om sådana i vår reservation, herr Kristenson, vi talar om vanliga, enkla människor som har det bekymmersamt med sitt livsuppehälle på grund av att de måste ha familjen på det ena stället och arbetet på det andra. Det är problemet för människorna, och det kan man inte vifta bort med att en och annan direktör skulle bo i Stockholm. Det är en för allvarlig fråga för att skojas om på det här viset.

Herr Kristenson säger att man tar hänsyn när båda makarna arbetar. Hur är det i våra samhällen i dag? Finns det arbete för båda makarna i de små brukssamhällena, när mannen måste söka nytt jobb därför att bruket har lagts ned? Sällan. Vi har i regel brist på arbete för kvinnorna. Det är bara i undantagsfall båda makarna kan beredas arbete. Ofta kommer de i ren ekonomisk misär därför att de har skilda bostadsorter och dessutom skall betala skatt för det hela.

Det senaste herr Kristenson sade tycker jag var en väldigt intressant sak. Han vill ha en programförklaring av kommunisterna och de borgerliga partierna. Det är väl ändå ganska underligt att en riksdagsman inte har märkt att de tre borgerliga partierna stod eniga bakom de ca 300 reservationer som vi hade förra året, medan förslagen fälldes av en kombination av socialdemokrater och kommunister. Jag går inte så långt som herr Kristenson att jag begär att socialdemokraterna och kommunisterna skall redovisa ett gemensamt program. Nej, vi använder inte så enkla metoder. Jag tycker att varje parti skall kunna få tala om vad det vill, men jag förstår att det irriterar herr Kristenson alldeles kolossalt att de tre borgerliga partierna synes vara eniga i de stora politiska frågorna och inte behöver någon svans som styr dem.

Herr SUNDKVIST (c):

Herr talman! Det skulle naturligtvis i och för sig vara frestande att ta upp det resonemang som herr Kristenson i sin stora sorg över att han väntar sig att förlora den här voteringen för beträffande den ena och den andra formen av regeringsprogram – borgerligt eller socialistiskt, åt det ena eller det andra hållet. Men jag skall avstå från det, i varje fall vid detta tillfälle.

Jag skall i stället ta upp den sakliga delen, där herr Kristenson pekar på att skattemyndigheterna nu från fall till fall kan avgöra vilka avdrag

som skall vara berättigade. Det är just detta som motionerna har vänt sig emot och som reservationen vänder sig emot, att skattemyndigheterna inte har generella regler att gå efter beträffande avdragen, som ger rättvisa olika grupper emellan. Därför tycker vi att bestämmelserna behöver ändras.

Låt vara, herr Kristenson, att jag kom in på trivselaspekten i mitt resonemang. Herr Kristenson hänvisar då till att vi får klara folkomflytningen genom AMS. Ja, det har vi gjort i stor utsträckning, och vi vet vad det kostar i pengar att flytta människorna genom AMS. Om vi kan lägga trivselaspekten i botten och göra samhällsekonomiska vinster genom att ge människorna chans att bo kvar i deras hembygd samtidigt som de arbetar på annat håll, kan jag inte finna att det är något fel. Det är detta som reservationen går ut på. Med de nuvarande reglerna blir det ojämlikhet mellan olika människor; det blir ojämlikhet för de ensamstående, och det blir ojämlikhet i de fall där båda arbetar osv. Detta har vi vänt oss emot.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Herr Kristenson var förvånad över att trivselsfrågorna drogs in i denna debatt och sade att en ändring måste ske på mera sakliga grunder. Han berörde också mitt påstående att folk har tvingats flytta från de bygder som jag har talat om. Men så är ju det reella förhållandet. Om inte herr Kristenson känner till detta är det faktiskt en brist i hans kunskaper. Det är ett mycket stort problem, som måste bilda underlag vid bedömningen av dessa frågor. Man flyttar nämligen inte alltid från glesbygderna av egen vilja utan tvingas till det av den faktiska verkligheten. Trivselsproblemen kommer givetvis in i detta sammanhang, och det kan inte vara fel. De problemen är inte oväsentliga när man skall bedöma dessa frågor.

Sedan kom herr Kristenson in på den konstellation, som uppkommer i dag kring reservationen. Jag vill inte ta ställning till eventuella borgerliga regeringsprogram — det har jag ingen anledning till — men om inte socialdemokraterna vill medverka till förändringar som en stor del av befolkningen kräver får man skapa andra konstellationer. Den som väcker motioner i dessa frågor och sedan kommer hem och talar om för befolkningen allt man inte har röstat för de förslag som man har ställt kommer nog i en något underlig situation. Men för att ge ytterligare exempel på konstellationer som kan vara märkvärdiga kan jag hänvisa till att vid omröstningen om finansutskottets betänkande nr 40 i höstas angående konjunkturstimulerande åtgärder röstade socialdemokraterna inte mindre än nio gånger tillsammans med moderaterna här i riksdagen.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Även av denna replikväxling framgår det att samtliga som talar för reservationen utgår ifrån trivselsfaktorn för den enskilda människan. Jag ställde i mitt första anförande frågan om man på de grunderna kan skriva en skattelag.

Nu säger herr Larsson i Umeå att jag skojar när jag nämner exempel på centerpartidirektörer eller andra, som är mantalsskrivna på en ort men

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

*Avdraget för ökade
levnadskostnader
m. m.*

Onsdagen den
14 mars 1973

*Avdraget för ökade
levnadskostnader
m. m.*

tydligt trivs i Stockholm eller kanske på andra ställen. Hur skall man lagstifta i deras fall? Det finns massor av sådana fall över hela landet, där människor trivs att bo på ett ställe och att jobba på ett annat. Det är personliga faktorer som avgör. Men inte kan väl skatteutskottet och riksdagen lagstifta om sådana här fall. Det måste finnas en lagstiftning som möjliggör för skattemyndigheterna att avgöra i det enskilda fallet om det finns befogade skäl att bifalla den skattskyldiges ansökan om avdrag för kostnader vid intäkternas förvärvande.

Herr Sundkvist säger att vi har en folkomflyttning som kostar mycket pengar. Ja, det är riktigt, men det finns flera orsaker till att vi har en folkomflyttning. Är det skattemyndigheterna som skall avgöra om den enskilde skall ha någon form av ersättning, som det ju blir om han får avdrag för sådana utgifter för intäkternas förvärvande? Det bör väl arbetsmarknadsmässigt genom AMS avgöras om en människa skall flyttas till en arbetsplats men få bo kvar på sitt gamla ställe och få dagtraktamente, reseersättning etc. Den enskilda taxeringsnämnden bör inte avgöra detta.

Jag glömde i mitt första anförande att säga en sak till herr Mossberg. Han talar om en regel som skulle innebära att hemresor under veckoslut skulle tas bort efter fem år. Någon sådan regel finns inte och har aldrig tillämpats. Herr Mossberg säger att han i ett fall känner till ett sådant utslag. Jag har i varje fall inte kunnat finna i tillgänglig skattelitteratur att det finns något utslag med en sådan femårsgräns.

I den rent politiska diskussionen vill jag säga till herr Larsson i Umeå att i de stora frågorna klarade sig regeringen förra året – i miljöfrågor, regionalfrågor, EEC-frågor, sysselsättningsfrågor osv. – genom att ett eller annat av de borgerliga partierna röstade med oss socialdemokrater, och det är vi naturligtvis tacksamma för. Men kom inte och säg att ni är eniga i de stora frågorna inom de borgerliga partierna. Väljarna kräver ju ändå att ni skall ha ett valprogram att redovisa inför den 16 september.

Herr Magnusson i Kristinehamn sade att man får gå fram på en annan väg om inte socialdemokraterna vill medverka till olika slag av förändringar. I detta fall vill vi det inte. Men om vänsterpartiet kommunisterna och de borgerliga partierna vill genomföra denna lagstiftning så får de väl göra det. Men vi skall naturligtvis ärligt tala om för väljarna att det är kommunisterna och de borgerliga som lagstiftar på detta sätt i dessa frågor.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! En sak som herr Kristenson förbiser är att man skall ha rätt att göra avdrag för de omkostnader man har för inkomsternas förvärvande. När människor blir tvingade att ha dubbel bosättningsort vid kanske tillfälliga jobb har de omkostnader för att få en lön på den plats där de arbetar. Det är ganska enkelt, och det finns ingen anledning att försöka krångla till det. Det kan inte vara annat än en ren ovilja från majoritetens sida gentemot dessa människor att inte låta dem få denna klara rättvisa.

Vad beträffar frågan om hur den nuvarande regeringen klarar sina propositioner är det väl ändå så att den klarar sig tack vare stödet från

kommunisterna. I de flesta frågor som avgörs röstar ju socialdemokrater och kommunister gemensamt. Jag klandrar dem inte för det; de har väl funnit en gemensam nämnare.

Nu säger herr Kristenson att oppositionen inte är enig. På det vill jag svara: Läs reservationerna! Jag tror att det skulle vara nyttigt för herr Kristenson att på det sättet få fakta genom det sakmaterial, som finns tillgängligt för alla riksdagsledamöter.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Herr Kristenson säger att det är skattemyndigheterna som bör avgöra i det enskilda fallet hur man skall förfara med avdrag för fördyrade levnadskomkostnader, resor mellan bostad och arbetsort etc. Men det är väl så att de regler som nu finns är alltför diffusa och olikartade så att de inte kan ge någon entydig uppfattning om hur respektive taxeringsmyndighet bör förfara. Jag är övertygad om att t. ex. taxeringsmyndigheterna i kommuner i norra Värmland känner till förhållandena mycket bra och kan avgöra hur de skall förfara om de bara hade lagregler att gå efter. Jag har själv gjort förfrågan hos taxeringsmyndigheter hur de ser på dessa frågor. De säger att de rekommendationer som finns får betraktas som tumregler. Därför måste vi få mera entydiga och klara regler för detta. Det är ingen oväsentlig fråga.

Jag vet inte hur det ligger till med femårsregeln. Men det finns personer som har pendlat under större delen av sitt liv, och det har hänt att sedan de varit fyra år på en arbetsort har de fått avslag från taxeringsmyndigheterna på avdrag för resor till och från hemorten. Så det finns tydligen vissa regler i det hänseendet.

När det gäller redovisningen för väljarna vill jag säga att jag inte alls är rädd för att gå ut och tala om för människorna i norra Värmland att jag tillsammans med de borgerliga har röstat för den här reservationen och för en ändring beträffande dessa beskattningsregler. Jag skulle varit mera förskräckt över att komma hem och tala om att jag inte hade röstat för förslag som jag hade ställt här i riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Umeå begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del.

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

*Avdraget för ökade
levnadskostnader
m. m.*

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

Ansvar för ekono-
miskt förtal

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	135
Nej	—	172
Avstår	--	3

Punkterna 2--4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Umeå begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkterna 2--4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	140
Nej	—	163
Avstår	—	2

§ 12 Ansvar för ekonomiskt förtal

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 9 i anledning av motion om ansvar för ekonomiskt förtal.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:1077 av herrar Fridolfsson i Stockholm (m) och Nordgren (m) vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om förslag till sådana ändringar i 5 kap. 1 § brottsbalken och 7 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen att dessa även kom att omfatta bestämmelser om ekonomiskt förtal.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1077.

Reservation hade avgivits av fru Kristensson (m) samt herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Polstam (c), Schött (m), Petersson i Röstånga (fp) och Henmark (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1077 hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om utredning samt förslag till lagstiftning rörande s. k. ekonomiskt förtal.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Den person som här i landet utpekar någon som brottslig eller lämnar uppgift som är ägnad att utsätta annan person för missaktning döms för förtal till böter — med all rätt.

Så är emellertid inte fallet när det gäller förtal som är riktat mot juridisk person. Inte heller är ekonomiskt förtal straffbart när t. ex. någon lämnar eller sprider ogrundade uppgifter angående gärning eller omständighet som kan skada den angripne i utövningen av yrke eller näring eller i ekonomiskt hänseende.

Detta är en direkt brist i vår lagstiftning, en brist som tyvärr gång efter annan medför skada för näringsutövare. Exempel angavs vid den här debatten i fjol. Jag skall, herr talman, därför inte uppta tiden med sådana i dag. Frågan har, som utskottet också mycket riktigt påpekat, varit föremål för riksdagens handläggning — bl. a. i samband med 1970 års lagstiftning om otillbörlig marknadsföring m. m. Vid remissbehandlingen då av detta lagförslagsärende betonades att bestämmelser mot ekonomiskt förtal var nödvändiga och angelägna. Enligt departementschefens uttalande då syntes han dela den uppfattningen, men ansåg att ärendet borde tas upp i annat sammanhang och inte i samband med lagstiftning angående illojal konkurrens eller otillbörlig marknadsföring. Helt naturligt väntade vi oss att något initiativ skulle tas av justitieministern med anledning av detta yttrande. Tiden har gått men ingenting synes hittills ha skett trots att starka skäl synes tala för bättre rättstrygghet även på detta område.

Herr Fridolfsson i Stockholm och jag har påpekat detta i motionen 1077 i år, och det är nu, herr talman, hög tid att riksdagen ger Kungl. Maj:t i uppdrag att lösa den här frågan och skapa det skydd mot ekonomiskt förtal som den seriösa företagsamheten och juridiska personer här i landet har rätt att kräva.

Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till reservationen av fru Kristensson m. fl.

I detta anförande instämde herr Fridolfsson i Stockholm (m).

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Den motion vi behandlar är en gammal bekant för riksdagen. Den fanns med redan på gamla tvåkammerssystemets tid och kom då i flera upplagor.

Gemensamt för motionerna genom åren har varit att de har burits fram av moderater — tidigare högermän. Uppslutningen bakom motionerna har varierat. I den gamla riksdagen var också högermännen ensamma reserverter i det utskott som behandlade motionen, men i den nya kammaren har det blivit en samlad borgerlig angelägenhet, när motionerna väl når utskottet, att kräva lagstiftning mot ekonomiskt förtal av juridisk person—företag o. d.

Redan för 20 år sedan, år 1953, föreslog straffrättskommittén i ett betänkande, Förslag till brottsbalk, att en särskild bestämmelse "ekonomiskt förtal" skulle införas i bedrägerikapitlet. Där gjorde man också en definition där man sade, att med ekonomiskt förtal förstods ogrundad

Onsdagen den
14 mars 1973

Ansvar för ekonomiskt förtal

uppgift angående gärning eller omständighet som är ägnad att skada någon i utövning av yrke eller näring eller eljest i ekonomiskt hänseende. Förutsättningen var att gärningen inte var straffbar som förtal enligt ärekränkingskapitlet. Dåvarande departementschefen avstyrkte i lagrådsremiss fem år senare kommitténs förslag om ekonomiskt förtal bl. a. med den motiveringen att han ansåg att spridande av oriktiga och ogrundade uppgifter om en persons yrkesutövning eller ekonomiska förhållanden ofta kunde åtkommas som vanlig ärekränkning.

I proposition år 1962 vidhölls den av departementschefen tidigare intagna ståndpunkten, och den fick också starkt stöd i riksdagen.

Riksdagens majoritet har sedan dess intagit en avvaktande hållning till tanken på en lagstiftning mot ekonomiskt förtal, och man har haft välgrundad anledning till detta. Det rör sig om en svårbedömd lagstiftningsfråga. Mot envars i och för sig berättigade intresse av att inte drabbas av ekonomisk skada genom oriktiga eller ogrundade uppgifter står intresset att inte begränsa yttrande- och tryckfriheten bl. a. till men för en fri debatt i konsumentupplysningsfrågor.

I 1970 års lag om otillbörlig marknadsföring intogs en generalklausul som förstärkte näringsidkarens skydd mot förtal från konsumenters sida, och allmänhetens pressombudsman och pressens opinionsnämnd har tagit upp till behandling uttalanden som skulle kunna anses hänförliga till s. k. ekonomiskt förtal eller ärekränkning av kollektiv.

Det har alltså hänt en del under senare år som har förstärkt juridiska personers skydd mot s. k. ekonomiskt förtal. Även om sådant förtal inte efter ordalagen direkt omfattas av brottsbalkens stadganden om ärekränkning, har bestämmelserna även när det gäller kollektiva enheter folkats något vidsträckt och blivit tillämpliga på yttranden som formellt avser t. ex. juridisk person.

Mot denna bakgrund har utskottsmajoriteten inte heller i år funnit någon anledning att frångå de ställningstaganden som man gjort de senaste åren att dessa motionsyrkanden bör avslås. Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Herr Nygren konstaterade mycket riktigt att det på sin tid var högerriksdagsmän som frambar motionen från början i den gamla riksdagen, men när den under årens lopp har återkommit har den vunnit anslutning inte bara från moderata samlingspartiet utan även från ytterligare två riksdagspartier. Det tyder väl, herr Nygren, på att det dock finns en förståelse för förslaget hos en ganska stor minoritet här i riksdagen och att det tydligen är en angelägen fråga där man behöver rätta till förhållandena.

Herr Nygren säger sedan att det är svårt att klara detta lagstiftningsvägen – det är möjligt – och att riksdagsmajoriteten därför har avvaktat, men saken torde inte vara så förfärligt svår. Vi har ju förbindelser med andra länder i Europa där motsvarande lagstiftning finns, t. ex. Schweiz och Frankrike, och i våra grannländer Danmark, Finland och Norge har det i varje fall utvecklats sådan praxis att man kan tillgodose de här intressena. Så oändligt svårt som herr Nygren gör gällande torde det inte

vara att klara uppgiften. Jag tycker att Sverige, som i många andra sammanhang är eller i varje fall vill vara ett föregångsland, borde kunna komma åtminstone i samma nivå som de här nämnda länderna vad lagstiftning angående ekonomiskt förtal beträffar.

Nr 42.

Onsdagen den
14 mars 1973

*Ansvar för ekono-
miskt förtal*

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Herr Nordgren säger att den förändring som skett, att moderaterna inte längre är ensamma om att i utskott och kammare försvara moderatmotionerna i detta ärende, skulle vara ett uttryck för att frågan är angelägen. Det kan ju, herr Nordgren, också ha inträtt en politisk kursförändring hos folkpartister och centerpartister från den tid då moderaterna stod ensamma och alla andra hade en annan uppfattning.

Vad sedan gäller herr Nordgrens andra påstående vill jag bara hänvisa till vad utskottsmajoriteten har sagt, nämligen att departementschefen är införstådd med denna fråga och att man därför förutsätter att frågan kommer att ägnas tillbörlig uppmärksamhet. Någon anledning för utskottsmajoriteten att ta något initiativ enligt motionärernas önskan anser vi inte föreligga.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitiekammarens hemställan i betänkandet nr 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	171
Nej	—	130
Avstår	—	4

§ 13 Fördrogs justitiekammarens betänkanden:

Nr 10 i anledning av motion angående val av nämndeman i fastighetsdomstol

Nr 11 i anledning av motion om begränsningar i användandet av pyrotekniska artiklar

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
14 mars 1973

Ändringar i lagstiftningen rörande trafiknykterhetsbrott

§ 14 Ändringar i lagstiftningen rörande trafiknykterhetsbrott

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 12 i anledning av motion om ändringar i lagstiftningen rörande trafiknykterhetsbrott.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Jag hoppas intensivt att jag inte drar i gång en stor nykterhetspolitisk debatt – det är inte alls meningen. Jag har bara velat i det här sammanhanget, eftersom det inte finns något annat tillfälle, ta upp två praktiska frågor.

På en punkt kan jag hålla med motionärerna: att upptäcktsrisken vid rattnykterhet eller rattfylleri är förhållandevis liten. En effektivare kontroll skulle kanske betyda lika mycket som alla andra åtgärder tillsammans.

Men jag skall inte fördjupa mig i de frågorna nu. Utskottet är ju enigt -- det finns ingen reservation – och jag har i och för sig inte någonting emot det som sägs i betänkandet. Jag är bara bekymrad över att åren går -- det är nu sju år sedan kommittén för lagstiftningen angående trafiknykterhetsbrott tillsattes och två och ett halvt år sedan den kom med sitt betänkande Trafiknykterhetsbrott.

Under tiden döms i runt tal 4 000 personer om året till fängelsestraff för trafiknykterhetsbrott som huvudbrott. Jag har inte statistiken till hands för de allra senaste åren, men under en följd av år var det 4 000 om året som dömdes. Med den rigida praxis som har utvecklats på detta område mister de också sina körkort, och i allra bästa fall kan de få ett nytt körkort efter två år. Om det vill sig illa kan de som döms till ett par månaders fängelse få gå i ovisshet mycket lång tid innan de kallas att avtjäna straffet. Det är möjligt att de fall som jag fått reda på har varit undantagsfall, men jag misstänker att det är många som har synnerligen svårt att planera för det närmaste året med tanke på att det kan dröja så länge innan detta korta frihetsstraff kan avtjänas. Innan de sedan får nytt körkort tvingas de ofta byta jobb, och inte sällan måste de också byta yrke. En hel familjs existens kan ruineras för ett brott som självfallet bör straffas men inte med denna obönhörliga hårdhet.

Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Men om det finns någon kanal till de ansvariga myndigheterna skulle jag vilja betona angelägenheten av att de två frågorna som jag här har berört underkastas en kritisk granskning: dels den långa väntan på straffverkställigheten, dels det intervall på i bästa fall två år som är obligatoriskt för nytt körkort. Det behövs inget riksdagsbeslut för att lösa dessa frågor med förtur, medan vi väntar på den proposition som ställs i utsikt i det här betänkandet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 14 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1973:1 gjorda framställningar om anslag för

Onsdagen den
14 mars 1973

Ändring i förmynderskapslagstiftningen m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 16 Ändring i förmynderskapslagstiftningen m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 6 i anledning av motioner om ändring i förmynderskapslagstiftningen m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:145 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Norrby i Gunnarskog (c) vari hemställdes att riksdagen beslutade att ersättning till överförmyndare och förmyndare skulle utgå av allmänna medel då den omyndiges tillgångar var ringa samt

1973:1092 av herr Josefson i Arrie m. fl. (c) vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde att förslag till reviderad förmynderskapslagstiftning framlades snarast möjligt för riksdagen.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå
1. motionen 1973:1092,
2. motionen 1973:145.

Reservation hade avgivits av herrar Svanström (c), Lidgard (m), Sjöholm (fp), Winberg (m) och Olsson i Sundsvall (c) samt fru Swartz (fp) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen med bifall till motionen 1973:1092 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att förslag till reviderad förmynderskapslagstiftning snarast förelades riksdagen,

2. a. att riksdagen i anledning av motionen 1973:145 som sin mening gav Kungl. Maj:t till kännas vad *reservanterna* anfört beträffande arvoden till överförmyndare och förmyndare,

b. att motionen 1973:145, i vad den ej omfattades av hemställan under a., inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Lagutskottets förevarande betänkande nr 6 är föranlett av två motioner, dels motionen 145 av herr Börjesson i Falköping och herr Norrby i Gunnarskog, dels motionen 1092 av herr Josefson i Arrie m. fl. Båda dessa motioner tar upp frågor som rör förmynderskapslagstiftningen, och det kan självfallet sägas mycket om de problem som hör samman med förmynderskap över huvud taget. Både i samband med den frågan och i andra sammanhang kan man framföra många önskemål om att förmyndare och överförmyndare utöver sina i lag stadgade skyldigheter också kunde ägna sina myndningar större personligt intresse och kanske också någon form av omvårdnad. Ingen lagstiftning torde dock i det sammanhanget kunna leda till någon egentlig förbättring av eventuellt

Onsdagen den
14 mars 1973

Ändring i förmyndarskapslagstiftningen m. m.

rådande dåliga förhållanden, utan problemen måste sannolikt angripas på annat sätt.

De problemställningar som berörs i de båda motionerna är inte nya; de har diskuterats i ett antal år. Som torde framgå av utskottets betänkande är det inte heller så rasande stor skillnad mellan utskottsmajoritetens förslag och det som föreslås av reservanterna. På båda hållen har man uppfattningen att det är angeläget att åtgärder vidtas; skiljaktigheterna gäller egentligen bara frågan i vilken takt detta skall ske. Där förlitar sig lagutskottets majoritet på att Kungl. Maj:t, som har uppmärksamheten fäst på frågan, skall vidta åtgärder, medan vi reservanter erinrar om att samma förhoppning framfördes av lagutskottet i fjol men att ingenting har skett under det år som gått sedan dess. Därför tycker vi att det nu är tid att från riksdagens sida påyrka snabbare åtgärder.

Den förmyndarskapsutredning som tillsattes 1964 avgav ett betänkande 1970, och sedan dess har det inte hänt någonting. Även om utskottsmajoriteten och reservanterna alltså är ense om att de föreslagna förändringarna skall vidtas är det ändå angeläget att understryka, att ändringarna skall genomföras med litet större snabbhet. Det är därför som vi i reservationen kräver att den proposition som bygger på utredningens betänkande måtte föreläggas riksdagen utan tidsutdräkt och i varje fall till innevarande års höstsession.

Det i motionen 145 påtalade sportlersystemet anser både reservanter och utskottsmajoritet vara otidsenligt. Reservanterna anser därför att riksdagen bör ge Kungl. Maj:t denna sin mening till känna så att det snarast kan avskaffas.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till lagutskottets betänkande nr 6.

Herr SVEDBERG (s):

Herr talman! Som herr Svanström sade är det inte så stor skillnad mellan vad utskottet anför och vad som sägs i reservationen. Utskottet utgår för sin del ifrån att den Martinssonska förmyndarskapsutredningen, som även varit föremål för remissbehandling, i någon form kommer att bilda underlag för en Kungl. Maj:ts proposition. Däremot har utskottet inte direkt velat tidsbestämma propositionen.

Skall utredningens förslag helt fullföljas kommer det att medföra vissa kostnader för statsverket, och utskottet är helt på det klara med att det är detta som gjort att det inte ansetts möjligt att omedelbart effektuera utredningsförslaget. Därtill kommer, som herr Svanström vet, att justitiedepartementet under det senaste året arbetsmässigt torde ha haft full försörjning med fullföljandet av andra för samhällets reformverksamhet betydelsefulla lagkomplex; lagutskottet måste framöver arbeta nästan varje dag i veckan för att klara det material som kommer. Utskottet är av den meningen att man i departementet inte har glömt bort utredningen om förmyndarskapslagstiftningen och anser inte att det är befogat att något initiativ tas från riksdagens sida i denna fråga.

Skall någonting särskilt sägas om något avsnitt av utredningens förslag som berör betänkande nr 6, så är det att formen för ersättningen till förmyndare och överförmyndare börjar te sig litet förlegad. Man kanske

Onsdagen den
14 mars 1973*Ändring i förmyndarskapslagstiftningen m. m.*

också kan diskutera lämpligheten av att göra överförmyndarnas verksamhetsområden geografiskt sett så stora som utredningen tänkt sig.

Utskottet anser det i varje fall inte lämpligt att föregripa departementschefens ställningstagande till lagstiftningen i dess helhet och avstyrker därför motionsyrkandena. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svanström m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svanström m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	156
Nej	—	144
Avstår	—	2

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svanström m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svanström m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	154
Nej	—	138
Avstår	—	3

Onsdagen den
14 mars 1973

*Rätt för omyndig
till ersättning av
staten för förlust
genom förskingring
av omyndigs medel*

§ 17 Rätt för omyndig till ersättning av staten för förlust genom förskingring av omyndigs medel

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 10 i anledning av motion om rätt för omyndig till ersättning av staten för förlust genom förskingring av omyndigs medel.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:71 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Eriksson i Bäckmora (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till lagstiftning om statlig ersättning för förluster som omyndig åsamkades genom förskingring från förmyndares sida.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:71.

Reservation hade avgivits av herrar Svanström (c), Lidgard (m), Sjöholm (fp), Winberg (m) och Olsson i Sundsvall (c) samt fru Swartz (fp) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:71 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att förslag förelades riksdagen om införande av statligt ansvar för ekonomiska förluster som omyndig åsamkades genom förmyndares förskingring.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Förcliggande betänkande behandlar motionen 71 av mig och herr Eriksson i Bäckmora om rätt för omyndig till ersättning av staten för förlust genom förskingring av omyndigs medel.

Några bestämmelser i svensk rätt som garanterar statligt ansvar eller försäkringsskydd för omyndigs medel som anförtros förmyndare finns ej. Skyddet för den omyndige består däremot i bestämmelser i föräldrabalken om förvaltning av omyndigs egendom och om kontroll över denna förvaltning. Från allmän rättssynpunkt ter detta sig helt bristfälligt. Trots till synes stränga föreskrifter förekommer nämligen förskingringar av omyndigas medel, vilket kan medföra stora ekonomiska förluster för den omyndige. Det är visserligen sant, att antalet förskingringar av omyndigas medel är relativt få, men fördenskull är inte konsekvensen mindre för den skadelidande. Sedan är det ingalunda säkert att alla förskingringar når fram till domstolen.

Det kan inte bortses från det förhållandet att den omyndige som lidit ekonomiska förluster på grund av förmyndarens ohederlighet själv får bära förlusten, trots att han själv inte varit vållande till det skedda. Det är ju inte den omyndige som utser sin förmyndare, utan tingsrätten. Enbart denna ordning borde föranleda att samhället också svarar för att den omyndige vid eventuella ekonomiska förluster hålles skadelös.

Utskottsmajoriteten hänvisar bl. a. till fjolårets betänkande i denna fråga. Av fjolårets betänkande framgår att utskottet anser, att en förstärkning av skyddet för den omyndiges medel i och för sig är behjärtansvärd och att den av förmyndarskapsutredningen föreslagna reformen av förmyndarkontrollen skulle, om den genomfördes, ytter-

Onsdagen den
14 mars 1973

*Rätt för omyndig
till ersättning av
staten för förlust
genom förskingring
av omyndigs medel*

ligare minska den relativt ringa risken för förmyndarförskingringar. Eftersom utredningens förslag var föremål för övervägande inom justitiedepartementet, borde enligt utskottets mening frågan huruvida statlig ersättning borde införas på ifrågavarande område inte prövas utan att man först avvaktat eventuellt förslag från justitiedepartementet.

Då förmynderskapsutredningens förslag är föremål för överväganden inom justitiedepartementet, är det enligt utskottsreservanternas mening angeläget att ett system med statligt ansvar för förmyndarförskingringar byggs upp. Det är mycket starka skäl som talar för att staten skall ersätta den omyndige för förluster som är vållade av hans förmyndare. Eftersom det endast är ett fåtal som det här är fråga om, bör det enligt min och reservanternas mening vara ännu lättare att införa ett dylikt skydd.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen av herr Svanström m. fl.

Herr SVEDBERG (s).:

Herr talman! Den fråga som herr Börjesson i Falköping berör, nämligen att staten skall träda till och täcka de förluster som drabbar en omyndig när en förmyndare gör sig skyldig till förskingring, har — såsom även herr Börjesson nämnde — förmynderskapsutredningen berört i sitt betänkande.

Även om det är praktiskt möjligt att genom en gruppförsäkring eller på annat sätt skapa garantier mot dylika förluster för myndlingar, har utredningen dock inte velat föreslå någon form av statsgaranti gentemot följderna av brottslig verksamhet av denna art. Förskingringar av den här karaktären är också försvinnande få till antalet. Det är även att notera att skadeståndslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1972, ger ytterligare skydd för omyndiga i de här nämnda situationerna. Har förskingringen möjliggjorts genom fel eller försummelse från överförmyndares sida på så sätt, att han brustit i sin kontrollerande funktion gentemot förmyndaren, kan kommunen bli ersättningskyldig för den förlust som drabbar den omyndige. Är det däremot förmynderskapsdomstolen som inte tillräckligt följt upp överförmyndarens åtgörande enligt bestämmelserna, är det staten som kan bli ersättningskyldig.

Det kan erinras om att övervägande antalet remissinstanser som yttrat sig över förmynderskapsutredningen inte har ansett det nödvändigt med en omfattande statlig garanti just på detta område. Inte heller när det gäller den här frågan anser utskottet det motiverat att föregripa Kungl. Maj:ts prövning av utredningens förslag.

Det kan tilläggas att frågan om ersättning till omyndig när förmyndare gör sig skyldig till förskingring till större delen blir löst, om förmynderskapsutredningens förslag beträffande förfarandet med tillsättande av förmyndare följs. Bortsett från legala förmyndare föreslår nämligen utredningen att kommunerna skall utse en eller flera personer, som skall vara skyldiga att motta förordnande som förmyndare. Om dessa valda förmyndare gör sig skyldiga till fel eller försummelse vid fullgörandet av sina uppdrag, skulle kommunen kunna bli ersättningskyldig enligt skadeståndslagen.

Det finns alltså ingen anledning att bryta ut den här frågan och

Onsdagen den
14 mars 1973

Utvidgning av
Remmene skjutfält

behandla den särskilt, utan riksdagen bör invänta Kungl. Maj:ts ställnings-
tagande till förmynderskapsutredningens förslag även vad gäller organisa-
tionsfrågorna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svanström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Falköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Falköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	156
Nej	—	139
Avslår	—	2

§ 18 Föredrogs försvarsutskottets betänkanden:

Nr 8 med anledning av propositionen 1973:1 angående anslag m. m. för budgetåret 1973/74 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde

Nr 9 med anledning av propositionen 1973:1 angående anslag m. m. för budgetåret 1973/74 inom handelsdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller ekonomiskt försvar

Nr 10 med anledning av propositionen 1973:1 med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1973/74

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 19 Utvidgning av Remmene skjutfält

Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 11 med anledning av motion angående beslutet om utvidgning av Remmene skjutfält.

Herr Korpås (c):

Herr talman! Bakgrunden till den motion utskottet har behandlat är att det av riksdagen i maj 1971 fattade beslutet om utvidgning av Remmene skjutfält inte kan genomföras av skjutfältsdelegationen, utan att tvångsåtgärder måste tillgripas mot huvuddelen av markägarna dels vid värderingen, dels vid själva förvärvet. Vi motionärer har velat peka på att

Onsdagen den
14 mars 1973

*Utvidgning av
Remmene skjutfält*

situationen nu är så tillspetsad att man inte kan gå vidare utan att allvarligt skada inte bara bygden utan också försvaret och tron på försvaret som en garant för ett rättssamhälle. Jag sätter i fråga om det verkligen var detta uppdrag riksdagen 1971 gav regeringen att genomföra skjutfältsutvidgningen på detta sätt.

Utskottet skriver: "Utvidgningen av Remmene skjutfält har dragit ut på tiden. Ett bifall till motionen 1973:1116 skulle medföra en ytterligare fördröjning på obestämd tid. Beslutet angående Remmene bör stå fast och det finns enligt utskottets mening ingen anledning att avbryta delegationens arbete för att – som motionärerna föreslår – utreda den hittillsvarande handläggningen och förutsättningarna för ett fortsatt förverkligande av riksdagens beslut."

Jag beklagar att vi i motionen inte har lyckats klargöra för utskottet, att om ingenting görs från myndigheternas sida fortsätter förvärvet kring Remmenefältet att vara en kamp front mot front. Jag har svårt att se hur man med det arbetssättet skall komma fram till resultat utan att det tar mycket lång tid. Vad värre är, ingen kan förutse vilka former den här kampen kan ta och vad som kommer att inträffa i förhållandet mellan befolkningen och myndigheternas företrädare. Att bara fortsätta nu är att ta på sig ansvaret för en händelseutveckling som man riskerar att inte kunna kontrollera.

Utskottet tycks ha insett att allt inte gått rätt till. I varje fall bör man kunna tolka texten i betänkandet så: "Utskottet finner det angeläget att slå fast att delegationen endast har att förhandla med markägarna om förvärv av den mark som behövs för utvidgningen. I uppdraget ingår däremot inte att med markägarna diskutera det bakomliggande beslutet." Jag skulle ha önskat att utskottet innan det formulerade detta hade kunnat se de situationer då skjutfältsdelegationen står mitt i en stor grupp av hela bygdens folk. Hur kan den förhandla utan att först ha diskuterat frågan? Det synes mig vara ganska orimligt att begära.

Vidare skriver utskottet: "Det ankommer på Kungl. Maj:t att övervaka att förvärven genomförs och att förfarandet därvid inte avviker från gillande föreskrifter och allmänt tillämpade regler." Detta sista hoppas jag kommer att läsas ordentligt av dem från myndigheternas sida som har med saken att göra i Remmenefallet.

Utskottet förefaller emellertid inte i själva handläggningen ha väglets av vilja att förstå. Man har fått en inbjudan från Herrljunga kommun att komma dit eller att sända företrädare dit. Det har avvisats. Utskottet har hört skjutfältsdelegationens ordförande. Hans person har befolkningen ingen invändning mot, men han är dock uppfattad som motpart. Genom att höra honom och inte dem det gäller har utskottet fullföljt ett mönster i handläggningen som praktiserats från början och som kan sägas vara roten till det onda. Att döma av frågor jag efteråt fått från enskilda ledamöter av utskottet har det också inför utskottet förts fram påståenden som inte bort få stå oemotsagda.

Utskottet finner, att skjutfältsdelegationen "uppenbarligen haft betydande svårigheter när det gällt att komma till tals med markägarna". Ja, det är lindrigt sagt, men det är inte bara markägarnas fel. Delegationen är ju utsedd att utföra riksdagens och regeringens uppdrag

och är alltså inte den ursprungliga boven i dramat. Men eftersom den har tagit på sig att utföra förvärvet, måste det ju bli den motståndet nu riktar sig emot, och den situationen har man inte bemästrat.

Det verkar som om alla är så överraskade över motståndet kring Remmenefältet att de försöker förklara bort det. De försöker också tro att det skall ordna sig för det har det gjort i andra fall. Varför är det annorlunda i Remmene?

Det har gjorts många psykologiska missgrepp, men det har antagligen förekommit också på andra håll. Det viktigaste här är att det inte finns sakskaäl för en förläggning till Remmene och att bygden offras för en värdelös sak. De människor det här gäller skulle kunna underkasta sig vad de förväntas underkasta sig, om de visste att detta hade en mening, men de är helt på det klara med att det inte har det.

Ett starkt motiv för att förlägga fältet till Remmene tycks ha varit att där redan finns ett fält. Det är riktigt, det finns ett fält på 800 hektar, men det finns inga anläggningar. Det har uppförts ett utsiktstorn som lär vara rivet nu. Det finns stridsvagnsgarage byggda, men de ligger utanför fältet och de har inte använts sedan de byggdes därför att man när de hade färdigställts fann att fältet inte var lämpligt för stridsvagnar. När denna utvidgning väl är gjord, kommer man – tror människorna i trakten – att använda samma skäl för den ytterligare utvidgning som måste till för att fältet skall ha någon mening, och den utvidgningen kan inte genomföras utan att den riktar sig mot välbefolkade kulturbygder och vitala kommunikationsleder.

Remmenefältet omfattar nu 800 hektar. Utvidgat skall det omfatta 1 800 hektar. I utredningen Mark och vatten nämnes Remmene som eventuellt miloskjutfält. För ett sådant förutsättes omkring 20 000 hektar. Enligt arméchefens normer är behovet av mark för ett infanteriskjutfält 3 000 hektar. I Remmene blir det alltså efter utvidgningen bara 1 800 hektar. Då skall fältet ändå användas även för artilleri- och raketskjutningar och för flygbombsfällning.

I januari månad i år gav försvarsministern en presskonferens vid ett besök i Halmstad. Enligt referat i Göteborgs-Posten konstaterar han att Hallands regemente inte kan vara kvar som infanteriregemente. Huvudskälet skulle vara att där inte finns utrymme för skjutfält. Och, säger försvarsministern, behovet för ett sådant är 3 000 hektar. Remmene – jag upprepar det än en gång: efter utvidgningen bara 1 800 hektar – skall ha plats för infanteri, artilleri och flygbombsfällning och vara något slags gemensamt skjutfält för förbanden i Borås, Halmstad och Uddevalla. Det är ju alldeles orimligt. Remmene ger ingen lösning av frågan om ett centralt skjutfält i Västsverige. Det är kärnfrågan i hela problematiken.

Herr talman! Befolkningen kanske inte förstår sig på det här, men det må förlätas dem. Man har under alla de här åren – det är nu 75 år sedan skjutfältet i Remmene kom till – fått vara med om att artilleriprojektiler och delar av sprängbomber vid skjutning mot mål på det nuvarande fältet skapat svåra olyckstillbud, då de slagit ner igenom bebyggelse och nära inpå bebyggelse, t. o. m. så långt utanför fältet att nedslagsplatserna ligger utanför gränserna även för det utvidgade fältet. Detta skall man alltså få fortsätta att dras med.

Därtill kommer att de utredningar som ledde fram till beslutet om Remmene inte var förutsättningslösa. Allt tyder på att båda huvudalternativen till Remmene skulle ge en mera definitiv lösning, men de slogs bort av skäl som skulle behöva – men kanske inte tål – en ny genomgång. De skäl som återopades i propositionen 1971 mot i varje fall det ena alternativet var konstruerade och håller inte.

Jag kan, herr talman, inte finna att utskottet har behandlat den här frågan med det allvar som situationen kräver. Då jag emellertid – trots det starka stöd en liknande motion till fjolårets riksdag fick i kammaren – inte tror på möjligheten att vända riksdagens majoritet mot auktoriteten i ett enhälligt utskottsbetänkande, avstår jag från att yrka bifall till motionen. Men om utskottet därmed hoppas, att kampen i Remmene skall ges upp, tar man antagligen fel. Jag är rädd för att vi inte står i slutet utan i början av en tragisk utveckling. Skall en sådan undvikas, måste försvarsministern ta motionens förslag på allvar, när inte försvarsutskottet gör det.

Jag förmedlar den hälsningen. För dem som ytterligare vill diskutera detta med företrädare för bygden kan jag nämna, att det just nu på kammarens läktare sitter 50 sådana från Gäsene och Kullings härader.

I detta anförande instämde herr Persson i Heden (c) och fröken Pehrsson (c).

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Beslutet om en utvidgning av Remmenefältet fattades av värriksdagen för två år sedan. Ämnet var också föremål för behandling vid fjolårets riksdag efter det att frågan hade aktualiserats i en flerpartimotion. Minoriteten var i fjol litet större än för två år sedan, men likväl följde kammaren försvarsutskottets hemställan om avslag på motionen.

Med den ortskänedom jag har kan jag inte underlåta att uttrycka förvåning över att det någon gång har blivit ett beslut om ett utvidgat Remmenefält. Markområdet är helt enkelt för litet. Remmenefältet är inte vidare utvecklingsbart utöver de nu fattade besluten. Inga som helst sakskäl, om än aldrig så starka, kan ge nämnvärt mera mark för en vidare utbyggnad i det området. Det tycker vi är en avgjord svaghet.

Vi måste böja oss för sådana skäl som att Herrljunga samhälle, västra stambanan, länsväg nr 182 samt Jällby gamla träkyrka med delar från medeltiden helt bestämmer hur långt fältet kan utsträckas. Fältet går nu ända fram till kyrkoområdets gräns, och de andra markeringarna ligger mycket nära. Jag tycker inte att det på något sätt är möjligt att bortse från detta, liksom jag anser att vi inte prompt skall ha ett centralt beläget skjutfält i Västergötland.

Om jag utgår från att de ursprungliga beräkningarna, som låg bakom förslaget om en utvidgning i Remmene till 3 000 hektar mark, var väl grundade, måste det beslut om en reducerad utvidgning som fattades för två år sedan innebära att övningarna i Remmene från början måste bedrivas – om uttrycket tillåts – med skohorn. Det är helt enkelt inget bra förslag.

Jag har samma inställning i sakfrågan som för ett år sedan men skall säga ett par ord om varför jag inte tillhör dem som har väckt årets motion. Det finns två skäl för det. Först och främst anser jag att de nya sakskäl som kunde tillföras diskussionen inte var så många. Över huvud taget var argumenten redan kända för riksdagen, och det bör måhända i och för sig vara tillräckligt skäl för att man inte skall motionera. Men jag har ändå ett ytterligare skäl som jag tillmäter lika stor betydelse.

Som jag antydde bor jag i en av de berörda kommunerna, och jag vet följaktligen att varje riksdagsbehandling av denna fråga tilldrar sig mycket stort intresse i bygden och noga bevakas av ortspressen.

Riksdagsbehandlingen liksom den publicitet denna har fått på orten har vid varje tillfälle och nu för tredje året i rad skapat stora förväntningar i bygden. Dessa förväntningar omfattas av alla människor där nere men naturligtvis alldeles speciellt av dem som är direkt berörda av skjutfältsutbyggnaden. När nu utsikterna att få till stånd en förändring i Remmenefrågan är så pass små, har jag avstått från att motionera av det skälet att jag enligt mitt förmenande annars skulle bidra till att ytterligare stegra förväntningarna, bidra till att trappa upp förväntningar som vi kanske inte kan infria. Jag kanske tar fel, men jag tycker att också det vore en oförrätt mot de människor som tror att riksdagen kanske ändå skall ändra sig.

Jag känner ansvaret som politiker att tala om, när jag bedömer att en viss lösning av en fråga är mindre trolig eller kanske rent av utsiktslös. Den bedömningen har jag gjort i det här fallet, och jag anser att det inte blir någon ändring i Remmenefrågan – tyvärr. Vi har kommit till insikt om att markförvärven för utvidgning av fältet, såvitt man nu kan bedöma, kommer att fullföljas. Då måste kraftanstängningar göras från alla håll för att de motsättningar som uppstått mellan markägare och köparens representanter skall biläggas.

Det är nödvändigt att förtroendefulla kontakter upprättas, så att fria förhandlingar om möjligt kan komma till stånd. Det anser jag vara viktigt därför att markägarna vid fältet huvudsakligen utgörs av småjordbrukare, och som jag bedömer det måste de få den bästa möjliga ersättningen för sin mark om denna fastställes genom fria förhandlingar. Det är deras enda möjlighet att köpa annan mark och fortsätta den yrkesgärning som de har valt. Fria förhandlingar bör, som jag redan sagt, ge ett bättre ekonomiskt utbyte, ett bättre pris för marken, än vad som kan ernås vid en expropriation.

Dessutom – och det tycker jag är väsentligt – är det värdigt fria självägande bönder att förhandla om priset, när deras mark skall säljas. De skall inte sitta och vänta på ett bud, det enda bud som ges och som inte heller kan påverkas vid en expropriation. Det är, tycker jag, värdigt markägarna runt Remmene att de aktivt kan delta i förhandlingar och påverka priset på den mark som de måste lämna mot sin egen vilja.

Herr talman! Det har inte undgått oss att betydande missämja har rått mellan markägarna och handläggarna av ärendet, skjutfältsdelegationen. Om den missämjan skulle kunna överbryggas med att nya eller fler människor kom in i bilden, så tycker jag att det vore en utväg värd att pröva. Kanske skulle nya förordnanden, syftande till en breddning av

skjutfältsdelegationen, vara en tänkbar åtgärd. Jag utesluter inte heller att markägarsidan skulle kunna ha gott stöd vid förhandlingarna av LRF:s juridiska avdelning. Jag tror nämligen att någon annan utväg inte finns. Vi måste göra det bästa möjliga av en situation som vi inte kan påverka nu. Därför har jag redovisat de här synpunkterna.

Jag vill nämna ett annat irritationsmoment, som jag har kunnat upptäcka där nere och som möjligen också förtjänar att nämnas. Sedan lång tid tillbaka — jag tror att det är sedan 1949 — har en militär jaktklubb haft jakträtt på Remmenefältet. Det är för tidigt att sia om vad som kan hända när nu den nya utvidgningen kommer till stånd, och vem som skall få jakträtten är självfallet en öppen fråga. Men jag uppfattar ändå situationen så att det vore ytterst rimligt att jakträtten till de nya landområdena runt fältet tillerkändes markägarna i området. Ja, jag t. o. m. ifrågasätter om det inte vore riktigt att hela det nya fältet om tillsammans 1 800 hektar sammanslogs till ett jaktvårdsområde och markägarna runt fältet förfogade över jakträtten. Det kan synas perifert, men jag tror att små åtgärder sammantagna måste komma in i bilden för att vi skall kunna överbrygga de motsättningar som är en realitet.

Tills sist, herr talman, vill jag anföra att den skjutfältsutvidgning om ca 1 000 hektar som nu är beslutad berör tre kommuner: Herrljunga, Gäsene och Vårgårda. Marken där är i huvudsak produktiv mark, antingen som jordbruksmark eller som skogsmark. Efter den här åtgärden kan man inte utesluta att en och annan, som måste flyttas från området, kommer att bosätta sig i annan kommun. Men även om bostäder och arbete kan ordnas i våra kommuner kvarstår ändå det faktum att 1 000 hektar centralt belägen mark i de här tre små kommunerna kommer att tas ur produktion. Det är 1 000 hektar mark som blir impediment och som självfallet är icke avkastande mark. Jag tycker att det borde vara rimligt att ge en kompensation till kommunerna för dessa inkomstbortfall, och jag hoppas att statsmakterna ställer sig positiva i den mån kommunerna vill ta upp förhandlingar om sådana frågor.

Herr talman, jag har inget yrkande.

Herr KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Principiellt har jag den uppfattningen att det är rimligt att man tar upp en sak i riksdagen om det är något som man känner vara klart orättfärdigt — även om man till äventyrs räknar med att ens yrkande inte kan vinna riksdagens bifall. Jag föreställer mig att både herr Andersson i Ljung och jag har skrivit på många motioner fastän vi har vetat från början att våra yrkanden inte just då kunnat vinna riksdagens bifall.

Det är inte, som jag ser det, priset det gäller i Remmene i dag, utan det är i hög grad en fråga om rätt, och det är den man kämpar för. Jag har visserligen mina rötter på motsatt sida av Remmene skjutfält mot herr Andersson, men generationen före mig där upplevde jorden som någonting som man inte sätter pris på. Den var viktigare många gånger än livet därför att den var själva förutsättningen för livet, och jag upplever att mycket av detta finns i kampen i dag.

Herr ANDERSSON i Ljung (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har självfallet inte någon ambition att gå i polemik med herr Korpås, då vi i grunden har samma syn på den här frågan. På herr Korpås' förmodan, att vi skriver på motioner som vi inte tror på, vill jag gärna replikera att den uppfattningen får stå för herr Korpås. Jag vill kunna tro på de motioner jag skriver på, men jag säger inte det för att vara elak i den här debatten, där vi skall vara ytterligt aktsamma om varandra. Det är ju en fråga där vi har samma uppfattning i grunden.

Men, herr talman, vore det på det sättet att vi skulle behandla alla frågor i riksdagen tre gånger skulle vi faktiskt inte behöva mer än en uppsättning riksdagsfrågor för varje mandatperiod. Vi kunde då köra repriser i två år. Men det vore nog inte särskilt meningsfullt, och vi bör tillföra riksdagsarbetet nya frågor. Vi bör också tro på de förslag som vi för fram, annars gycklar vi medvetet med människor, och det får vi inte göra. Jag har avstått från att väcka någon motion i denna fråga därför att jag inte ville bidra härtill.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Beslutet om en utvidgning av Remmene skjutfält togs av riksdagen den 12 maj 1971. Ärendet som sådant hade dessförinnan med stor grundlighet utretts av försvarets fastighetsnämnd, och det är som ledamot i denna nämnd som jag har haft tillfälle att följa ärendets utveckling från dess utredningsstadium fram till det slutliga avgörandet i riksdagen.

Att föreslå en utvidgning av det redan befintliga skjutfältet i Remmene har inte precis varit världens lättaste jobb. Nu anför motionärerna till årets riksdag — med herr Korpås i spetsen — att bakgrunden till de irriterande förhållandena i Remmene är bl. a. att valet av Remmene inte förefaller att ha varit förutsättningslöst. Ett sådant konstaterande får inte stå oemotsagt. Herr Korpås aktar sig också väldigt noga för att utveckla dessa synpunkter och misstänkliggöranden. Han vet att han inte kan ge några bevis, och då får en utkastad beskyllning ersätta de fakta som vi annars försöker använda oss av i den svenska riksdagen. Vad som i verkligheten har skett är någonting helt annat än vad som framgår av motionen 1116 och av herr Korpås' egna kommentarer. I klarhetens intresse nödgas jag därför ge en kort sammanfattning av vad som sig i ärendet tilldragit haver.

Fastighetsnämnden fick ärendet 1968 genom en remiss från försvarsdepartementet. Omfattande kontakter har under utredningens gång tagits med markägare, berörda kommuner och länsmyndigheter. Det utvidgade skjutfältet skulle enligt chefens för armén framställan betjäna I 15, I 16 och I 17 i fråga om den stridsmässiga utbildningen med skarp ammunition och likaledes avse militärområdets behov av ett skjutfält för de förband ur artilleriet som sätts upp inom militärområdet. Det krav som ställdes var att skjutfältet skulle utvidgas med ca 1 500 hektar.

Om nu utredningen varit styrd — för det är ju den insinuationen som finns i motionen — kunde fastighetsnämnden ha satt sig ned och skrivit ut ett förslag till chefen för försvarsdepartementet. Men så handlar man inte, i varje fall inte i försvarets fastighetsnämnd. När nämnden mötte

starka invändningar från såväl markägare som berörda kommuner var det självklart att man skulle söka efter andra alternativ. Fyra andra alternativ prövades sedermera på utredningsstadiet. De gällde området kring Ornungasjön och området sydväst om Redslared, de berörde kronoparkerna Skaraborgs Edsmären och Älvsborgs Edsmären. De här nämnda kronoparkerna kom in i utredningsarbetet efter tips och önskemål som framställdes från markägarna inom Remmeneområdet.

I det digra utredningsmaterialet, överlämnat till försvarsministern den 26 november 1970, finns det inte mindre än fem redovisade huvudalternativ. När fastighetsnämnden hade vägt in alla de bedömningar som rimligen kunde göras – de sociala olägenheterna, miljöskäl, de obehag som de berörda människorna i området skulle utsättas för, kostnadsskäl och andra ekonomiska överväganden – rådde full samstämmighet om att kraven på ett skjutfält inom militärområdet bäst kunde tillgodoses genom en utvidgning av det nuvarande fältet vid Remmene. Förslaget hade föregåtts av en lång, grundlig och seriös behandling. Det förslag som försvarets fastighetsnämnd kom fram till har sedermera lett till både proposition och riksdagsbeslut.

Under debatten i anledning av motionen 954 till 1972 års riksdag kritiserades visserligen beslutet att utvidga skjutfältet vid Remmene, men några förslag till alternativ framfördes inte. Inte heller i den nu aktuella motionen 1116 framförs några förslag till omlokalisering av skjutfältet. Detta måste rimligen innebära att utvidgningen i Remmene var, hur besvärande den än blir för de berörda personerna, en bättre lösning än något av de övriga alternativen.

Herr Korpås skall också skriva sig till minnes att försvarets fastighetsnämnd genom sitt agerande – och även här ligger en stor hänsyn till och en medkänsla för den berörda befolkningen i området – har bidragit till att utvidgningen har blivit mindre än vad chefen för armén anmält och att i konsekvens därmed antalet av utvidgningen berörda personer minskat påtagligt. Det är bara att beklaga att herr Korpås företrar att uppträda som om detta inte var en realitet.

Mot denna bakgrund, herr talman, kan jag fatta mig kort om nuläget i Remmeneområdet. Det får ankomma på utskottets talesman att företräda de synpunkter som försvarsutskottet har att anlägga på ärendet. I motionen 1116 får vi emellertid information om den atmosfär som råder och om att alla åtgärder kommer att vidtas under motstånd från de drabbade. De här uttrycken duger bra som stridsrop i fejder, där det normalt brukar användas andra redskap än argument och parlamentariska beslut. Jag tror inte att det finns någon som tycker någonting annat än att det är tragiskt att enskildas mark skall behöva tas i anspråk för allmänna ändamål. Man får förstå dessa människors reaktion, lidelse och besvikelse när deras mark genom riksdagsbeslut övergår till kronan för militär användning. Men för att återknyta till det kategoriska uttalandet i motionen tror jag att motionärerna gör befolkningen orätt. Att man inte är förtjust i riksdagsbeslutet kan jag förstå och till nöds acceptera, men att befolkningen i Remmene skulle vara till den grad oppositionell att man vägrar rätta sig efter riksdagsbeslutet tror jag inte ett ögonblick på.

För en utomstående bedömare tyder allt på – och motionen skall väl

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

*Utvidgning av
Remmene skjutfält*

också läsas på så sätt - att detta är en fråga om samlevnaden mellan värderingsmännen och befolkningen. Herr Korpås har ju goda förbindelser med befolkningen i Remmene. Han känner bygden, dess folk och dess problem. Det finns också andra ledamöter av denna kammare som har goda kontakter med bygden och dess folk. Men herr Korpås är även svensk FN-delegat och bör som sådan ha vissa förutsättningar att klara upp den front mot front-ställning som enligt honom lär råda i Remmene. Men herr Korpås tycker inte själv om riksdagsbeslutet. Eljest skulle han vara den mest lämpade personen i denna kammare att medverka till en samtalston vid värderingen av marken i Remmene som kunde skapa förståelse parterna emellan och därmed lösa ett av de svåra problem som alltid uppstår när enskilda personer måste lämna ifrån sig sin mark.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! För min egen del sätter jag mycket högt värde på herr Lindkvists oväld. Den är ofta omvittnad både här i kammaren och i den bygd vi talar om. När jag talade om att utredningen inte var förutsättningslös var det emellertid inte ett påstående utan grund, herr Lindkvist. Låt mig ge ett exempel.

Ett av argumenten för Remmene jämfört med Skaraborgs Edsmären var att skogen på Skaraborgs Edsmären var av hög kvalitet, medan boniteten skulle vara låg på Remmenefältet. Skogsvårdsstyrelsen i Älvsborgs län, ett statligt organ, har gjort en rakt motsatt bedömning. I utredningen Skog i Älvsborg, utförd av länsstyrelsen i Älvsborgs län, bedöms skogen i detta område såsom av högsta kvalitet i en tregradig skala. Till dessa yttranden från statliga organ tas ingen hänsyn, utan fastighetsnämnden plockar i stället fram och grundar tydligen sin bedömning på ett yttrande från domänverket, som äger Skaraborgs Edsmären, dvs. det viktigaste alternativfältet. Dessutom vänder man sig till det privata skogssällskapet i Göteborg och får ett yttrande därifrån. Detta uppfattar jag som en styrning av utredningen.

Herr Lindkvist och jag har flera gånger talat om önskvärdheten av att komma bort från front mot front-ställningen. Min motion, där jag begärde att en utredare skulle tillsättas för att klara upp bakgrunden, syftade just till detta, men när försvarsutskottet vägrar att begagna den möjligheten, vad återstår då?

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! De exempel som herr Korpås drog fram som tecken på att det inte skulle ha rätt oväld i den här utredningen var inte särskilt lyckade. De undersökningsresultat som kommit fram antingen från det privata skogssällskapet i Göteborg eller från någon statlig organisation, som är sakkunnig på området, har till övervägande delen talat för att boniteten på Remmene varit lägre än på de jämförbara alternativ som diskuterats i försvarets fastighetsnämnd. Det har också gällt jordbrukskapaciteten på Remmeneområdet.

De överväganden som gjorts i försvarets fastighetsnämnd har inte haft

styrning från någon myndighet. Försvarets fastighetsnämnd kan rimligtvis inte heller beskyllas för att i eget intresse ha resonerat som så, att nu skall vi ställa till litet oreda i Remmene, och nu skall vi sannerligen föreslå att en utvidgning av skjutfältet skall ske därborta. Vi har haft sakskäl, objektiva skäl. Vi har gjort vårt bästa, herr Korpås, för att komma fram till ett tillfredsställande utredningsresultat, och jag tror att vi lyckats ganska bra i den ansträngningen.

När jag ändå har ordet, herr talman, vill jag säga till herr Andersson i Ljung att jag inte har uppfattat situationen så att det just nu råder oenighet om prisläget för den mark som skall överlåtas till kronan vid Remmenefältet. Jag tror inte att man har kommit så långt i överläggningarna. Jag har den absoluta uppfattningen - det vill jag understryka och föra till kammarens protokoll - att det besvärligaste när det gäller att överföra mark från enskilda till det allmänna är just själva förfarandet vid expropriationen eller vid den överenskommelse som man dessförinnan kan komma fram till. När det gäller kostnaderna har vi - och jag understryker det - för vana att klara uppgiften utan alltför stora svårigheter, och det anser jag att vi skall kunna göra också beträffande Remmene. Jag tror inte att det blir en svår fråga mellan det allmänna och den berörda befolkningen i Remmeneområdet.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Debatten om försvarsutskottets betänkande nr 11 beträffande handläggningen av frågorna kring Remmene skjutfält har ju också tangerat sakfrågan, och det har efterlysts var vi som tidigare motionerat nu står. Jag vill därför bara redovisa några enkla synpunkter från oss inom folkpartiet som engagerat oss i frågan och klargöra vilken åsikt vi haft och var vi står i dag.

I propositionen 110 år 1971, som låg till grund för detta markförvärv för övningsfält m. m., pekade man på att i första hand I 15 i Borås men även I 16 i Halmstad och I 17 i Uddevalla saknade skjutfält av godtagbar omfattning och att den stridsmässiga utbildningen med skarp ammunition varken under grundutbildning eller vid krigsförbandsövningar fyllde militära krav på övningsmomenten. De två alternativ för att åstadkomma lämpliga övningsfält som utredningen ansåg likvärdiga var dels en utvidgning av nuvarande Remmene skjutfält vid Herrljunga, dels en förflyttning av skjutfältet till annan plats ca 15 km från nuvarande fält.

I anledning av propositionen 110 föreslog representanter för alla riksdagspartier att riksdagen skulle avslå förslaget om förvärv av mark för utökning av Remmenefältet, och i en flerpartimotion med herr Antby som första namn pekades på den lösning som från såväl civil som militär synpunkt skulle vara lämpligast, dvs. att förlägga fältet till den av utredningen föreslagna och godtagbara alternativlösningen. Vi menade också att den mycket starkt uttalade meningen från kommuner, naturvårdare och de människor som berörs av utbyggnaden i Remmene hade så vägande skäl för sig att den presenterade alternativlösningen borde ha kommit i fråga.

En synpunkt som anförts av bl. a. representanter för kommuner och markägare är att det av planerna tydligt framgår att en framtida

Onsdagen den
14 mars 1973

*Utvidgning av
Remmene skjutfält*

utvidgning av skjutfältet planeras. Då kan det inte anses framsynt att starta ett projekt som redan omedelbart efter utbyggnaden kommer att ha utrymmesbekymmer med hänsyn till närheten av tätbebyggelse. En normal utveckling i Herrljunga liksom i närliggande samhällen hindras. Sociala olägenheter uppstår inte endast för dem som bor i områdets omedelbara närhet. Farhågan för ytterligare krav på markförvärv för en fortsatt utbyggnad av Remmenefältet kvarstår alltså.

Det beslut som riksdagen fattade i maj 1971 kommer, hävdade vi då och *hävdar vi fortfarande*, att innebära stora sociala konsekvenser och olägenheter för dem som bor i områdets omedelbara närhet. Och ju större ett sådant här område blir, desto flera människor kommer ju också att bo i gräns med skjutfältet. Som vi framförde i motionen och i debatten 1971 kan fältet inte heller efter den här fördubblingen av ytan anses fullt acceptabelt ur militär synpunkt.

Nu säger herr Lindkvist att den omständigheten att vi icke motionerat i år tyder på att vi kommit fram till att Remmenealternativet är den bästa lösningen. Men så förhåller det sig inte, utan vi vidhåller vår uppfattning att det var och är en fellokalisering och att fältet borde ligga på annan plats. Men frågan har tyvärr körts över – den har hamnat för långt fram – och att i dagens läge få ändring till stånd bedömer vi icke som möjligt. Vi menar dock att helhetsbedömningen av kostnader, miljö och kringboendes berättigade intressen inte tillräckligt analyserats innan riksdagen fattade sitt beslut. Engagemanget från människor i bygden och från ledamöter av den här kammaren vittnar ju om de stora svårigheter som finns och den tveksamhet som kvarstår i sakfrågan.

Utskottet erinrar om att det ankommer på Kungl. Maj:t att övervaka handläggningen av detta ärende, och för egen del finner jag det mycket angeläget att så sker. Jag vill därför stryka under den meningen. Lika angeläget är det att bryta det dödläge som har uppstått.

Det finns också i detta sammanhang anledning att – som herr Andersson i Ljung gjorde – efterlysa statsmakternas inställning till frågan om kompensation för berörda kommuner, som genom skjutfältsutvidgningen missar sina expansionsmöjligheter och möjligheterna till en naturlig utveckling. Statsmakterna måste i det fallet också besinna sitt ansvar från regionalpolitisk synpunkt.

Herr talman! Som vi flera gånger tidigare har sagt är detta inte bara ett jordbrukspolitiskt problem. Det är i ännu högre grad ett miljömässigt och socialpolitiskt problem.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Herr Korpås inledde sitt anförande med en bister och enligt min mening oberättigad kritik av försvarsutskottets handläggning av denna fråga. Det ger mig anledning erinra om hur vi behandlade detta ärende, när beslutet fattades för två år sedan. Men innan jag gör det vill jag uttrycka min förvåning över att herr Korpås inte yrkade bifall till sin motion. Jag hoppas att herr Korpås här i kammaren vill ge oss ett svar på frågan vad han då egentligen vill uppnå med sitt agerande.

När vi behandlade denna fråga i utskottet för två år sedan och riksdagen fattade beslut för första gången, eftersträvade vi allvarligt en

allsidig belysning av problemen. Redan då hade det väckts flerpartimotioner, i vilka motionärerna var emot en utvidgning av Remmene skjutfält. Vi såg därför till att vi av kommunalmän och markägare i den berörda bygden fick informationer i frågan, och vi hade också föredragningar av företrädare för försvarsdepartementet och försvarsstaben. Likaså fick vi ta del av försvarets fastighetsnämnds handläggning av ärendet och alla handlingar i frågan. Vi var alltså väl informerade, herr Korpås.

När frågan den gången debatterades här i kammaren, så framhöll jag att vi i utskottet var medvetna om att även det av oss biträdda förslaget om en begränsad utvidgning av Remmenefältet medförde vissa olägenheter för dem som bor inom området eller i anslutning till detsamma samt för de berörda kommunerna. Tyvärr är det mycket sällan som från militära synpunkter lämpligt belägna skjutfält kan anläggas eller utökas utan att några olägenheter uppstår. Utskottet förutsatte dock att regionala och lokala myndigheter här som i liknande fall skulle vidta åtgärder för att minska svårigheterna. Utskottet ansåg sålunda, och anser fortfarande, att det finns grundad anledning till en utvidgning av Remmene skjutfält.

I det försvarsutskottets betänkande som nu behandlas säger vi också att vi är medvetna om skjutfältsdelegationens svårigheter. Av de uppgifter vi fått framgår att ca 120 markägare är berörda av Remmenebeslutet, men i ungefär hälften av fallen, alltså ett 60-tal fall, medför utvidgningen endast obetydligt intrång för markägarna. Hela bruksenheter berörs endast i tio fall.

Utskottet konstaterar att handläggningen av den här frågan dragit ut på tiden. Vi anser därför att beslutet om Remmene bör stå fast. Enligt vår mening finns det ingen anledning att avbryta delegationens arbete för att, som motionärerna föreslår, utreda den hittillsvarande handläggningen och förutsättningarna för ett fortsatt förverkligande av riksdagens beslut.

Vi erinrar också, som herr Korpås påpekade, om att delegationen har Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa riksdagens beslut om utvidgning av Remmene skjutfält genom markförvärv och att det ankommer på Kungl. Maj:t att övervaka att förvärven genomförs och att förfarandet därvid inte avviker från gällande föreskrifter och allmänt tillämpliga regler.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang erinra om att herr Korpås så sent som denna månad — den 1 mars — i en debatt med försvarsministern med anledning av en enkel fråga i detta ärende anförde att han ville tacka inte bara för svaret utan också för innehållet i svaret och att det var "betyggande att få denna sammanfattning av försvarsministern, inte minst mot bakgrund av vad som har förekommit i vissa fall". Till sist sade också herr Korpås att det i denna fråga ansvariga statsrådet, dvs. Sven Andersson, hade förtroende i bygden.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till försvarsutskottets betänkande nr 11.

Herr Korpås (c):

Herr talman! Jag vill först svara på frågan varför jag inte ansåg att det den här gången var lönt att yrka bifall till motionen och varför jag då

Onsdagen den
14 mars 1973

*Utvidgning av
Remmene skjutfält*

över huvud taget har motionerat.

När en motion i samma ärende men med ett något annorlunda innehåll behandlades av kammaren i fjol förelåg också ett enhälligt försvarsutskottsbetänkande som hemställde om avslag på motionen. Trots detta samlade motionen omkring två femtedelar av rösterna i kammaren. Jag hade, herr Petersson i Gäddvik föreställt mig att denna starka uppslutning kring motionen, trots ett enhälligt betänkande från försvarsutskottet om avslag på den, på något sätt skulle påverka försvarsutskottets ledamöter till att tänka efter. När man nu inte har gjort det och vi befinner oss i samma situation med ett enhälligt försvarsutskott mot motionen, finner jag det inte motiverat att gå längre.

Till sist vill jag ställa en fråga till herr Petersson, eftersom försvarsutskottet nu tycker att ärendet bara skall gå vidare. Det är alltså fråga om 120 markägare utöver kommun och vissa allmänningar. Hittills har man lyckats förvärva mark från fem, och det är mindre än vad som rimligen normalt skulle ha omsatts under en tvåårsperiod bland 120 fastigheter. Menar herr Petersson att man nu skall möta bygden med ett totalt expropriationshot? Det var ju bl. a. för att undvika detta som motionen kom till.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Med anledning av herr Korpås' senaste yttrande vill jag bara erinra om att herr Korpås själv sagt att han inte vill riva upp riksdagens beslut om Remmene. Han har också så sent som denna månad sagt att han och — vilket kanske är ännu viktigare — bygden har förtroende för det statsråd som i regeringen handlägger denna fråga.

Jag har då svårt att förstå vart herr Korpås egentligen vill komma i denna fråga. Det är klart att vi i utskottet inte har någon önskan om att markförvärven skall ske genom expropriation, men det gäller för Kungl. Maj:t att genomföra riksdagens beslut att detta område skall utökas. Jag hoppas att det kan ske genom frivilliga överenskommelser med berörda markägare, men det åligger som sagt Kungl. Maj:t att genomföra beslutet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

§ 20 Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till allmän försäkring m. m. jämte motioner.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 7 under punkten B 4 (s. 35–38 i utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden) föreslagit riksdagen att till Folkpensioner för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 560 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1973:76 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemstälts att riksdagen skulle

1) anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen den 9 maj 1969 (nr 205) om pensionstillskott, innebärande att pensionstillskotten fr. o. m. den 1 juli 1973 skulle utgå utan inkomstprövning och med 20 procent av basbeloppet samt därefter årligen uppräknas med 4 i stället för 3 procent,

2) uttala sig för att den merkostnad som en till 4 procent på basbeloppet ändrad beräkning av pensionstillskotten innebar skulle täckas av medel ur AP-fonderna och hos Kungl. Maj:t hemställa om att till höstriksdagen 1973 framlades de härav erforderliga förslagen rörande ett sådant ianspråktagande av medel ur AP-fonderna,

1973:644 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemstälts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till ett långsiktigt program för förbättring av folkpensionen, innefattande bl. a. snabbare uppbyggnad av pensionstillskott finansierade med ATP-medel, samt

1973:885 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemstälts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 398) om finansiering av folkpensioneringen, innebärande att gällande maximiregel skulle slopas och att folkpensionsavgiften skulle utgöra 5 procent av den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten oavsett dess storlek.

Utskottet hemställde

A beträffande ändring av 2 och 3 §§ lagen den 9 maj 1969 (nr 205) om pensionstillskott samt riksdagsuttalande angående pensionstillskottens finansiering att riksdagen skulle avslå motionen 1973:76,

B beträffande ett långsiktigt program för förbättring av folkpensionen att riksdagen skulle avslå motionen 1973:644 i vad den behandlats i detta betänkande,

C beträffande anslagets storlek att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts under punkten B 4 framlagda förslag till Folkpensioner för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 10 560 000 000 kronor,

D beträffande ändring av 3 § lagen den 25 maj 1962 (nr 398) om finansiering av folkpensioneringen att riksdagen skulle avslå motionen 1973:885.

Reservationer hade avgivits
beträffande ändring av 2 och 3 §§ lagen den 9 maj 1969 (nr 205) om
pensionstillskott samt riksdagsuttalande angående pensionstillskottens
finansiering

1) av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under A
bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:76 skulle

a) anta det i motionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen
den 9 maj 1969 (nr 205) om pensionstillskott,

b) uttala, att den merkostnad, som en för budgetåret 1973/74 till 5
procent av basbeloppet och fr. o. m. budgetåret 1974/75 till 4 procent
årligen av samma belopp ändrad uppräknings av pensionstillskotten
medförde, borde täckas av medel ur AP-fonderna och i skrivelse till
Kungl. Maj:t begära förslag till årets höstriksdag om ett sådant ianspråk-
tagande av medel ur dessa fonder,

beträffande ett långsiktigt program för förbättring av folkpensionen

2) av herrar Ringaby (m) och Björck i Nässjö (m) vilka ansett att
utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:644, i vad den behandla-
des i detta betänkande, i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag om ett
långsiktigt program för förbättring av folkpensionen, innefattande
snabbare uppbyggnad av pensionstillskott finansierade med ATP-medel,

beträffande ändring av 3 § lagen den 25 maj 1962 (nr 398) om
finansiering av folkpensioneringen

3) av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under D
bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:885 skulle anta det i
motionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962
(nr 398) om finansiering av folkpensioneringen.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Nyligen debatterade kammaren frågan om sänkt
pensionsålder. I dag är en annan sida av pensionsproblemet uppe till
kammarens avgörande, nämligen frågan om pensionstillskott. I sitt
betänkande nr 2 i år över motionen om sänkt pensionsålder anförde
utskottet: "Hit hör i första hand den angelägna frågan om en så snabb
förbättring som möjligt i olika avseenden för dagens pensionärer." Till
detta vill jag bara deklarerat att vi för vår del ansett det angeläget, möjligt
och - det vill jag särskilt betona - nödvändigt att klara båda dessa
uppgifter. Vad vi vänt oss emot är försöken att spela ut olika intressen
emot varandra - de intressen som dagens pensionärer har mot de
intressen som andra grupper har av en lägre pensionsålder.

Jag beklagade i debatten om en sänkt pensionsålder att Pensionärernas
riksorganisation i en skrivelse tog ställning mot förslaget om sänkt
pensionsålder. Man åberopade därvid intresset av att förbättra situationen
för dagens pensionärer. Jag betecknade den skrivelsen som ett beställ-
ningsarbete. Den karakteristiken står sig i och för sig, men jag vill också
erinna om andra önskemål som framfördes i den skrivelsen och som

ansågs angelägna. Utskottet uttalade i sitt betänkande att alla frågor som rör en förbättring av pensionssystemet skulle prövas. Man talade om en förbättring för dagens pensionärer, en sänkning av pensionsåldern, förbättringar för förtidspensionerade invalider, osv.

När nu förslaget om en sänkning av pensionsåldern tills vidare avslagits har vi tagit de andra förslagen ad notam. Det finns nu tillfälle att dra konkreta slutsatser och verkligen ta ställning till frågan om en förbättring av folkpensionärernas situation – det är ju folkpensionärerna som är de mest behövande, något som alldeles speciellt framhålls i skrivelsen från Pensionärernas riksorganisation.

Jag vill rikta uppmärksamheten på 1969 års beslut om pensionstillskott enligt en tioårsplan. Den omständigheten att i första hand utskottets socialdemokrater i utskottets betänkande nr 2 i år svarade för skrivningen att det är angeläget med en så snabb förbättring som möjligt för dagens pensionärer är en bekräftelse på riktigheten av kommunisternas krav i detta avseende. Så mycket mer förvånande är att utskottet nu likväl viftar bort det i motionen 76 resta kravet på just en förbättring av pensionärernas situation. Utskottet kommer med den vanliga tiraden om att yrkande av liknande eller samma innebörd under flera år, senast i fjol, har avvisats av riksdagen. Utskottet skriver också att det inte har anförts några skäl som bör föranleda riksdagen att i år göra en annan bedömning.

Den jargongen känns igen. Så sade man också år efter år, när kravet på en sänkning av den allmänna pensionsåldern fördes fram av kommunisterna. *Opinionen tvingade fram ett principuttalande, vilket vi betraktar vara i sak detsamma som ett principbeslut.* När vi nu behandlar kravet på höjda pensionstillskott, bör det hållas i minnet att utskottets sätt att argumentera inte har någonting med sakargument att göra.

Den nu utgående pensionen inklusive pensionstillskott för en ensamstående utgör 646 kronor i månaden eller runt 21 kronor om dagen exklusive bostadstillägg. Gifta pensionärer erhåller vardera ca 17 kronor per dag. Utan att ta till en jämförelse med oss privilegierade som sitter i denna kammare måste jag ändå fråga riksdagsledamöterna: Hur bedömer ni möjligheterna att leva ett hyggligt liv på en ersättning av den storlek som här nämnts? Är det eller är det inte nödvändigt med en förbättring av pensionerna?

Pensionärernas riksorganisation har nyligen gjort en utredning om pensionärernas levnadsstandard. PRO anställer en jämförelse och anger en ensamstående pensionärs årliga pensionsbelopp i procent av en vuxen, manlig industriarbetares inkomst enligt statistiska centralbyråns beräkningar. Låt mig ur tabellen ta som utgångspunkt året för beslutet om pensionstillskottens införande, nämligen 1969. Den procentuella andelen detta år var 28,7 procent mot 28,8 procent för år 1972, alltså en tiodels procent förhöjd andel.

När pensionstillskotten beslöts uttalade sig Pensionärernas riksorganisation för att tioårsplanen skulle genomföras på fem år, dvs. d a g e n s pensionärer skulle ges en snabbare förbättring. För vår del föreslog vi att tillskotten skulle beräknas efter 4 i stället för 3 procent på basbeloppet. Våra förslag har alltsedan beslutet fattades av riksdagen avvisats. Innebörden var att vid tioårsplanens slut skulle summan av förbätt-

ringarna utgöra 40 i stället för 30 procent av basbeloppet. Konstruktionen innebar mera åt flera av de mest behövande av landets folkpensionärer.

Jag återknyter till Pensionärernas riksorganisations utredning. Det heter i denna mot bakgrunden av de anförda siffrorna: "Med denna utredning har det klarlagts att det ekonomiska värde riksdagen avsåg att pensionerna skulle ha under de kommande åren ingalunda har infriats utan helt omkullkastats av utvecklingen. Riksorganisationens krav om omedelbara förbättringar i form av extra pensionstillskott eller genom andra åtgärder har ej medfört någon ändring." Vidare säger utredningen: "Den gyllene tidsåldern som många har spekulerat i får tydligen vänta till långt in på 1980-talet och vad som kommer att hända då får väl handläggas av dem, som bär ansvaret för vad som har skett under tiden."

Herr talman! Det är verkligen på tiden att nu dra slutsatserna av detta ansvar.

Det finns emellertid ytterligare ett problem som gäller handikappade som har reducerad grundpension. För dessa hittar man på att i motsvarande grad reducera också pensionstillskotten. Detta är inte särskilt konsekvent, eftersom man fastställde att pensionstillskotten skulle vara lika för vardera personen i ett pensionärspar. I och för sig är det ett alldeles riktigt beslut – jag har i en tidigare debatt redogjort för vad som från partiets sida krävts och vad jag personligen krävt i fråga om lika pensionsförmåner oavsett civilstånd, och detta är alltså ett steg i riktning mot förverkligandet av det kravet, som vi instämmer i. Men varför då inte ge lika stor pensionsförbättring till de handikappade? Det är visserligen möjligt att en handikappad människa med två tredjedels förtidspension har ett inkomstbringande arbete vid sidan av pensionen, men jag tror inte att detta är särskilt sannolikt – sådant är inte läget på arbetsmarknaden. I detta fall innebär två tredjedels pension att den unga handikappade människan får dra sig fram på ca 14 kronor om dagen.

Varje gång vi föreslagit att pensionstillskotten skall utgå oreducerade har detta förslag avvisats. Jag har påpekat att enligt pensionstillskotts-konstruktionen klyftan vidgas år för år mellan de handikappade och dem som uppbär hel ålders- eller förtidspension. Detta har man inte tagit hänsyn till, utan den frågan får lösas, som det heter "i ett annat sammanhang". Men jag måste fråga: I vilket annat sammanhang? Något svar på den frågan har ännu inte givits.

Vi har, som jag tidigare sagt, med den årliga förbättringen, grundad på 4 procent av basbeloppet, siktat till att uppnå summa 40 procent vid tioårsplanens slut. I konsekvens därmed har vi utformat vårt förslag så, att det inhämtar eftersläpningen genom avslag på tidigare yrkanden i denna fråga. Det innebär, uttryckt i kronor, en pensionsförbättring med 380 kronor.

Efter alla dessa avvisanden med hänvisning till att det inte finns några resurser för ett pensionslyft, större än det som beslutades år 1969, har vi anvisat en annan finansieringsmetod. Vi har ställt förslaget om att finansiera denna *merkostnad* – i jämförelse med den uppställda planen om förbättring enligt 3 procent på basbeloppet – med medel ur AP-fonderna.

Jag vill här klart slå fast att detta inte har någonting att göra med moderatkravet om att pensionsförbättringarna – alltså pensionstillskotten – i sin helhet skulle finansieras med medel från AP-fonderna.

Vi har i vår motion hänvisat till bilagan från riksförsäkringsverket med prognos för AP-fondernas utveckling. Ingen kan väl på allvar göra gällande att det inte skulle finnas utrymme för såväl utgifterna för tilläggspensioneringen och näringspolitiska insatser som denna temporära satsning på att förbättra situationen för dagens pensionärer. Vi är i och för sig inga anhängare av den filosofi som går ut på att man kan ta hur mycket som helst ur AP-fonderna när det fattas pengar. Vi tycker att försäkringsmatematiska bedömningar måste ligga till grund när man beslutar sig för att ta pengar ur AP-fonderna, som ju ändå tillhör löntagarna. Men lika fullt beslöt riksdagen i enlighet med regeringens förslag att inte ta ut den ATP-procent på lönen som en tidigare antagen plan har fastställt. Vi protesterade då mot detta, och socialförsäkringsutskottet hade att skriva ett betänkande beträffande takten i sänkningen av uttagen på lönen till AP-fonderna. Vi yrkade att man helt borde förkasta förslaget med tanke på dem som skulle pensioneras, eftersom vi anser att det inte finns bedömningar som ger belägg för att det är ansvarsmedvetet att sänka uttagen.

När vi nu föreslår att förbättringen utöver vad som tidigare fastställts skall tas från AP-fonderna, får detta inte tolkas så att vi skulle anse AP-fonderna outtömliga och att man där kan ta hur mycket som helst. Vi menar bara att det vore rimligt att ta AP-fonderna i anspråk när det gäller denna temporära satsning.

Man måste fråga sig huruvida det verkligen finns allvar bakom talet om att uppfylla löftena till pensionärerna. I så fall håller inga undanflykter för att nu inte tillmötesgå de krav som vpk framför i reservationen, enligt vilken vi vill förbättra pensionstillskotten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7.

I samma betänkande har frågan om ett slopande av maximeringen av folkpensionsavgiften tagits upp. Vpk-gruppen har väckt en motion om att man skulle slopa gränsen för folkpensionsavgiftens uttagande utöver 1 500 kronor per år eller om man så vill 30 000 kronor i beskattningsbar inkomst. Vi vill i och för sig inte öronmärka några pengar, och vi anser inte att frågan om ett slopande av maximeringen när det gäller folkpensionsavgiftens uttagande har någonting att göra med frågan om pensionstillskotten. Detta är ett av sammanlagt 14 yrkanden ställda i avsikt att finansiera av vår grupp framförda utgiftskrävande reformer. Rätteligen borde detta förslag ha ställts och diskuterats i ett annat sammanhang. Ett bifall till motionen har ändå den avsedda ekonomiska effekten. När nu frågan tagits upp kan jag, herr talman, yrka bifall till den av mig framförda reservationen 3 i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Eftersom denna fråga nu varit uppe i riksdagen under många år kan jag fatta mig mycket kort. Alla vet att moderata

samlingspartiet under fem år ihärdigt agerat till förmån för de många folkpensionärer som ställdes helt utanför ATP-systemet 1960. Från och med år 1969 har dessa pensionärer fått ett extra tillskott till folkpensionen. Vi är självklart mycket glada för detta.

Dessa tillskott är emellertid mycket små – endast 3 procent av basbeloppet eller 218 kronor per år. Meningen är att dessa extra pensionstillskott skall fortsätta att öka med 3 procent per år fram till 1979, då det extra tillägget skall vara 30 procent av basbeloppet eller 2 280 kronor per år räknat i dagens penningvärde. Det är bara det, herr talman, att de yngsta folkpensionärerna är 84 år gamla när slutbeloppet 2 280 kronor om året är uppnått, och det kan ju inte på något vis vara tillfredsställande.

Att observera är att pensionstillskotten är behovsprövade endast gentemot inkomster från just ATP-systemet. En folkpensionär som i år har en pension på 852 kronor eller mera från ATP-systemet får alltså inget tillägg på sin folkpension. Men om samma pensionär hade haft 852 kronor, 10 000 kronor eller 20 000 kronor i inkomst från annat håll hade han fått ett extra pensionstillskott. Denna behovsprövning uteslutande mot inkomster från ATP-systemet visar med önskvärd klarhet hur intimt sammankopplade pensionstillskotten är med ATP-systemet. Därför borde självfallet finansieringen av dessa pensionstillägg ske via ATP-systemet. Några saksakäl för att så inte skall vara fallet går det svårtligen att mobilisera.

Herr Olsson i Stockholm var noga med att poängtera att kommunisternas förslag om finansiering inte alls var detsamma som moderaternas. Men jag har, herr talman, mycket svårt att förstå att en procentenhet av de fyra, enligt vpk:s förslag, skall vara finansierad från ATP-systemet, men inte de övriga tre procentenheterna. Självfallet bjuder logiken att det hela skall finansieras via ATP-systemet, eftersom det faktiskt är fråga om en tilläggspension som har anknytning till just ATP.

Vi hävdar från moderat håll att en kort utredning, syftande till mycket snabba åtgärder, måste till för att ge våra folkpensionärer, som inte tilläts komma med i ATP-systemet, en bättre försörjning på gamla dagar. Men det brådskar som sagt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ringaby försöker visa att det skulle vara inkonsekvens i vårt förslag om finansiering av pensionstillskotten.

Det är inte riktigt, därför att moderatreservationen handlar enbart om finansieringen. Man talar inte om någon som helst förbättring för folkpensionärerna, bara om att pengarna skall tas från AP-fonderna.

När vi har valt finansieringsvägen via AP-fonderna så är det av direkt statsfinansiella skäl. Vi menar att AP-fonderna har en sådan storlek – det torde herr Ringaby kunna vara överens med oss om – att de skulle täcka pensionstillskottens förbättring utöver den fastställda planen.

Moderaternas förslag är ganska märkligt när man dels vill sänka ATP-avgiften kraftigt, flera procent, dels vill att AP-fonderna skall

finansiera pensionstillskotten och menar att den räkningen skall gå ihop. Jag tycker att konsekvensen bjuder att man får bestämma sig för ettdera. Här måste det ju gå ihop rent försäkringsmatematiskt. Om man kräver att pensionstillskotten skall finansieras via AP-fonderna så borde man i konsekvens därmed också kräva att uttaget från arbetsgivarna skulle höjas i takt med det så att uttaget täckte den ökade utgiften från AP-fonderna. Dessa krav att man skall sänka ATP-avgiften för arbetsgivarna och att man skall finansiera pensionstillskotten via AP-fonderna står alltså i motsättning till varandra.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi har inte lagt något konkret förslag om hur dessa tillskott skall höjas i framtiden och hur fort det skall gå. Vi har nämligen tyckt att man kanske behöver låta någon expert titta på hur fort det kan ske och vilka konsekvenser det får.

När herr Olsson i Stockholm här hela tiden talar om att det skall finansieras ur AP-fonderna så vill jag bara påpeka att AP-fonderna inte existerar. De är ju utlånade till sista kronan så det finns inga pengar att ta ur själva fonden. Däremot kan man självklart ta ur ATP-avgiften. Man kan också ta från fondavkastningen. Herr Olsson i Stockholm vet lika bra som jag att hela ATP-avgiften i dag oavkortad går in i AP-fonden – plus en miljard av AP-fondens ränteavkastning. AP-fonden växer varje år med hela ATP-avgiften plus en miljard av sin egen ränta. Då behöver man sannerligen inte höja någon ATP-avgift för att klara en rättvisätgård åt våra gamla folkpensionärer.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Jag vill först göra en liten rättelse i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7. På s. 6 har det insmugit sig ett par fel beträffande punkternas numrering. Punkt nr 5 skall vara nr 4 och nr 6 skall vara nr 5. Rätta siffror kommer givetvis att införas i det slutliga trycket.

Ja, herr talman, herr Olsson i Stockholm har talat för sina reservationer och tycker att den plan som riksdagen antagit beträffande pensionstillskotten är alltför blygsam. Han önskar att en förstärkning skall genomföras från den 1 juli 1974. Han har i det sammanhanget också äberopat en skrivelse som inkom till utskottet i samband med att vi behandlade ålderspensionärsfrågan. Han har där påpekat önskemål från folkpensionärerna om en förstärkning av folkpensionerna. Den skrivelsen kom i samband med att vi diskuterade ålderspensionen, och folkpensionärerna uttryckte sin oro över att därest riksdagen skulle bifalla reservationen från de tre samlade borgerliga partierna så skulle det inte finnas ekonomiskt utrymme för att höja folkpensionerna. I det sammanhanget sade herr Olsson att han inte satte så stort värde på den skrivelsen eftersom det var ett beställningsarbete.

Jag vet nu inte mot vem den insinuationen riktar sig. Den kan i varje fall inte rikta sig mot utskottet, för vi har minsann inte beställt någon skrivelse från folkpensionärernas riksförbund. Det här påståendet får väl stå för herr Olssons egen räkning.

Sedan kan jag gärna hålla med om att visst vore det angeläget att höja standarden för folkpensionärerna. Det låter ju mycket bra när man talar om detta, men medaljen har också en baksida. Det här rör sig om ett mycket kostnadskrävande förslag. Motionärerna har själva beräknat merkostnaderna för sitt förslag under första budgetåret till 440 miljoner kronor. När förslaget skulle vara fullt genomfört budgetåret 1978/79 beräknas den sammanlagda merkostnaden till 3 515 miljoner kronor. Nu är ju den siffran mycket för låg därför att man har räknat på ett basbelopp av 7 500 kronor. Basbeloppet är i dag 7 600 kronor och det kommer säkerligen också att stiga för varje år. Hur stort det kommer att vara den 1 juli 1978 vet vi ju inte i dag, men att det kommer att överstiga nuvarande belopp åtskilligt är väl ändå ganska troligt. Det behöver därför plussas på åtskilliga miljoner ytterligare för att man skall täcka kostnaderna enligt förslaget. Det blir sålunda ett rätt avsevärt belopp som vänsterpartiet kommunisterna vill avföra från AP-fonderna.

Visst kan jag hålla med om att en förstärkning av standarden för nuvarande folkpensionärer är en angelägen sak. Det var just det vi underströk i vårt betänkande som behandlades för inte så länge sedan här i riksdagen. Vi tog där upp flera frågor. Bland dem fanns med en förstärkning av folkpensionärernas standard, de unga invalidernas problem – de handikappade alltså – som herr Olsson i Stockholm berörde, sänkningen av pensionsåldern samt värdesäkring av ATP-pensionerna. Herr Olsson och jag har alltså varit eniga om detta, men vi socialdemokrater anser att man bör göra den prioritering som man får anledning att göra sedan den nu pågående utredningen har lagt sitt förslag.

Sedan var det väl ändå inte en så dålig förstärkning till folkpensionärerna som riksdagen beslöt om 1969. Till den 1 juli 1978 ökar pensionstillskotten enligt planen med 30 procent. Det innebär att den sammanlagda förmånen ökar från 90 procent av basbeloppet till 120 procent och för ensamstående från 70 till 100 procent av basbeloppet. Det är väl ändå inte så illa dåligt som man vill göra gällande.

Jag kanske också får ta upp den fråga som herr Olsson i Stockholm var inne på – att pensionstillskotten bör utgå med samma belopp till alla pensionärer. Han betraktar det som en rättvisefråga att så sker. Jag kan inte riktigt hålla med om detta. Vi har ju olika pensionsformer. Vi har förtida uttag och vi har uppskjutet uttag. Det förtida uttaget innebär att man kan ta pension från 63 års ålder och det uppskjutna uttaget innebär att man kan stå kvar i arbetet till 70 år. Slutar man tidigt får man en lägre pension, och står man kvar längre får man en högre pension. Jag är inte så säker på att det skulle vara alldeles riktigt att ge den grupp som utnyttjar förtida uttag samma belopp som den som står kvar längre i arbetet. De som gör det här förtida uttaget befinner sig säkerligen i en sådan ekonomisk situation att de anser sig kunna pensionera sig även om pensionen är låg. Jag tycker inte att det finns anledning att premiera dem och ge dem ett lika högt pensionstillskott. Vi har också änkepensionerna. Pension kan ju utgå till en änka med en femtondel, och jag vet inte heller om det finns några egentliga sakskalet för att den som har en sådan delpension skulle få samma pensionstillskott som den som har full pension. Jag tycker inte det finns någon anledning till det. Har vi beslutat

om en sådan här gradering får vi väl antingen göra om graderingen eller också låta förbättringar av pensionsbeloppen utgå efter samma skala. Alla de här förmånerna prövas ju som sagt av ålderspensionsförsäkringskommittén. Vi får alltså anledning att återkomma.

När det sedan gäller formen för finansieringen kan utskottet inte instämma i vare sig motionen från vänsterpartiet kommunisterna eller moderatmotionen. Vi tycker det är en felaktig princip att ta pengar ur AP-fonderna. Det är löntagarnas pengar, och de är avsedda för andra ändamål, nämligen att garantera pensionerna inom försäkringssystemet.

Nu säger herr Ringaby att de här pensionstillskotten är så sammankopplade med ATP-systemet att han anser det principiellt riktigt att de skall betalas av AP-fonderna. Jag har en motsatt uppfattning. Jag menar – och det menar också utskottets majoritet – att pensionstillskotten är en förstärkning av folkpensionerna. Tillskotten utgår ju till dem som har ingen eller liten ATP och bör följaktligen enligt vårt förmenande finansieras på samma sätt som folkpensionerna, nämligen genom skatter och avgifter.

För moderata samlingspartiet är detta ju ingenting nytt. Man har flera gånger attackerat pensionsfonderna i syfte att försvaga dem. Jag skall inte blanda mig i den diskussion som har förts mellan herr Olsson i Stockholm och herr Ringaby. Jag vill bara säga att jag finner det litet egendomligt att vänsterpartiet kommunisterna nu i princip återfinns på samma linje som moderaterna. Jag håller med om att vpk:s förslag skiljer sig väsentligt från moderaternas så till vida att vpk menar att endast den förstärkning av pensionstillskotten som vpk nu föreslår skall tas ur AP-fonderna, medan moderaterna anser att hela kostnaden skall belasta fonderna. Men principen är densamma och vi tycker att detta är en felaktig princip. Och varför just den här tudelningen? Jag har svårt att förstå det fina i det där förslaget att en del skulle tas ur fonderna, medan den större delen enligt vpk-förslaget skall finansieras genom avgifter och skattemedel.

Nu säger herr Olsson i Stockholm att det här förslaget har man lagt av rent finansiella skäl. Men saken är ju den att tar man pengar ur AP-fonderna så minskas fondernas möjligheter att låna ut pengar för andra ändamål – till industrin, till bostadsbyggande, till kommunerna osv. De här pengarna är ju efterfrågade, vilket herr Ringaby mycket riktigt framhöll. Det står många låntagare i kö vid utlåningsdisken för att få lån ur fonderna.

Låt mig bara helt kort omnämna att i reservationen 2 anförs det att en fastare anknytning till ATP-systemet skulle innebära ökad trygghet genom att tillskotten skulle vara skyddade mot konjunkturvariationer föranledda av finanspolitiska åtgärder. Jag tror inte alls att pensionärerna behöver vara oroliga, i varje fall inte så länge vi har en socialdemokratisk regering. Det kanske skulle vara litet osäkrare om vi fick en borgerlig regering – men jag tror i alla fall att pensionärerna kan sova lugnt, nu och i fortsättningen.

Till sist, herr talman, vill jag bara kort kommentera reservationen 3. Där föreslås att *maximiregeln* för uttag av folkpensionsavgiften skall slopas. Herr Olsson har ju också talat om att det inte är tillfredsställande att årsinkomster på stora belopp inte skall föranleda större uttag för

folkpensionsavgifter än lägre inkomster.

Ja, herr Olsson, förklaringen är helt enkelt den att vårt skattesystem är så uppbyggt att pensionsavgifter inte skall tas ut på inkomster över 30 000 kronor. Skatteskalorna är beräknade med hänsyn till att folkpensionsavgiften inte tas ut med mer än 1 500 kronor. Det skedde en ändring i samband med att vi år 1970 genomförde det s. k. skattepaketet. Tidigare hade man en gräns vid 1 500 kronor för ett par äkta makar, men eftersom man genomförde särbeskattning fick det bli samma gräns för varje enskild make.

Nu skulle enligt motionärernas egna beräkningar – jag kan inte yttra mig om huruvida den uppgiften är riktig – ett slopande av detta tak betyda en inkomstförstärkning med 1 200 miljoner kronor, och det innebär alltså en betydande skärpning av marginalskatten – något som vi i socialförsäkringsutskottet, där vi vanligtvis inte sysslar med skattefrågor, under inga förhållanden kan tillstyrka. Herr Olsson i Stockholm var ju också själv inne på tanken att detta yrkande egentligen borde ha behandlats i annat sammanhang, och han åsyftar väl därmed skatteutskottet, då det gäller en skattefråga.

Herr talman! Jag skall nöja mig med det anförda. Det har vid åtskilliga tillfällen voterats i riksdagen om de frågor som behandlas i detta utskottsbetänkande, och riksdagen har tidigare tagit avstånd från propäer i linje med förslagen i reservationerna, och det finns ingen anledning att ändra ståndpunkt. Herr Olsson i Stockholm tyckte att utskottets skrivning, som hade denna innebörd, var uttryck för en jargong. Det är inte fråga om en jargong utan vi har redovisat det verkliga sakförhållandet. Vi har inte nu ekonomiska förutsättningar att genomföra detta. Vi får avvakta den utredning som pågår, göra den prioritering som kan anses nödvändig och genomföra dessa reformförslag i den takt som vi har ekonomiska resurser till.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 7.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Det är en märklig teknik att man i debatten om sänkning av den allmänna pensionsåldern ställer förslagen att förbättra nu utgående förmåner mot varandra. Man låter dessa krav stå mot varandra i debatt efter debatt. Det spelar ingen roll om det gäller sänkning av den allmänna pensonsåldern eller förbättring av pensionstillskotten. De kraven står mot varandra, och därför faller de också tillsammans. Jag vill bara anmärka att det är en märklig argumentation, som inte är konsekvent.

Jag har vidare i en tidigare debatt påstått att skrivelsen från Pensionärernas riksorganisation angående sänkning av pensionsåldern var ett beställningsarbete. Det kan hända att detta var för mycket sagt, men herr Fredriksson påtalade det i varje fall inte i den debatten, och jag trodde nu att det var ett faktum. Det är möjligt att jag har fel, men i så

fall var det ju en märklig tillfällighet att skrivelsen råkade komma till socialförsäkringsutskottet vid den tidpunkt det gällde. Jag förnekar inte att det kan vara en tillfällighet, men den är ändå anmärkningsvärd.

Sedan säger herr Fredriksson att finansieringen av pensionstillskotten skall ske via skatter och avgifter. Ja, det är precis vad vi föreslår, nämligen att de tidigare beslutade 3 procenten skall tas ut via skatter och att procentenheten upp till 4 procent skall finansieras via AP-fonderna.

Man måste också vända sig emot vad som har anförts i utskottets skrivning både nu och tidigare, och jag menar att det nu är fråga om en upprepning från tidigare år när man säger att beloppen är väl avvägda i förhållande till behoven. Man skall veta att det är mycket små belopp det handlar om. Jag har relaterat tidigare att det kan handla om 14 kronor om dagen. Det kan handla om 21 kronor om dagen -- hur som helst är det små belopp, och hur man kan tycka att de är väl avvägda är en gåta för mig.

Beträffande folkpensionsavgiftens uttagande delar tydligen herr Fredriksson min uppfattning att den frågan borde behandlas i ett annat sammanhang, nämligen tillsammans med de andra skatteförslag som vänsterpartiet kommunisterna har ställt. Om man slopade taket för folkpensionsavgiftens uttagande och samtidigt slopade momsens på maten, skulle skärningspunkten -- gränsen där man förlorar respektive vinner på de bägge reformerna -- ligga väsentligt högre än de belopp som herr Fredriksson har nämnt och som också har nämnts i utskottsberäkningen.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Herr Fredriksson var litet oroad över att vårt förslag kanske skulle föranleda en litet långsammare fonduppbyggnad. Han talade om att man försvagar fonderna, och i och med det äventyrar man tydligen också ATP-systemet som sådant. Låt mig bara, herr talman, konstatera att fondernas storlek i och för sig -- hur stora de än är -- inte innebär någon trygghet för ATP-systemet, utan det är den produktion, den styrka och den effektivitet som finns i näringslivet, där fonderna är placerade, som är avgörande för ATP-systemets framtid. Men det är liksom en annan fråga.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Jag är glad för att herr Olsson i Stockholm tog tillbaka vad han sade om beställningsarbete beträffande skrivelsen från Pensionärernas riksorganisation. Han var litet förundrad över att jag inte dementerade det påståendet i den förra debatten vi hade. Jag fäste inte så stort avseende vid yttrandet då, men när det upprepas i kammaren måste jag givetvis lämna en dementi.

Sedan innebär ju inte vårt ställningstagande att man spelar ut olika intressen mot varandra. Det innebär bara att man gör den prioritering som är nödvändig när man skall lägga fram förslag om vilka reformer som man först vill genomföra. Jag tror att det skulle vara lyckligt om de andra partierna gjorde på samma sätt. Man bör vara klart medveten om att våra ekonomiska resurser inte räcker till för att genomföra alltsammans på en gång.

Herr Olsson i Stockholm sade att det är fråga om mycket små belopp, och jag medger att för varje pensionär är det inte så stort belopp som det rör sig om. Men när vi har 1 033 000 folkpensionärer i landet, så innebär en mycket måttlig höjning ändå stora kostnader. Det är detta jag menar när jag säger att det här rör sig om mycket stora belopp.

När det gäller fondernas utveckling vill jag säga att visst har vi goda fonder i dag, och jag vänder mig mot herr Ringabys påstående att dessa stora fonder inte skulle innebära en trygghet för pensionssystemet. Det måste de väl ändå realiter göra. Men vad vet vi om belastningen på fonderna i framtiden? Vi har ju gjort uttalanden om mycket kostnadskrävande reformer som är angelägna att genomföras. Kan det inte tänkas att dessa reformer kommer att belasta fonderna i ökad utsträckning? Vi vet egentligen inte hur utvecklingen kommer att bli i framtiden. Därför tycker jag, herr talman, att man inte skall ta så lättvindigt på de här problemen.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Varje uppmärksam läsare av riksdagstrycket bör ha lagt märke till att moderata samlingspartiets motioner och även den nu föreliggande reservationen i fråga om pensionstillskotten är väldigt hovsamt skrivna. Vi har undvikit hård polemik och undvikit att för vår del medverka till att debatten låses i prestigesympunkter. Vi har bitter tidigare erfarenhet av att när politikerna träter så kan de som skulle behöva en förbättring av sin ekonomi få vänta, och vi har velat undvika att på det sättet låsa oss eller någon annan i en prestigebetonad synpunkt. Det är möjligt att vi har gått för långt i denna vänlighet.

När herr Olsson i Stockholm säger sig inte kunna upptäcka att vi har något förslag om förbättring för folkpensionärerna utan bara ett tekniskt förslag om förändring av finansieringsmetoden i fråga om pensionstillskotten tycker jag att herr Olsson måste ha rätt stora anspråk på klarhet i uttrycket om han inte kan se vad det verkligen gäller. Den reservation vi diskuterar har rubriken "beträffande ett långsiktigt program för förbättring av folkpensionen" och hemställen i reservationen lyder:

"att riksdagen" — — "i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag om ett långsiktigt program för förbättring av folkpensionen, innefattande snabbare uppbyggnad av pensionstillskott finansierade med ATP-medel".

Hur man kan få detta till att bara handla om finansieringsmetoden är för mig gåtfullt. Det är i första hand en fråga om förbättring för folkpensionärerna.

Sedan drar herr Fredriksson upp den gamla intressanta frågan om vart pensionstillskotten egentligen hör. Om man skall fortsätta att vara hovsam, herr Fredriksson, har väl egentligen båda parter rätt när det gäller denna trots allt litet akademiska frågeställning. Man kan säga att för huvuddelen av de pensionärer som i dag uppbär pensionstillskott fungerar de som en utbyggnad av den överkompensation som från början byggdes in i ATP-systemet. Det är alltså helt enkelt pensioner som icke motsvaras av tidigare erlagda avgifter eller av någon intjänandetid inom pensionssystemet. Vi har sagt det förr och skall gärna upprepa det: När man en gång drog gränsen vid dem som var födda 1895 och tidigare och

bestämde att de inte kunde komma med i det nya tilläggs-pensions-systemet var detta inte något principiellt ställningstagande utan ett praktiskt och ekonomiskt. Det var vad man den gången ansåg att systemet orkade med. Sedan har det visat sig att systemet är mycket starkare. Fonderna växer mycket snabbare än någon människa den gången drömde om, och vi har ansett -- länge -- att systemet tål den ytterligare belastning som en utvidgning av överkompensationen till ytterligare äldre grupper i befolkningen skulle innebära. Jag har svårt att inte se det som en utbyggnad just av ATP-systemet enligt riktlinjer som ingår i det systemet från början.

Sedan kan vi säga att det finns andra grupper som ännu så länge bland pensionstillskottsmottagarna är i minoritet, som åtnjuter folkpension och pensionstillskott av andra skäl än att de var för gamla när ATP-systemet infördes, nämligen alla förtidspensionärer av olika slag. De kommer alltid att finnas kvar. Hur ATP-systemet än växer sig färdigt och starkt kommer det alltid att finnas sådana grupper. Vi trycker i årets partimotion från moderata samlingspartiet särskilt på att man måste observera att det även med ATP-systemet i full funktion kommer att finnas mycket stora grupper pensionärer för vilka folkpensionen är den enda eller helt dominerande pensionsformen. Det är därför angeläget att folkpensionerna inte tillåtes att släpa efter medan vi bygger ut ATP-systemet. Man kan säga att dessa grupper, som för all framtid kommer att vara beroende av folkpension och därtill utgående tillskott av olika slag, är folkpensionärer helt enkelt, och i den meningen hör folkpensionstillskotten hemma i folkpensioneringen. Jag tycker inte för egen del att detta egentligen spelar så stor roll utan att det mera är en praktisk fråga: Hur skall vi få råd att snabbare förbättra de här tillskotten? Alla reformer inom folkpensioneringen kostar väldigt mycket pengar. Det är helt enkelt så att allting blir mycket dyrt därför att det finns så många pensionärer. Jag tror inte att någon i kammaren drömmer om att vi inom överskådlig tid skall kunna besluta om radikala, väsentliga förbättringar helt finansierade ur statsbudgeten. Det kostar helt enkelt för mycket pengar. Men då finns alltså dessa för pensionsändamål avsedda medel som årligen flyter in till AP-fonderna.

Även där kan vi ha olika meningar om vad medlen är avsedda för och vems de är. Ibland använder man den gamla klyschan "det är löntagarnas pengar", ibland använder man andra formuleringar. Men en sak borde vi kunna vara överens om: ATP-medlen är avsedda till pensioner och inte till någonting annat. Och det är uteslutande för pensionsändamål som vi från moderata samlingspartiet, nu med 25-procentigt instämmande från vänsterpartiet kommunisterna, vill disponera en del av de årligen inflytande ATP-medlen. Vi vill alltså inte röra vid fonderna.

Vi anger som exempel någonstans i vår partimotion att knappast 10 procent av de under nästa budgetår nyinflytande ATP-avgifterna skulle behöva tas i anspråk för att man skulle kunna höja pensionstillskotten och finansiera hela tillskottet på det sätt som vi har föreslagit. Man kan alltså ur de avgifterna dels finansiera samtliga nu utgående tilläggs-pensioner enligt ATP-systemet, dels finansiera hela pensionstillskottet till folkpensionerna, dels ändå bygga upp AP-fonderna snabbare än man för

tio år sedan tänkte sig. Det är med det utrymmet till förfogande som vi har tyckt att man kunde gå den vägen.

Det bör också observeras att samhällsekoniskt – herr Fredriksson snuddade vid den frågan – måste detta förslag rimligen vara alldeles neutralt. Det är helt klart att om man använder omkring 1 miljard kronor av de inflytande ATP-avgifterna till att finansiera pensionstillskott som bör kunna göras större än de nuvarande minskar man därmed AP-fondernas utlåningskapacitet med lika mycket. Och eftersom den kapaciteten, som herr Ringaby framhöll, inte är för stor i den meningen att det ligger några oplacerade, outnyttjade pengar, får det naturligtvis återverkan på samhällsekonomin. Men man bör då lägga märke till att med vårt förslag att föra över hela finansieringen av pensionstillskotten till AP-fonderna minskar man statens upplåningsbehov med tämligen exakt lika stort belopp som det varmed man minskar AP-fondernas utlåningskapacitet, och så får man i alla fall en balans.

AP-fondernas möjligheter att låna ut för bostadsbyggande, att låna ut till kommuner och industri kan rimligen inte minskas för att vi för över finansieringen av en förmån för vilken staten är huvudman från statsbudgeten till AP-fonderna. Vi vet att staten under nästa budgetår beräknas behöva låna i varje fall 5 000–6 000 miljoner kronor. Det är det behovet som minskas lika mycket som man ökar anspråken på AP-fonderna. Därför kan det förslaget rimligen inte vara särskilt äventyrligt från samhällsekonomisk balanssynpunkt.

Mest med anledning av herr Olssons i Stockholm uttalande har jag velat understryka att moderata samlingspartiets förslag, som i olika former och med olika formuleringar nu har kommit tillbaka ända sedan våren 1964 och delvis blivit bifallet, i första hand syftar till att snabbare än som nu sker förbättra pensionerna för de sämst ställda av våra folkpensionärer. Därefter syftar det till att lätta trycket på statsbudgeten, som har svårt att bära några ökade utgifter just nu, och i stället flytta över en del av det trycket på ett system som har lättare än kanske något annat ekonomiskt system i samhället för närvarande att bära ökade anspråk, nämligen ATP-systemet – icke fonderna utan de varje år inflytande avgifterna.

Vi har, som jag inledningsvis sade, för att inte låsa någon i prestigesympunkter som skulle kunna fördröja en utbyggd och enligt min mening nödvändig form uttryckt oss hovsamt. Vi har alltså inte som vänsterpartiet kommunisterna den här gången angivit någon procentsats varmed vi anser att pensionstillskotten bör höjas, utan vi har begärt att Kungl. Maj:t – regeringen – snabbt skall framlägga ett förslag till långsiktigt program för förbättring av folkpensionen och att i det förslaget skall ingå en snabbare uppbyggnad av pensionstillskottet och att denna snabbare utbyggnad liksom hela pensionstillskottet skall finansieras med ATP-medel.

Med denna skrivning har alltså moderata samlingspartiet velat bolla över frågan till regeringen och göra det möjligt för den att utan att låsa sig i polemiska situationer fördomsfritt titta på saken och snabbt återkomma med ett förslag. Det är den tanken som ligger under såväl motionerna från moderata samlingspartiet som reservationen nr 2 till socialförsäkringsutskottets betänkande.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Herr Carlshamre säger att moderatreservationen är hovsam, och det är den sannerligen om man syftar till att ge några reella förbättringar till dagens folkpensionärer. Om man däremot tänker på AP-fonderna och deras storlek och utveckling är den inte särskilt hovsam.

Herr Carlshamre tycker att vänsterpartiet kommunisternas förslag är en gåta. Men vad som är en gåta är, hur man i ena sammanhanget kan föreslå att ATP-avgiften för arbetsgivarna skall sänkas och i nästa sammanhang begära att ATP-avgiften eller AP-fonderna – vilket man nu vill – skall finansiera pensionstillskotten. Det är i och för sig inget fel, tycker jag – om ATP-avgiften skall finansiera pensionstillskotten – om man i samma sammanhang föreslår en ökning av avgiftens storlek.

Herr Carlshamre betonar alltså hur hovsam moderatreservationen är och nämner att man i den också talar om en reell förbättring för folkpensionärerna. Det finns två meningar i reservationen där man talar om reella förbättringar för dagens folkpensionärer - och de meningarna kunde för resten mycket väl ha blivit en mening om det hade skrivits på ett annat sätt. Men det står att man skall förbättra folkpensionsförmånerna "så långt det är möjligt". Säg, herr Carlshamre, det parti eller den sammanslutning som är emot den satsen! Den är verkligen hovsamt hållen: man skall förbättra "så långt det är möjligt". Vad som är möjligt i moderata samlingspartiets mening är kanske en gåta.

Jag noterar också att herr Carlshamre gärna vill knyta an till vänsterpartiet kommunisterna och det förslag som vi har lagt fram, nämligen att den utökade förbättringen, utöver den plan som är fastställd, skall tas via AP-fonderna. Jag vill dementera – och det kan i och för sig också gälla herr Fredriksson – att vi skulle ha någon som helt samhörighet med moderata samlingspartiet i det här sammanhanget. Vi tycker att med det statsfinansiella läge som råder skulle man kunna ekonomisera den fjärde procenten via AP-fonderna, men samtidigt har vi varit emot att man skall sänka avgiften i procent räknat, vilket har beslutats under höstriktsdagen.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Moderaten herr Carlshamre uttryckte sig mycket moderat, och jag skall därför inte förlänga debatten mycket. Men när herr Carlshamre slog fast att medlen i AP-fonderna är avsedda att trygga pensionerna vill jag göra det tillägget att de är avsedda att trygga tilläggspensionerna. Jag tycker inte att man skall blanda in finansieringen av folkpensionerna i det sammanhanget. Jag håller fortfarande fast vid att folkpensionerna också i fortsättningen bör finansieras på samma sätt som hittills.

Den ekonomiska neutralitet som herr Carlshamre talade om gäller i varje fall bara så länge man inte föreslår ökade förmåner för folkpensionärerna. När man i reservationen från moderaterna föreslår en plan för förstärkning av pensionstillskotten, får man givetvis räkna med ökade kostnader. Skall man ta även de pengarna ur fonderna måste det innebära en försvagning. Jag skulle ha hyst större respekt för förslaget, om man samtidigt hade åtminstone antytt att dessa ökade kostnader borde

finansieras av skattemedel. Jag håller fortfarande fast vid att om man inte har råd att finansiera tillskotten genom allmänna medel och avgifter, så skall man inte ta pengar som är avsedda för andra ändamål. Det är nämligen löntagarnas pengar, och dessa pengar kommer minsann att behövas ändå.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Till herr Olsson i Stockholm och i någon mån till herr Fredriksson vill jag bara säga att det står uttryckligen i moderata samlingspartiets partimotion att frågan om pensionstillskottens storlek och finansiering kan ses i samband med bl. a. det framtida uttaget av ATP-avgifter. Jag tycker det är så självklart att det knappast behöver särskilt understrykas att avvägningen av avgifternas storlek naturligtvis måste bli beroende på vilka anspråk man ställer på dessa avgifter och vad de skall räcka till. Men den frågan är inte aktuell just nu.

Om herr Olsson i Stockholm börjar räkna meningar i en reservations-text -- hur många som handlar om det ena och om det andra -- är det mycket enkelt, herr Olsson. Ett önskemål om förbättringar för de sämst ställda folkpensionärerna kan uttryckas väldigt kort och enkelt. Det är som en framträdande ledamot av denna kammare brukar uttrycka sig ibland en fråga om politisk vilja. För att uttrycka en sådan krävs inte alltid så många ord. Däremot är finansieringssystemen mycket komplicerade och kan stundom behöva en något utförligare presentation. Jag vill efter att ha lyssnat på herr Olsson beklaga att den presentationen inte gjordes något utförligare, för herr Olsson har uppenbarligen icke fattat ett ord av de många meningar som ändå står i reservationen.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Fattningsförmåga tror jag inte att vi skall diskutera på det sätt som herr Carlshamre gör. Jag har lyckats lära mig att det vanligtvis inte är fråga om skillnad i fattningsförmåga utan skillnad i uppfattning.

Detta med pensionstillskotten och en förbättring av folkpensionärernas situation är en temporär lösning tills ATP-systemet är utbyggt. Då är det klart att det är märkligt att man kräver en långsiktig plan för att höja standarden för folkpensionärerna. Hur pass långsiktig skall den vara, och vad önskar man med den planen?

När herr Carlshamre apostroferar en känd politiker och säger att det handlar om politisk vilja, må man väl konstatera att om man vill höja standarden för folkpensionärerna och förbättra pensionstillskotten finns det bara vpk-reservationen, jag skulle vilja säga som vanligt, för den innebär konkret en förbättring i kronor och procent räknat för dagens folkpensionärer. Av någon anledning väljer moderata samlingspartiet att säga att man vill ha en förbättring, men man vill inte vara med om ett konkret förslag, utan man kräver en långsiktig plan, vad det nu kan innebära med tanke på att detta ändå är en temporär lösning tills ATP-systemet kommit i full funktion.

Mom. A

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 3 mom. A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	282
Nej	—	16
Avstår	—	1

Herr Komstedt (m) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Mom. B

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Ringaby och Björck i Nässjö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 3 mom. B röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Ringaby och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	264
Nej	—	35
Avstår	—	1

Mom. C

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Olsson i Stockholm och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 3 mom. D röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	282
Nej	—	15
Avstår	—	1

Punkterna 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 21 Föredrogs

kulturutskottets betänkande nr 8 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till internationellt-kulturellt samarbete och

jordbruksutskottets betänkande nr 4 i anledning av motioner angående skogsbrukspolitiken.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 22 Vissa jaktfrågor

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 5 i anledning av motioner rörande vissa jaktfrågor.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:511 av herr Wikner m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen beslutade att uttala sig för att ett årligt anslag ur jaktvårdsfonden på 200 000 kronor tillerkändes Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare,
1973:792 av herr Stadling (s) samt
1973:1441 av herr Wikner (s).

Utskottet hemställde
att riksdagen lämnade
1. motionen 1973:511,
2. motionen 1973:792 samt
3. motionen 1973:1441
utan åtgärd.

Reservation hade beträffande frågan om bidrag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare avgivits av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:511 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts angående årligt anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag skall i denna fråga fatta mig utomordentligt kort.

Jag konstaterar att det är positivt att Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare också deltar i och bedriver upplysningsverksamhet i jakt- och villtvårdsfrågor på sina möten och sammankomster. Som intresserad av de här frågorna noterar jag den upplysningen i motionen som betydelsefull.

Men nu är det väl ändå litet märkligt att herr Wikner just i år har tagit upp såväl frågan om anslag till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare som huvudmannaskapet för jaktvårdskonsulenterna, eftersom vi i år från jaktmarksutredningen har att förvänta förslag i flera väsentliga jaktfrågor. Av det skälet finns det heller ingen anledning för mig att här argumentera för vare sig den ena eller den andra uppfattningen. Den debatten kan och bör vi spara till dess vi har läst jaktmarksutredningens betänkande och även fått en proposition i ärendet. Såvitt jag förstår inger det materialet möjligheter för oss att angripa just jaktfrågorna från nya infallsvinklar, som kanske kan göra den debatten ännu mera intressant och stimulerande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Den fråga som vi nu behandlar är ju välkänd för de flesta av kammarens ledmöter och har behandlats här i riksdagen under många år. Varför återkommer då denna fråga varje år? Jag skall faktiskt försöka förklara den saken.

Vi som tillhör Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare anser att vi är orättvist behandlade i förhållande till de jägare som är anslutna till Svenska jägareförbundet.

Jag vill börja med att tala om att de pengar vårt förbund begär redan finns. Anslaget berör således inte budgeten. Alla jägare, oavsett vilket förbund de tillhör, betalar in jaktvårdsavgifter, som går till jaktvårdsfonden. Avgifterna uppgår till ca 8 miljoner kronor per år. Då denna fond bildas genom avgifter från Svenska jägareförbundets och Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägares medlemmar, borde båda förbunden få anslag för sin verksamhet ur jaktvårdsfonden. Det anser jag är helt logiskt.

Vi bor i ett demokratiskt land, där vi myntat parollen Jämlikhet och rättvisa. Den borde också gälla vid den här frågans behandling. Båda förbundens huvudsyfte är att bedriva och verka för god jakt- och viltvård. Förbunden bedriver var för sig teoretisk och praktisk kursverksamhet i jaktfrågor av olika slag och vill fostra jägarna till goda jakt- och viltvårdare. Någon större skillnad i förbundens verksamhet finns inte. Det är när det gäller formerna för jaktens utövande som åsikterna går isär. Svenska jägareförbundet erhåller anslag ur jaktvårdsfonden, och Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare får inget anslag. Jag måste fråga: Anser riksdagens ledamöter att detta är rättvist?

Jag är medveten om att utskottets talesman kommer med den gamla argumenteringen att det 1938 och 1951 har uppdragits till Svenska jägareförbundet att sköta jakten i vårt land. Jag vill omnämna att det har uppdragits åt naturvårdsverket att nu vara huvudman för jakten. De tjänster som Svenska jägareförbundet gör får förbundet anslag till. De tjänster som vårt förbund gör får vi inga pengar till.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägares medlemmar utför ett enormt ideellt arbete för jaktens främjande, vilket borde stimuleras. Till det jag tidigare nämnt arbetar även förbundet för att man inte skall ta jakträkten ifrån de små markägarna och dem som saknar jaktmark. Vi arbetar för att jägarna skall få arrendera jaktmarker till hyggliga priser, och vi är motståndare till ockerpriser.

Vi beslutar i riksdagen om reformer av olika slag för att få bort orättvisorna i samhället. På en del områden har det kunnat ske i samförstånd med de övriga politiska partierna och på andra har det uppstått strid. Den fråga vi nu diskuterar är en fråga som skär rätt igenom partierna och som kan lösas i samförstånd. Därför hoppas jag att det nu är sista gången vi diskuterar det här anslaget, och jag vädjar till riksdagens ledamöter att alla, oavsett partifärg, stödjer min motion. Om Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare finge detta anslag, tror jag också det skulle bli ett bättre samarbete mellan de två förbunden.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare har uppmärksamats av olika myndigheter, och i likhet med Svenska jägareförbundet får vårt förbund fungera som remissorgan i jaktfrågor. Myndigheterna vill genom detta få en mera allsidig belysning av frågor som gäller jakten. Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare lägger ned mycket arbete på dessa remissvar, och för detta erhåller förbundet ingen ersättning. Jag vet också att en del länsstyrelser har inkallat länsavdelningarnas styrelse för vårt förbund för att få synpunkter på jaktvårdsfrågor. Myndigheterna utnyttjar således båda förbunden när det gäller olika jaktfrågor, men då anslaget skall delas ut är det endast Svenska jägareförbundet som kommer i fråga. Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare får arbeta ideellt i samma verksamhet. Jag måste upprepa den fråga som jag ställt tidigare: Anser ni som ledamöter av riksdagen att detta är rättvist när vi får fungera som remissorgan och i tid och otid får uttala oss i jaktfrågor även hos länsstyrelser och i departementet?

Jag vill sedan omnämna att det finns pengar fonderade i jaktvårdsfonden, varför det anslag vårt förbund begär inte med ett enda öre inkräktar på det anslag som Svenska jägareförbundet erhåller.

Det finns de som hänger upp sig på att vi har två jägarförbund. Ja, vi bor faktiskt i ett demokratiskt land, och då tycker jag att varje jägare skall ha en självklar rätt att välja den jägarorganisation han själv vill tillhöra. De jägare som tillhör vårt förbund anser att de får sina intressen bättre tillgodosedda inom det förbundet.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare har i likhet med Svenska jägareförbundet en egen tidning, Jakt och Jägare – Kring Lägerelden. Det jägarförbund jag tillhör vill framför allt organisera jägarna i en opolitisk organisation. Förbundet eftersträvar större rättvisa i jakträttsliga hänseenden, och vi vill främja en demokratisk utveckling på jaktens område. Vi vill att bolagens och kronans marker, som tillsammans utgör en stor del av landets skogsmarksareal, i större utsträckning än nu öppnas för dem som inte har mark och även för småbrukare och jordbruksarrendatorer. Vi vill främja humana jaktmetoder och förmå jägarna att ha förståelse och ansvar för viltet och naturvärden.

Utskottet anför att jaktmarksutredningen, om den så finner lämpligt, skall framlägga förslag i fråga om administrationen på jaktens område. Utskottet säger vidare att utredningen prövar spörsmål om jaktvårdsfonden. Jag trodde också att det förhöll sig på det sättet, men efter ett sammanträde med några personer, där vi diskuterade detta, har jag funnit att så inte är fallet; denna fråga kommer icke att behandlas av jaktmarksutredningen. Jag har senast i dag fått bekräftat av en av ledamöterna i jaktmarksutredningen att denna fråga icke kommer att tas upp. Således är utgångspunkten för jordbruksutskottets skrivning i detta avseende felaktig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Kravet i motionen 1973:1441 att jaktvårdskonsulenterna bör vara anställda hos länsstyrelsen anser jag vara helt riktigt. Den fråga som jag tagit upp i denna motion är helt ny. Utskottet hemställer att motionen inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd; utskottet vill invänta jaktmarksutredningens förslag. För dagen får jag nöja mig med utskottets skrivning i denna fråga.

Herr Andersson i Ljung tycker att det är märkligt att vi nu tar upp dessa frågor, eftersom de kommer att behandlas av jaktmarksutredningen. Det förslag som jag yrkar bifall till kommer inte att beröras av jaktmarksutredningen. Jag tycker att det är mer märkligt att herr Andersson inte tar reda på det, innan han går upp i denna talarstol och förvränger fakta.

Herr ANDERSSON i Ljung (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wikner är en glad debattman. Det framgår av att hans avslutning var sådan att den lockade till diskussion. Jag skall dock inte göra honom den glädjen men vill korrigera honom på någon punkt.

Herr Wikner talade t. ex. om att Jägarnas riksförbund använts såsom remissinstans och framhåller att detta borde vara ett fullgott skäl för att ge dem anslag. Jag talar inte om anslag eller inte, för den frågan kommer vi till i annat sammanhang. Men, herr Wikner, i de fall jag känner till har Jägarnas riksförbund bett att få vara remissinstans. Andra fall känner jag inte till. Det är möjligt att förbundet varit anlitat såsom remissorgan, men

de fall, då förbundet bett att få vara remissorgan, kan i varje fall inte återopas i denna diskussion, herr Wikner.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan hända att herr Andersson i Ljung fått den upplysningen. Men jag vet att åtminstone länsstyrelsen i Jämtlands län har kallat Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägares länsavdelning till sig. Det är inte alls länge sedan representanter för vårt förbund var här i riksdagshuset och diskuterade vissa jaktfrågor med jordbruksdepartementet. Jag tror inte att förbundet springer och ber om att få delta såsom remissorgan, utan jag tror mera att myndigheterna vill inhämta synpunkter även från det andra förbundet. Det är inte märkligt, utan jag tycker det är rent logiskt att göra så.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Jag delar helt den uppfattningen att vi i är gärna kunde ha avstått från en debatt i denna fråga, inte minst med anledning av att hela detta problemkomplex är föremål för utredning och vi troligen under innevarande år kommer att få besked om hur utredningen anser att jaktvårdsarbetets ledning i vårt land bör organiseras. Då finns det möjlighet att t. ex. ta upp förslaget om att Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare skall ha ansvaret för ledningen av jaktvårdsarbetet. För mig spelar det egentligen ingen roll vad den organisationen heter.

Det väsentliga är att ledningen av jaktvårdsarbetet bedrivs på ett riktigt och rimligt sätt. Väsentligt är också att man inte delar upp det arbetet på flera olika organisationer. Det skulle inte leda vare sig till att viltbrådets antal blir rikare eller till att jaktmarkerna blir större. Jaktmarkernas storlek är helt beroende av den situation vi har i dag.

Ett jaktvårdsarbete är givetvis nödvändigt, men det är egentligen inte den frågan vi diskuterar, utan ledningen av jaktvårdsarbetet. Riksdagen har beslutat att ledningen till dess nytt beslut fattats skall ligga i händerna på Svenska jägareförbundet.

Att jag ändå ger mig upp i debatten beror framför allt på att det faktiskt hos många – även hos ledamöter av denna riksdag – tycks råda uppfattningen att det är fråga om någon sorts misshandel av en mindre organisation, som inte får anslag av de medel som tillförs jaktvårdsfonden. Det är emellertid inte fråga om detta, eftersom den typ av arbete som Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare utför också utförs av Svenska jägareförbundet och dess underorganisationer utan några som helst anslag.

Jag hänvisar helt kort till den ekonomiska redovisningen från Jägareförbundet, varav framgår att anslagen är fördelade i huvudsak på följande sätt: konsulentverksamhet 2,7 miljoner kronor, viltbiologisk forskning 640 000 kronor och kostnader för jaktkortsstatistiken 192 000 kronor. Det som dessa kostnader läggs ner på kan varje jägare eller jägarorganisation ha samma nytta av, om de vill utnyttja t. ex. konsulenterna eller den viltbiologiska forskningens resultat. Det krävs inte att man tillhör en viss organisation för att få del av detta, utan det gäller ändamål som samhället har ansett det vara angeläget och nödvändigt att satsa pengar på.

Det är klart att man får en del pengar för förbundets administration – det är 600 000 kronor – men man satsar av egna medel ca 280 000 kronor för administrationen. Man satsar vidare på tidningen. Herr Wikner tog upp den frågan, men förbundet har inte ett enda öre i anslag för tidningen, utan det satsar ca 2 miljoner av egna medel för sin tidning. Likadant är det när det gäller upplysningsverksamheten: man har ett litet anslag, men det väsentliga beloppet satsas också i det fallet av egna medel.

Med andra ord: Ca 2,5 miljoner kronor satsar förbundet av egna medel för den verksamhet som kan jämföras med den verksamhet som Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare utför. Här är det inte fråga om någon mannämån, utan riksdagen har beslutat att i Svenska jägareförbundet lägga ledningen av jaktvårdsarbetet, och så länge det beslutet ligger fast, så länge är det inte rimligt att man skall börja dela på anslagen, vilket skulle kunna leda till att vi fick flera olika jägarorganisationer. Vi kunde därigenom få en organisationsform som t. ex. kunde jämföras med den vi har på studiesidan. Det är inte rimligt att på ett område som detta frammana och stimulera en sådan organisationsform.

Vilken organisation som skall leda det här arbetet är en fråga som vi får ta upp till meningsfull debatt när utredningen har framlagt sitt förslag. Enligt herr Wikner skulle utredningen inte syssla med detta, men det är alldeles fel. Det är givet att utredningen inte kommer att yttra sig över om Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare skall ha 200 000 kronor i anslag eller inte – sådana frågor ger man sig inte in på, eftersom de inte ingår i utredningens uppgift – men man kommer att framlägga ett förslag om organisationen av jaktvårdsarbetet; det har i alla fall de utredningsledamöter som jag har talat med verifierat.

Sedan vill jag bara till herr Wikner säga att uppgiften att fostra människorna till goda jägare också är någonting som ligger helt vid sidan om detta uppdrag. Det kan man göra i vilken organisation som helst, och för en sådan verksamhet skall vi inte betala statliga medel. Vidare gör herr Wikner stor sak av att Jägarnas riksförbund lämnar remissvar i olika ärenden men ändå inte får några anslag för det. Bästa herr Wikner, jag sitter med i andra organisationer som är belastade med remissvar varenda dag, men aldrig har jag hört talas om att de får betalt för att lämna remissvar. Det är för mig någonting helt främmande att dra in en sådan sak i bilden.

Till sist vill jag säga att landets jägare har funnit det rimligt och riktigt med en anslutning till Svenska jägareförbundet. Helt nyligen gjordes en drive för att värva medlemmar, vilken gav 23 000 eller ungefär dubbla medlemsantalet som Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare har. Detta är en sak som ligger vid sidan om och som man gör av eget intresse och av egna medel.

Herr talman! Jag yrkar bifall till jordbruksutskottets hemställan i dess betänkande nr 5.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Holmgården tyckte att denna debatt var onödig. Men varför gick han då upp i talarstolen? Han hade ju kunnat

stanna i bänken och bara yrkat bifall till utskottets förslag. Det hade varit mycket enkelt. Men ändå hade han så mycket att säga från denna talarstol – onödigt mycket, tycker jag.

Han fortsatte sedan med historieskrivning. Det brukar inte jag göra, utan jag brukar alltid se framåt. Herr Johansson talar om att Svenska jägareförbundet fått bemyndigande att sköta jakten i riket. Det fick förbundet första gången 1938 och sedan 1951. Hur skulle vårt land ha sett ut, om vi hade byggt på så gamla förslag? Vi har fått lov att förändra oss, och det vill jag att vi skall göra även i denna fråga. Vi skall låta dem som verkligen sysslar med jakt få tillhöra vilket jägarförbund de vill, men för sina tjänster – vare sig det nu gäller remissyttranden eller något annat – skall de åtminstone stimuleras i det arbete de utför.

Efter herr Johanssons i Holmgården inlägg här fann jag att Svenska jägareförbundet inte gjorde någonting som de får anslag till, de har kostat på så gott som allt själva. Vartill använder ni de ca 6 miljoner kronor som ni får i anslag? Tala då om vart de pengarna går? Det skulle vara intressant att få veta det.

Herr Johansson talar sedan om jaktvårdskonsulenterna. Det är riktigt att de är kunniga och att de utför ett gott arbete, men de driver också en propaganda mot vårt jägarförbund, som jag tycker är osmaklig. De får således pengar från våra medlemmar till att utöva en sådan propaganda. Det kan inte vara riktigt att det får gå till på det viset. Har vi jaktvårdskonsulenter, bör de lyda under och vara avlönade av länsstyrelsen, så att båda jaktvårdsförbunden kan utnyttja dem.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wikner säger att vi måste förnya oss och inte tala om sådant som hände 1951. Det är just vad jag har sagt. Det kommer ett utredningsförslag, och detta måste väl – som jag hoppas – komma att innebära en förnyelse. Om denna förnyelse sedan innebär ett bifall till herr Wikners förslag eller inte lämnar vi därhän.

Därefter måste jag ta upp det angrepp som riktades mot konsulenterna. Tyvärr har Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare inte intresserat sig för att använda den kapacitet som konsulterna besitter. Tvärtom har Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare på många håll – åtminstone i mitt eget län – satt i gång en hejdlös kritik direkt mot konsulenterna som person. Då måste väl det vara rimligt att också få bemöta denna kritik.

Herr Wikner påstår att jag inte har sagt vad vi använder pengarna till. Jag har sagt att den största delen av pengarna från jaktvårdsfonden, närmare 3 miljoner kronor, används till konsulentverksamheten. Till den viltbiologiska forskningen går närmare 700 000 kronor och till kostnaderna i samband med jaktkorterna, som inte bara rör förbundets medlemmar utan alla jägare, går närmare 200 000 kronor.

I mitt förra anförande sade jag också att med allt arbete med ledningen av jaktvården i länet följer en viss administration som kostar 627 000 kronor. Upplysningen kostar 111 000 kronor. Det är dit pengarna har gått, och nu hoppas jag verkligen att herr Wikner vet det.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju bra att jag fick den upplysningen. Om jag inte hade fått den hade det kanske funnits ännu mera pengar till vårt jägarförbund.

Men det är inte detta vi resonerar om och inte heller om jaktvårds-konsulenterna. Jag anser att de är kunniga på alla områden och gör ett bra jobb. Det är också därför jag i den andra motionen tar upp frågan om att de skall höra under länsstyrelsen så att även vi – det skriver jag om i motionen – kan få utnyttja deras kunnande på jaktens område. Den möjligheten har vi faktiskt inte i den utsträckning vi skulle önska. Det är det saken gäller. Även andra viktiga saker kommer jag att ta upp i en kommande motion vid ett senare tillfälle – om jag är kvar i kammaren då.

Det är alltså anslaget vi diskuterar, och framför allt där anser vi oss orättvist behandlade. Det tror jag alla här i kammaren håller med oss om, fast de kanske har intagit sina positioner mot oss genom den ovederhäftiga kritik som många gånger har riktats mot vårt förbund från Svenska jägareförbundet. Jag anser att vi i den här frågan lika väl som i alla andra frågor skall föra en seriös debatt. Vi skall inte säga som en talare sade förra gången frågan diskuterades – det var herr Andersson i Ljung som poängterade detta – att han fått veta av en ledamot att när den här debatten börjar i riksdagen, blev han så illa berörd att han gick och stängde in sig i ett rum. Det tycker jag är att gå litet för långt. Frågan berör i alla fall 265 000 jägare, och räknar man med deras familjer blir siffran tredubblad. Jag tycker inte man skall föra en debatt som den herr Andersson i Ljung förde förra gången.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Svenska jägareförbundet känner sig inte illa behandlat därför att man av egna medel får satsa 2,5 miljoner kronor för sin verksamhet. Det är ju dess uppgift. Därtill kommer mer än 1 miljon kronor som de lokala organisationerna satsar. Inte har vi anledning att känna oss illa behandlade för den sakens skull.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Wikner anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr NISSER (m):

Herr talman! Jag reagerar litet grand när man ganska ofta från Jägarnas riksförbund får höra – det står också att läsa i reservationen av herr Takman – att Jägarnas riksförbund är de smås förbund, alltså huvudsakligen består av ägare till mindre fastigheter och av medlemmar, med liten eller ingen mark alls. I motsats härtill skulle Svenska jägareförbundet vara ett förbund lett av storgodsägare, bolag, grevar och baroner. Detta är ingalunda med verkligheten överensstämmande, tvärtom. Svenska jägareförbundets medlemmar är, sett ur demokratisk synvinkel, ett tvärsnitt av hela svenska samhällets manliga befolkning. Förbundets medlemmar består till 99,9 procent av vad man helt enkelt kallar vanligt folk. Bara det att i Svenska jägareförbundet finns över

90 000 delägare i 1 480 jaktvårdsområden med över 6 miljoner hektar mark säger i och för sig att det här inte kan vara fråga om någon rikemansklubb.

För att belysa demokratin i denna verkligt stora folkrörelse ber jag att få andraga Värmlands län som ett typiskt medellän i detta avscende. Dess jaktvårdsförbund består av 25 000 direktanslutna medlemmar. Av dessa är 15 850 fastighetsägare i 280 lokala organisationer. Fastighetsbeståndet har den typiskt svenska sammansättningen, med en stor majoritet av s. k. mindre och medelstora gårdar. Tittar man litet närmare på vilka yrken medlemmarna har, skall man finna att Jägareförbundet, eller i detta fall Värmlands jaktvårdsförbund, verkligen som jag sagt förut är en folkrörelse. Tar man som ett stickprov exempelvis Årjängsdistriktet i västra Värmland så finner man att i några lokalorganisationers styrelse sitter bl. a. en åkeriägare, en slöjdlärare, mekaniker, hemmansägare, skogsförmän, skogsarbetare, en kylmontör, ännu en åkeriägare, skogshuggare, linjearbetare, en TV-tekniker, en kommunalingenjör – han får väl i det här fallet kallas för "höjdare" – reparatörer, skogsapterare, tjänstemän, en sågverksjobbare etc. Kan man få ett bättre genomsnitt av samhället i dessa trakter?

Slutligen, herr talman, vore det kanske också skäl att framhålla det faktum att Jägarnas riksförbund ett flertal gånger erbjudits att bli medlemmar i Svenska jägareförbundet och anslutas till de olika länsjaktvårdsförbunden och inom dessa föra sin talan och agera därefter.

Man frågar sig onekligen vad Jägarnas riksförbund skall göra med sina begärda 200 000 kronor utöver vad Svenska jägareförbundet använder sina medel till. Skall de 200 000 kronorna delvis gå till Jägarnas riksförbunds tidning, måste man fråga sig.

I det sammanhanget vill jag, som också har berörts förut, nämna att Svenska jägareförbundets tidning, Svensk Jakt, helt bekostas av medlemsavgifter. Till denna tidning går inga allmänna medel. I stort torde ovedersägligen de medel som anslås till jakt – och då särskilt till viltvårdens fromma – komma till den bästa och effektivaste användningen i Svenska jägareförbundets regi.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Det som den senaste talaren, herr Nisser, nämnde har ingenting med anslaget att göra. Frågan, om den eller den tillhör Svenska jägareförbundet, har jag aldrig tagit upp här, utan det är anslaget vi vill ha. Det är pengar vi vill ha för vår verksamhet. Sedan spelar det ingen roll om det är husmödrar eller andra som tillhör jägarförbunden.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Den här frågan har ju, som tidigare har påpekats, debatterats under flera år, och det är förmodligen svårt att komma med några nya argument som är av direkt avgörande betydelse för hur ledamöterna skall ta ställning i dag. Men jag hoppas ändå att frågan skall få ett positivt avgörande, dvs. ett avgörande som innebär bifall till motionen 511.

Alla jägare betalar ju en avgift till jaktvårdsfonden. Sedan har landes jägare valt att organisera sig på olika sätt. Det är ju en fråga om organisationsfrihet, som bör ligga i allas intresse även i detta sammanhang, man värnar ju så ömt om organisationsfriheten i andra sammanhang så det måste väl gälla också nu.

Min förhoppning är att landets alla jägare också kan erhålla stöd från jaktvårdsfonden — även jägare tillhörande Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare är ändock en nära nog landsomfattande organisation och bör redan av den anledningen inte vara diskvalificerad för bidrag ur jaktvårdsfonden.

Utskottet har i år avstyrkt motionen med en mycket kort motivering. Men låt mig tolka denna positivt och hoppas att även om inte motionärerna skulle vinna riksdagens bifall med sitt krav i år frågan ändock faller framåt och förslag snart föreläggs riksdagen, vilka möjliggör annan administration av jaktfrågorna, helst på så sätt att bidrag kan lämnas även till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare. Detta förbund bedriver ju en mycket värdefull verksamhet, inte minst genom kurser bland medlemmarna, till nytta för jakt- och viltvården. I rättvisans och jämlikhetens namn bör bidrag lämnas ur jaktvårdsfonden även till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare.

Herr Johansson i Holmgården säger att riksdagen har överlämnat organisationen av jaktvårdsarbetet till Svenska jägareförbundet och att det skall förbli på det sättet tills riksdagen bestämmer annorlunda. Ja, men i dag kan vi ändra på detta beslut — om inte organisatoriskt så dock då det gäller anslagsfrågan — och föreskriva att också andra organisationer, som kanske inte får delta i organisationen av fonden ändå kan få bidrag för att bedriva ett arbete, som är till gagn för vilt- och jaktvården i vårt land.

Jag hoppas att riksdagen i dag en gång för alla knäcker denna principfråga och beviljar ett bidrag till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen, vilket också innebär att jag yrkar bifall till motionen 511.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten i någon större utsträckning. Låt mig bara helt instämma i herr Johanssons i Holmgården förslag, som helt sammanfaller med utskottets hemställan. Vi har ju med hänsyn till jaktmarksutredningens arbete varit helt ense i utskottet om att motionerna inte skulle föranleda någon åtgärd. Nu har visserligen herr Wikner åberopat att utredningen bara kommer att ta upp vissa speciella frågor. Ja, man vet väl inte vad utredningen kommer att ta upp. Den pågår ju ännu och har inte lämnat något förslag. Skulle det vara så att den inte tar upp dessa frågor, har man ju tillfälle att återkomma när utredningens förslag skall behandlas.

Herr Wikner skjuter vidare litet över målet när han säger, att Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare inte får anslag ur jaktvårdsfonden, eftersom det till detta förbund liksom till andra intressenter inom

jaktområdet kan utgå medel till konkreta projekt, såsom till älgskyttebanor och liknande ändamål. Till detta kan det således anslås pengar från jaktvårdsfonden.

Jag ber än en gång, herr talman, att få yrka bifall till herr Johanssons i Holmgården förslag, som sammanfaller med utskottets förslag.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Inte heller jag vill förlänga debatten, men jag vill säga att man blir villrådig när man först får höra att detta spörsmål kommer att tas upp av jaktmarksutredningen, som herr Mossberger säger, och sedan vänder sig till jaktmarksutredningens talesmän och får beskedet att utredningens arbete inte berör denna fråga. Det är därför jag måste yrka bifall till min motion, vilkens yrkande sammanfaller med reservationens.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Låt mig bara rätta en liten felsägning. Jag sade att vi var helt eniga i utskottet, men herr Takman har avgivit en reservation som nu också herr Wikner ställer sig bakom. Vi var alltså inte helt eniga i utskottet.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Här har flera gånger under debatten åberopats jaktmarksutredningen och vad den sysslar med. Eftersom jag tillhör den utredningen kanske jag bör tala om att vi inte direkt sysslar med just det här anslaget. Däremot sysslar vi i utredningen med jaktens organisation här i landet, och på det sättet kommer denna anslagsfråga ändå upp så småningom, ty anslaget har ju med själva organisationen att göra. Vi får alltså tillfälle att diskutera den här frågan.

Låt mig sedan bara säga som en röstförklaring att jag väl personligen inte haft något särskilt emot att Jägarnas riksförbund skulle få pengar ur jaktvårdsfonden, men som reservationen nu är skriven — det slås fast att det skall vara två organisationer — har jag svårt att rösta på den. Jag tror att de flesta instämmer med mig om att det bör vara en organisation på det här området. Därför kan i varje fall inte jag rösta på reservationen.

Vidare vill herr Wikner att konsulenterna skall vara anställda hos länsstyrelserna. Alla jag talat med har varit ense med mig, när vi fått resonera igenom problemet, att det skulle vara utomordentligt olyckligt att knyta jaktvårdskonsulenterna till länsstyrelserna, eftersom länsstyrelserna är statliga organ. Man skulle alltså kunna riskera en statlig styrning av jakten, och det vill ingen jägare ha, inte heller medlemmarna i herr Wikners förbund, när man fått prata med dem om saken. Det kan jag försäkra herr Wikner.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Takman.

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

*Förbud mot
utsläpp av olja från
fartyg i Östersjön*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 190
Nej — 64
Avstår — 39

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 23 Förbud mot utsläpp av olja från fartyg i Östersjön

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 7 i anledning av motion om förbud mot utsläpp av olja från fartyg i Östersjön.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! För många av kammarens ledamöter kan det ur två synpunkter tyckas onödigt att jag går upp i det här ärendet. För det första föreligger det ett enhälligt utskottsbetänkande, och jag kommer inte att göra något annat yrkande än om bifall till betänkandet. För det andra kan det synas onödigt av en annan anledning, nämligen att jag så sent som i går deltog i en interpellationsdebatt — som ett tiotal av kammarens ledamöter bevisade — om en liknande fråga. Fru Thorsson var interpellant och kommunikationsministern svarade.

Men mitt anförande kan också motiveras ur två synpunkter: dels medger inte kammarens arbetsformer att jag återoppar mitt gårdagsanförande för införande i protokollet som ett inlägg i dagens debatt, dels hade jag förberett mig på ett anförande den 29 maj — alltså i slutet av vårriksdagen — förra året, då vi behandlade ratificeringen av 1969 års konvention, som försämrade skyddet för Östersjön. Ärendet uppropades klockan halv tre på natten, och då avstod jag från att hålla mitt anförande.

Till grund för utskottets betänkande ligger en trepartimotion, underskriven av herrar Gustafsson i Stenkyrka, Nilsson i Trobro och mig. Motionens syfte är att få till stånd förbud mot utsläpp av olja från fartyg i Östersjön. Vi konstaterar att den ändring av lagstiftningen som riksdagen beslöt i maj förra året medförde en försämring och att man i propositionen och utskottsbetänkandet erkände det. Man hyste emellertid förhoppningar om att de särbestämmelser för särskilt känsliga vattenområden som skulle utarbetas också kunde gälla Östersjön. Man tog som ett exempel — tämligen misslyckat — Stora Barriärrevet utanför Australiens nordkust, men det var inte jämförbart med Östersjön. Enligt

Onsdagen den
14 mars 1973

*Förbud mot
utsläpp av olja från
fartyg i Östersjön*

en specialregel skulle Barriärrevet räknas som land och den skyddade zonen om 50 sjömil därför skulle räknas från revet i stället för från australiensiska fastlandet.

Nästa konventionsändring, alltså den som skulle kunna medföra ett skydd för Östersjön, kan komma till stånd i oktober i år vid IMCO:s konferens i London – IMCO är alltså FN-organet för sådana här frågor. Förberedelser till den konferensen skall vara avslutade sex månader i förväg, dvs. före början av april månad.

Under den allmänna motionstiden i januari framgick av tillgängliga upplysningar att i det utkast till konvention som förelåg Medelhavet, men inte Östersjön, var med som exempel på särskilt känsliga vattenområden. Därför motionerade vi, och därför hemställde vi genom våra partivänner i jordbruksutskottet om en snabb behandling, så att ärendet skulle kunna komma upp i kammaren under förberedelsestiden. Vi är tacksamma för att utskottet har tagit upp frågan så snabbt och också har forskat vidare i frågan. Enligt vad utskottet inhämtat pågår "för närvarande" en förberedande konferens i London. I ett utkast med förslag till konventionstext förutsattes också att särregler för bl. a. Östersjön skall utarbetas. Med "för närvarande" måste menas mitten av februari, eftersom betänkandet är dagtecknat den 27 februari.

I gårdagens interpellationsdebatt fick vi ytterligare upplysningar av kommunikationsministern. Han sade då att i förberedelsearbetet ingår nu Östersjön bland särskilt känsliga vattenområden. Det kanske kan bero på vår motion eller på andra påstötningar. Kommunikationsministern upplyste oss också om att man har tänkt sig ännu längre gående restriktioner beträffande Östersjön – "ej ens sådant barlastvatten, som genom anordningar ombord på fartyget har renats från olja, skall få släppas ut". Vidare upplystes det att Östersjöstaterna skall hålla ett möte i Helsingfors i maj, och då skall eventuellt ytterligare särregler som behövs för Östersjön utformas. Det tycks alltså gå framåt.

Det har emellertid försports från ganska säker källa att den skärpning av reglerna som kan bli bestämd för Östersjön kommer att sättas i förbindelse med att det finns mottagningsstationer för spillolja och att det systemet skall vara utbyggt. De här mottagningsaktionerna är ett sorgligt kapitel. Jag vet inte hur de andra Östersjöstaterna har det ordnat på det området, men i Sverige finns det lagregler från 1956 med tillämpningsföreskrifter från 1958. Enligt dem skall det finnas mottagningsanordningar i till en början sex större hamnar: Luleå, Stockholm, Norrköping, Malmö, Helsingborg och Göteborg. Därutöver har ytterligare sex hamnar, vilka vet jag inte, blivit upptagna, där det skall finnas anläggning för mottagande av oljehaltig blandning från fartyg. Dessutom skall det i 24 andra namngivna hamnar finnas anordningar av enklare slag.

Det är mer än 15 år sedan dessa regler trädde i kraft. Systemet har inte fungerat alls, det har framgått av flera frågestunder och interpellationsdebatter under årens lopp. Dels beror detta på att anordningarna i hamnarna har varit för primitiva, de har inte varit effektiva. – Här i Stockholm upplystes det för några år sedan om att anordningen utgjordes av en pråm som bogserades från kaj till kaj och ofta inte fanns där den skulle vara när man behövde den. – Dels använder sig tankbåtarna inte

av dessa anordningar. Följden har blivit 300–400 olagliga oljeutsläpp i våra farvatten per år.

Kommunikationsministern meddelade i går på förfrågan att en väntad utredning om läget för och planerandet av mottagningsanordningar nu – 15 år efter det att regler därom infördes – kan väntas inom några veckor. Men från plan till verklighet kan det ta lång tid. Det kan också ta lång tid att få en konventionsändring i oktober i år giltig. Det behövs godkännande från minst två tredjedelar av antalet i beslutet deltagande stater. Det behövs alltså minst 32 godkännanden. 1969 års ändring har hittills underskrivits av 15 stater; det fattas alltså 17 för att den konventionsändringen skall gälla.

Sverige var kvickt nog förra året att, trots våra varningar, godkänna konventionsändringen och även införa motsvarande ändring i lagreglerna om skydd mot oljeskador. Det gjorde att de s. k. skamfläckarna i södra delen av Östersjön återuppstod efter att ha varit ”förbjudna områden” under fem år, och detta till förfång för miljön och för övervakningen och beivrandet av utsläppen.

Jordbruksutskottet förutsätter en hygglig behandling av Östersjöns oljeskydd vid IMCO-konferensen, och kommunikationsministern har bekräftat vad utskottet förutsatt. Men kvar står frågan vid vilken tidpunkt de goda föresatserna kommer att förverkligas. Det finns tre stora frågetecken:

1. Är villkoret för skyddet av Östersjön att mottagningsstationer kommer till?
2. När kommer mottagningsstationer att upprättas och användas enligt 1956 års lag med tillämpningsföreskrifter?
3. När kan man beräkna att en eventuell konventionsändring i oktober i år kan träda i kraft?

Vi har alltså fortfarande 17 stater kvar från 1969 års ändring.

Den här frågan måste tydligen ständigt hållas under bevakning inte bara av departement och centrala verk utan också av riksdagen och dess ledamöter. 1973 kan bli ett viktigt årtal för skyddet av Östersjön.

Herr talman! Med ett citat från gårdagens interpellationsdebatt vill jag understryka att det är viktigt att man nu ”går från ord till gärning” i de här frågorna.

Herr talman! Jag kan med de här kommentarerna endast yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Sellgren (fp).

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Oljeutsläppen i Östersjön är naturligtvis inte enbart ett svenskt problem; det finns en hel del andra stater som är intresserade av saken. Jag tror ändå att det finns anledning att säga att den lokala svenska trafiken har rätt mycket att betyda i sammanhanget.

Eftersom jag förra året fick uppdraget tillagt i en annan utredning att också titta på den här frågan vill jag gärna uppmuntra herr Tobé med att bekräfta att det besked som lämnades av kommunikationsministern i går är riktigt. Jag kan inte ingå på några detaljer, men jag vågar påstå att

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

*Förbud mot
utsläpp av olja från
fartyg i Östersjön*

resonemanget om mottagningsstationerna i fortsättningen kommer att ligga på ett helt annat plan än vad det gör i dag. Det kanske inte är riktigt att säga att de mottagningsstationer som funnits inte varit tillräckligt effektiva. Det är nog i stället så, herr Tobé, att de sjöfarande människorna inte vill spilla tid vid de här stationerna, och det är dessutom bemängt med kostnader att lämna ifrån sig sitt barlastvatten.

Hela den här funktionen kommer med det förslag som skall läggas fram att i grunden förändras. Det kommer att bli en helt annan och bättre ordning på det här området, det kan jag försäkra. Förslaget kommer att presenteras inom en mycket nära framtid, och jag är övertygad om att det kommer att ge ett mycket bättre resultat.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag får tacka för upplysningarna; jag erinrar mig först nu att det är herr Henningsson som har hand om de här frågorna. Jag vill bara göra en kommentar. Jag sade att det inte var effektiva anordningar. De är fortfarande i de flesta fall bristfälliga, för att icke säga primitiva, trots att det gått så lång tid. Den saken är ett faktum.

Sedan är det riktigt som herr Henningsson sade – jag har också understrukt detta – att man inte använder anordningarna. Det beror på en dubbel lojalitet som befälhavarna har gentemot lagbud å ena sidan samt redare och befraktare å den andra; det är bekräftat av deras organisation. Men det finns en tredje sak som här borde fungera, och det är kontrollen och eftersynen. Vi har ju en lagstiftning om det här sedan så lång tid, men ingen har gjort någonting åt det. Knappast någon har blivit bötfälld eller straffad på annat sätt för de 300 à 400 utsläppen per år under denna långa tid. Det är klart: blir man inte efterhållen, då låter man det gå. Den saken bör också uppmärksammas.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24 Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 14 i anledning av motion om ekonomiskt stöd till rådgivningsverksamhet angående EEC-avtalets ursprungsregler.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25 Återinförande av affärstidsregleringen

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 15 i anledning av motioner om återinförande av affärstidsregleringen.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:220 av fru Olsson i Helsingborg m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen skulle besluta att affärstidsregleringen återinfördes samt att

Onsdagen den
14 mars 1973

*Återinförande av
affärstidsregleringen*

dispens för längre öppethållande i särskilda fall fick beviljas av länsstyrelsen,

1973:809 av herrar Karl Bengtsson i Varberg (fp) och Petersson i Röstlångå (fp) vari yrkats att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa att förutvarande affärstidslag återinfördes med den förändringen i dess bestämmelser att den kommunala dispensmöjligheten slopades och att butiker i stället ägde rätt till söndagsöppet fyra gånger per år efter anmälan till kommunal myndighet,

1973:1485 av herr Lundberg (s) vari hemställts att riksdagen skulle anta förslag till ny affärstidslag av den lydelse som angetts i motionen samt

1973:1500 av fru Nordlander m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för ett förbud för öppethållande på sön- och helgdagar för butiker och varuhus och hos regeringen hemställa om att erforderligt förslag till författningstext härom utarbetades, varvid borde ingå möjligheten att efter tillstyrkan från den lokala fackföreningen bevilja dispens från sådant förbud.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:220, 1973:809, 1973:1485 och 1973:1500.

Reservation hade avgivits av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp) och Gustafsson i Byske (c), fru Hambraeus (c) samt herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:220, 1973:809, 1973:1485 och 1973:1500 hos Kungl. Maj:t skulle *anhålla om förslag till ny affärstidslag med den inriktning som reservanterna angett.*

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Till det här årets riksdag har det väckts ett flertal motioner från olika partier – jag tror det är samtliga partier utom moderaterna – om något slags affärstidslag. Man avser då att det nuvarande s. k. söndagsöppethållandet i varuhus och butiker inte skulle få förekomma i fortsättningen.

Det var den 10 november 1971 som chefen för handelsdepartementet lämnade ett meddelande till riksdagen att man inte ämnade förlänga den dåvarande affärstidslagen. Det förslaget vann riksdagens majoritet, och den tidigare gällande affärstidslagen utgick således den 1 januari 1972. Vid riksdagsbehandlingen 1971 förelåg ett antal motioner med yrkanden på lagens fortbestånd i varje fall i någon form.

Vi som då, 1971, inte ville gå med på fritt fram för söndagsöppet har nu i en reservation till näringsutskottets betänkande nr 15 föreslagit att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till ny affärstidslag, där söndagsöppet skulle ges en mera begränsad omfattning.

För att följa utvecklingen efter de fria affärstidernas införande tillsatte regeringen affärstidsnämnden med uppdrag att om utvecklingen gick i ogynnsam riktning skulle det anmälas till regeringen. Omdömena hos allmänheten om de nuvarande förhållandena och systemet med söndagsöppet varierar väldigt mycket. Erfarenheterna är naturligtvis olika i olika

delar av landet och för olika yrkesgrupper. Men de som talar mest för söndagsöppet förefaller mig vara varuhusen och deras chefer och avdelningschefer. Bland de anställda har jag inte kunnat finna någon entusiasm för den nuvarande ordningen, även om meningarna är delade inom fackorganisationerna. Det här förutsåg vi 1971. Det antyddes i debatten. De mindre butikerna, som inte kan räknas till kiosker e. d., är heller inte entusiastiska för det system som vi nu har. Även det förutsåg vi i debatten 1971.

Allting tyder på att det är de stora varuhusen som expanderat mest genom denna anordning, och då kommer man fram till att det ändrade öppethållandet gynnar de stora affärshusen, medan det går ut över de mindre butikerna. Det är inte någon önskvärd utveckling. Detta har också visat sig i de uppgifter som affärstidsnämnden hittills har lämnat till allmänheten.

I det senaste pressmeddelandet, som lämnades den 22 februari 1973, anger man t. ex. att varuhusens söndagsöppethållande från november 1971 till december 1972 hade ökat från 7 procent till 29 procent. Den obekväma arbetstiden företer också enligt affärstidsnämndens uppgifter en ökning. Nu menar nämnden att det erfordras ännu längre tid och ytterligare erfarenheter för att man skall få en överblick över konsekvenserna av söndagsöppet.

Som reservant och motståndare till söndagsöppet redan 1971 anser jag för min del att de erfarenheter som vunnits under den här tiden och även de synpunkter som framförs i pressmeddelandet från affärstidsnämnden talar för att söndagsöppet är onödigt och att det kan räcka med en ordning som innebär en affärstid på sex dagar i veckan. Jag kan faktiskt instämma i vad EPA:s fackklubb, ortsklubben och Domusklubben i Hallstahammar uttalat i en skrivelse som tillställts myndigheterna och pressen och där man förklarar sig anse att söndagsöppet är omotiverat. Man säger vidare att det hela blir ett konkurrensmedel och att allt fler tvingas hålla öppet på söndagarna på grund av konkurrensen.

På längre sikt kan det således allvarligt befaras att de mindre butikerna konkurreras bort, och därigenom rycks servicen undan för många människor som har svårt att utnyttja de stora varuhusen genom att dessa ligger långt bort, kanske i städernas utkanter. Och för de handikappade är det besvärligt att handla i varuhusen på grund av den större trängseln.

Söndagsöppet har alltså blivit ett konkurrensmedel, och det förefaller som om det är innehavarna av de små butikerna som får sitta emellan. Dessa butiker sköts ju ofta av familjen, och man orkar inte hålla öppet alla vardagar, kvällar och söndagar.

I vad mån söndagsöppet påverkar priserna är naturligtvis väldigt svårt att bedöma, när prisnivån ändå ständigt har varit i rörelse. Men då man vet att söndagsöppet ökar bruttokostnaden för försäljningen och då det troligtvis inte skett någon volymökning av försäljningen i stort under den här tiden samt då butikerna inte ämnar tillskjuta pengar, så måste man säga sig att det blir en press uppåt på priserna.

I olika uttalanden har konstaterats att om en ort t. ex. hade tre varuhus när söndagsöppet genomfördes, så började ett varuhus att hålla öppet medan de två andra avstod från att hålla öppet på söndagarna. Men

så småningom kom de varuhus som inte höll öppet underfund med att omsättningen gick ner, och de fann att de var tvungna att hålla öppet på söndagarna – de ansåg sig så att säga vara tvungna att hänga med. Det kan förväntas att det blir de små butikerna som förlorar varuvolym och i det långa loppet kommer att läggas ned i större omfattning än om vi inte hade söndagsöppet. Det blir med andra ord en pådrivande kraft på strukturförändringen av handeln. Söndagsöppet är ett konkurrensymtom – det har använts så i mycket stor utsträckning – och servicen för allmänheten kommer kanske t. o. m. i andra hand.

Med den utveckling vi har i samhället – bankerna är stängda på lördagar och söndagar, järnvägsstationer stängs innan sista tåget går på kvällarna, bussturer dras in och bussen går ibland bara en dag i veckan m. m. – ställer man sig frågan om det är nödvändigt att varuhusen håller öppet och säljer en mängd småprylar under söndagarna. Det är ju inköp som gott kunde klaras av under veckans övriga dagar. Synen på vad som är verklig och nödvändig service är naturligtvis olika, men vi reserverar inte beredda att gå tillbaka till det system som fanns före 1972 – det skall villigt erkännas. Vi förordar en affärstidslag med dispensmöjligheter, men lagen skall tillämpas med restriktivitet och likformighet över hela landet, och vi anser att ett sådant dispensförfarande skall ske under medinflytande från de anställda.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge har här lämnat en historik rörande riksdagens behandling av lagen om de fria affärstiderna, och därför kan jag nu korta ner mitt anförande.

Vi som förra gången stod för reservationen har inte ändrat uppfattning i dag. De farhågor som vi då hyste har i stort sett besannats. Och vad sade vi den gången? Jo, vi förklarade att man kan räkna med en stark förskjutning av dagligvaruhandeln mot de större varuhusen och stormarknaderna. Vi sade också att de mindre affärerna inte skulle kunna hänga med i utvecklingen; de skulle inte kunna hålla öppet därför att de har för liten personal och för att kostnaderna för småföretagarna blir alltför stora. Dessutom sade vi – och det tycker jag är ganska väsentligt i detta sammanhang – att det kommer att bli en allmän strukturförändring, som inverkar inte bara på glesbygdsaffärerna utan även och framför allt på förhållandena i stadskärnorna i vad gäller etableringen av nya affärer. Detta har också besannats. Människorna har lärt sig att handla på söndagarna. Den handel som de hade kunnat klara av inom sitt bostadsområde eller i innerstadens dagligvarubutiker har nu i stor utsträckning förlagts till externa distributionsfabriker utanför stadskärnan.

Det var vår uppfattning då. Men utskottets majoritet ansåg att vår uppfattning i det fallet var helt galen. De små butiksinnehavarna skulle i stället börja vädra morgonluft, och de kunde ha öppet på flexibla tider. Det skulle bli frid och fröjd. Småhandlarna skulle gå en ny vår till mötes, och deras omsättning skulle öka. Men om vi ser på affärstidskommitténs rapport finner vi att så inte har blivit fallet. Som herr Börjesson sade är

det i stället varuhusen som har ökat söndagsöppethållandet från 7 procent i november 1971 till ca 30 procent i december 1972.

Detta inverkar naturligtvis på utstampningen av de mindre affärerna. Den totala omsättningen i dagligvaruhandeln ökar ju inte på något sätt genom att externvaruhusen har öppet på söndagarna. Deras försäljning skall ju tas någonstans, och då blir det en omsättningsminskning i andra företag, främst i de mindre företagsenheterna i bostadskvarteren och i stadskärnorna men också i glesbygdsaffärerna. Människorna har börjat göra det till ett söndagsnöje att åka ut och handla i de externa varuhusen. Det är faktiskt något av en kulturfråga att människorna nu börjat åka till varuhusen och köpa inte bara de livsmedel som säljs där utan också för att ta del av de artistuppträdanden som förekommer och se på utbudet av billigare varor. Nå, den verksamheten har i och för sig inte varit så förfärligt omfattande, men man kan ändå konstatera att den ökat jämfört med tidigare. Här använder man alltså söndagsöppet som ett konkurrensmedel, och jag tycker att det är fel att det skall få ske i sådan omfattning. Om den här utvecklingen får fortsätta kommer det att uppstå betydande svårigheter för de människor som inte är bilburna. Självfallet kan det vara en fördel för vissa familjer – unga familjer där bägge makarna har förvärsarbete – att få handla på söndagarna. Det finns möjligheter att ha öppet varje dag mellan kl. 8 och kl. 20, men det har visat sig att man inte utnyttjar dessa möjligheter; det lönar sig inte i dag för affärerna att hålla öppet mellan 8 och 20, utan man har ett mera begränsat öppethållande. Möjligheten att hålla öppet på söndagarna utnyttjar man däremot.

Jag tycker att det är felaktigt att lära människor att gå och handla på söndagarna; det är en olycklig utveckling av människornas fritid. Jag har full förståelse för vad Handels-avdelningarnas affärstidskommitté uttalat angående söndagsöppethållande. Det uttalandet andas inte samma förnöjsamhet som affärstidsnämndens. Handels undersökningsmaterial ger också en helt annan bild av det hela. Man säger: "Antalet enheter med öppethållande varje söndag har mellan mättilfällena i maj och oktober ökat med 30 enheter. Jämför man antalet enheter som har någon form av kontinuerligt söndagsöppethållande med minst en söndag per månad, så har antalet enheter ökat med 46 procent eller från 139 till 203 enheter." Detta gäller bara områden utanför storstadsområdena, så det är inte enbart storstadsområden som berörs. I de större tätorterna, i de medelstora städerna, anser jag att detta kan bli ett ännu större problem. Låt mig bara ta Växjö som exempel. Vilken utveckling har man att se fram mot där? Där har vi Wessels och Obs-varuhuset och vi får Ica-EOL:s varuhus Kvantum. De båda sista varuhusen har annonserat att de i och med sin etablering skall börja med öppethållande på söndagarna, vilket självfallet innebär att Wessels också får börja med söndagsöppet. Tre stora varuhus som har söndagsöppet i denna stad kommer självfallet att påverka de övriga butikernas lönsamhet och framför allt då strukturen av hela innerstadens handel.

Riksdagen fattade beslutet 1971 efter en mycket lång debatt, och meningarna var delade. Vi hade två reservationer att ta ställning till, dels en som jag själv var med på, dels en av Alf Pettersson i Malmö – det var en kanske i och för sig mycket tråkig splittring. Men vi som står för

Onsdagen den
14 mars 1973

*Återinförande av
affärstidsregleringen*

dagens reservation anser att de erfarenheter man har fått under det gångna året är tillräckliga för att nu slopa de fria affärstiderna och återgå till en annan ordning med vanlig affärstid mellan 8 och 20 och ett dispensystem som tillämpas restriktivt. Det är riktigt, som herr Börjesson i Glömminge sade, att den tidigare tillämpningen av dispensystemet inte på något sätt var bra. Man åstadkom en snedvridning när en kommun kunde ge dispens för öppethållande och inte kommunen intill. Så får det inte vara; det skall vara ett enhetligt dispensystem.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationen av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! När frågan om slopandet av affärstidsregleringen behandlades av riksdagen den 14 december 1971 redovisades, såsom här redan sagts, tveksamhet från samtliga partier, både i motioner och i debatter i kammaren. Inte ens handelsminister Feldt sade sig vara på det klara med vilka konsekvenser slopandet av affärstidsregleringen kunde medföra. Av handelsministerns skrivelse den 10 november 1971 framgick att ingen remissinstans som behandlat affärstidskommitténs betänkande klart och entydigt kunnat påvisa enbart positiva effekter vid slopandet av lagen. Negativa effekter skulle — det hade framkommit både under utredningsarbetet och vid remissbehandlingen — kunna uppstå med avseende på prisnivån, strukturomvandlingen och de anställdas arbetsförhållanden. Dessa frågor ansågs vara så väsentliga och svårbedömda att det enligt handelsministern fanns skäl för att endast på försök och tills vidare slopa affärstidslagen.

En av motiveringarna för slopandet av lagen var att den genom den generösa dispensgivningen urholkas så att den blivit administrativt svårhanterlig. Detta var i och för sig ett riktigt påpekande, men dessa svårigheter berodde alltså främst på generositeten i dispensgivningen.

I handelsministerns skrivelse sades vidare: ”Visar det sig att de — — — redovisade farhågorna för övervägande negativa konsekvenser av fria affärstider besannas, kommer frågan om lagstiftning att tas upp till förnyad prövning.”

Det har nu gått ett år sedan affärstidsregleringen slopades. Erfarenheterna från det gångna året har visat att motståndarna mot söndagsöppethållande i allt väsentligt fått rätt i de farhågor som uttalades vid lagens slopande.

Den affärstidsnämnd som tillsattes för att följa utvecklingen har enligt ett pressmeddelande nyligen fastslagit att det enbart är varuhusen som ökat sitt söndagsöppethållande — som här sagts från 7 till 29 procent. Det är en inte oväsentlig ökning. Affärstidsnämnden konstaterar att den för varuhusen är av påtaglig karaktär. Däremot har småbutikerna eller livsmedelsbutikerna enligt affärstidsnämnden inte ansett sig kunna delta i konkurrensen i söndagsöppet. Som positivt kan noteras att Domusvaruhuset i mindre utsträckning än andra varuhus haft söndagsöppet.

Handelsministern ifrågasatte i sin skrivelse om inte full frihet för små närhetsbutiker i fråga om sortiment och öppethållande skulle medföra bättre möjligheter att hävda sig i konkurrensen med de stora enheterna.

Detta har inte infriats. Däremot har de större företagen inom handeln missbrukat det förtroende som de fick vid slopandet av affärstidslagen och använt det ökade öppethållandet som ett rent konkurrensmedel. Även om affärstidsnämnden inte märkt någon större omfattning av särskilda säljstimulerande aktiviteter kan man ändå inte komma ifrån att det använts ganska dyrbara reklammetoder och ordnats s. k. jippon vid olika tillfällen av söndagsöppet.

Vid besvarandet av en av mig ställd enkel fråga den 27 april om den reklamverksamhet som bedrevs av vissa butikskedjor i samband med söndagsöppet medgav handelsministern att han iakttagit att sådant förekom, något som han då betecknade som marknadsgyckel. Att konsumenterna får betala detta genom ökade priser kan väl inte bestridas. Även om det kan vara svårt att redovisa hur stor andel av prishöjningarna som kan hänföras till butikernas söndagsöppethållande finns det ändå klart belagt att handelns marginaler ökat mera än leverantörsprishöjningen under 1972.

Jämsides med affärstidsnämnden har Handelsanställdas förbund gjort egna undersökningar, bl. a. med statistik över medlemmarnas ob-timmar. Enligt en undersökning som redovisats från Sundsvall, omfattande fem varuhus - Tempo, Obs, EPA i city och Skönsberg samt IKEA stormarknad -- medför ob-timmarna för 1972 en merkostnad på 1,25 miljoner kronor. Sedan affärstidslagen slopades den 1 januari 1972 visar antalet ob-timmar för handelsanställda en alltmer ökande trend. Inom den privata sektorn hade 57 000 anställda totalt 15 miljoner arbetstimmar andra kvartalet 1972. Det innebär utslaget på varje arbetstimma en ökning av ob-tillägget med 28 öre jämfört med andra kvartalet 1971. Totalt beräknas att antalet arbetstimmar 1972 ökade med ca en halv miljon. Att märka är dessutom att ob-tillägget på lördagar mellan kl. 12 och 13 under 1972 höjts med 30 procent.

I utredningen sägs att man inte vet hur många öppethållandetimmar som är förlagda till söndagar, men att det sedan i fjol finns en klar trend att ob-tillägget har rakat i höjden. Inom Handelsanställdas förbund arbetas med en statistik, som beräknas vara klar inom kort.

Handelsanställdas förbund är överens med affärstidsnämnden om att förändringarna totalt inom hela handelssektorn är små. På livsmedels-sidan är förändringarna så små att de knappt är mätbara. Det är framför allt på varuhussidan som förändringarna noteras. Detta visar tydligt att det inte är behovet som styr öppethållandet utan rena konkurrens-motivet. Detta bekräftas också av ÅHLÉNS i en artikel i Dagens Nyheter förra veckan, där det sägs att man vill bygga ytterligare nio stormarknader. Man säger att konkurrensen inom den svenska detaljhandeln i dag är så hård och effektiv, att branschen mycket väl är kapabel att slå ut orationella enheter och därmed förhindra prishöjningar.

Till det sista om prishöjningarna vill jag sätta ett frågetecken i kanten. Hittills har de ju i varje fall inte påverkats i positiv riktning av dessa orsaker. Tvärtom riskerar vi ytterligare prishöjningar med dessa monopol-bildningar. Det sägs vidare i artikeln att lönsamhetsutvecklingen visserligen kommer att störas av dyrbara nedläggningar och omställningar men att stormarknaderna tycks vara den detaljhandelsform som går den

ljusare framtiden till mötes.

Klarare kan det knappast sägas vilken inriktning de stora butikskedjorna har, inriktningen att på olika sätt konkurrera ut småbutikerna av typen kvarters- och närhetsbutiker. Ett sätt är att genom söndagsöppet skapa ett behov som inte finns. Att behovet inte finns har redovisats i både radio och TV vid olika tillfällen, där intervjuer gjorts. Tydligt har det framkommit att man av en slump hamnat i varuhuset och att det delvis används som söndagsnöje. Ibland har man t. o. m. skyltit på att barnen tycker det är roligt, vilket väl kan betvivlas, men mest har det kommit fram att man har dåligt samvete för personalen, som man utnyttjar utan att man egentligen har något behov av att handla. Att det blir impulsköp och därmed dyrare för familjebudgeten har också framgått av intervjuerna. Men så länge inga begränsningar finns i öppethållandet, ju lättare skapas ett behov.

Det är därför som vår motion nr 1500 har väckts, och därför yrkar jag också bifall till den reservation som föreligger till näringsutskottets betänkande nr 15 gällande en ny affärstidslag.

Innan jag slutar vill jag beröra ytterligare en fråga, de anställdas situation. Inte något nummer av de handelsanställdas tidning Handels-Nytt har kommit ut under 1972, där inte problemet med ökat öppethållande från personalsynpunkt påtalats.

Det är naturligtvis en korrekt redovisning som affärstidsnämnden gör, då den säger att ökat öppethållande inte i någon större utsträckning påverkat arbetstiderna för de fast anställda, vare sig heltids- eller deltidsanställda. Det redovisades en minskad andel beroende på arbetstidens förkortning. Men när det gäller den extra och tillfälligt anställda personalen visar det sig att vid varuhusen har de tillfälligt anställda ökat sin andel från 10 till 17 procent, alltså nära en fördubbling. Ett ökat utnyttjande av tillfälligt anställda sker i allt större utsträckning. Då dessa tillfälligt anställda oftast inte är fackligt anslutna har de inte heller det avtals- och/eller anställningsskydd som en facklig organisation ger.

Organisationstillhörigheten inom Handelsanställdas förbund är så låg som 50 procent. Inom Stockholmsområdet är den bara 30 procent enligt uppgift från förbundet. Den dåliga fackliga anslutningen minskar naturligtvis möjligheterna för den fackliga organisationen att tillvarata även de fackligt anslutna medlemmarnas intressen såväl beträffande löner som när det gäller andra intressefrågor för de anställda. De låga lönerna för de handelsanställda visar tydligt detta.

Tillfälligt deltidsarbete är någonting som passar arbetsköparna inom handeln perfekt. De behöver inte betala övertidsersättning i samma utsträckning, de kan sätta in de deltidsanställda under rusningstid och på tider som är obekväma. Eftersom många deltidsarbetande aldrig blir fast anställda kan de skjutas åt sidan under lågsäsong och tas tillbaka igen exempelvis när julrushen sätter in. Vidare kan arbetsintensiteten sättas så lågt att de tillfälligt deltidsarbetande ställs utanför såväl avtalsbundna som lagstadgade sociala förmåner. Att det främst är kvinnlig arbetskraft det här rör sig om förvånar inte. Däremot kan man väl fråga, om det är ett mål för samhället att kvinnorna inom handeln utnyttjas på de sämsta

Ondsdagen den
14 mars 1973

*Återinförande av
affärstidsregleringen*

arbetstiderna och med de sämsta förmånerna.

De handelsanställdas förbund har i sin affärstidsundersökning gjort en slutsummering, som jag gärna vill citera ur. Man skriver: "Enligt vår uppfattning är både utvecklingen och omfattningen av söndagsöppethållandet oroande. Vår motivering härför är att söndagsöppethållandet tenderar att öka. Till detta kommer att vårt materiel pekar på vissa tendenser som kan innebära ett ökat söndagsöppethållande."

Vidare säger man att det här inger farhågor för framtiden. Handelsanställdas förbund måste i sina strävanden att begränsa ett ökat kvälls- och söndagsöppethållande beakta utvecklingen och mot bakgrund av målsättningen diskutera åtgärder för framtiden.

Herr talman! Enligt min och de handelsanställdas mening vore de bästa åtgärderna en lag som klart reglerar öppethållandet utan dispenser och där ett utsträckt öppethållande skrivs in, exempelvis en kväll i veckan och begränsat antal helgdagar under året.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 26 Interpellation nr 59 ang. inriktningen av hemkonsulentverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Fru SUNDSTRÖM (s), som yttrade:

Herr talman! Den utbyggnad av hemkonsulentverksamheten som pågår betyder att såväl enskilda konsumenter som kommuner ges ökade möjligheter till bättre konsumentinformation. Men i takt med utbyggnaden ökar också kraven på hemkonsulenternas tjänster. Och konsulenternas möjlighet att verka hänger intimt samman med när konsumenterna kan nå dem, var deras utställningslokaler är belägna och – när det gäller servicefunktionen gentemot kommunerna -- i hög grad med den fortbildning som förutsattes i proposition 1972:33. I många kommuner råder stor tveksamhet till förslag att frivilligt inrätta någon form av konsumentnämnder. Det är inte bara en kostnadsfråga utan fastmer en fråga om brist på kunskap om hur sådana nämnder skall verka, vilket kompetensområde de skall ha, vilken ansvarsfördelning som skall råda osv.

Det torde vara för tidigt att nu dra några generella slutsatser av de erfarenheter som gjorts av den nya inriktning av hemkonsulenternas verksamhet som i anslutning till nämnda proposition beslutades av riksdagen 1972. Jag är också medveten om att verksamheten kan variera från region till region. Men jag tror ändå det vore värdefullt om riksdagen redan nu kunde få del av hittills vunna erfarenheter när det gäller såväl verksamhetens inriktning som möjligheter att nå ut till konsumenterna.

Under åberopande av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr handelsministern få ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet redogöra för hittills vunna erfarenheter av den

nya inriktningen av hemkonsulentverksamheten?

2. I vilken utsträckning inriktas hemkonsulenternas fortbildning på den kommunservicefunktion de ålagts?

Nr 42

Onsdagen den
14 mars 1973

Denna anhållan bordlades.

§ 27 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 15 angående godkännande av vissa internationella överenskommelser på den intellektuella äganderättens område, m. m.

Nr 25 med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

Nr 38 angående överlåtelse av staten tillhörig fast egendom, m. m.

§ 28 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framställdes, nämligen av

Nr 144 Herr *Komstedt* (m) till herr socialministern angående nedläggningen av allmänna vårdanstalter:

Anser statsrådet i likhet med anstaltsutredningen i delbetänkandet om vårdplatser vid allmänna vårdanstalter m. m. att man bör nedlägga verksamheten vid vårdanstalter där hela samhällen med omgivningar i olika avseenden är beroende av anstalternas existens såsom är fallet med t. ex. Västerbyhemmet i Burgsvik på Gotland?

§ 29 Kammaren åtskildes kl. 17.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert